

Onsdagen den 11 november

Kl. 09.00–13.38
16.00–16.35

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 21 oktober justerades.

§ 2 Anmälan om sammansatt utrikes- och försvarsutskott

Från sammansatta utrikes- och försvarsutskottet hade följande skrivelse kommit in:

Sammansatt utrikes- och försvarsutskott
1 bil.

Utrikesutskottet och försvarsutskottet har jämlikt 7 kap. 7 § riksdagsordningen i separata beslut den 3 november 2020 och den 22 oktober 2020 samt den 3 november 2020 kommit överens om att genom deputerade i ett sammansatt utskott gemensamt bereda proposition 2020/21:21 *Fortsatt svenskt deltagande i den militära utbildningsinsatsen i Irak* samt motioner, proposition 2020/21:22 *Fortsatt svenskt deltagande i Natos utbildnings- och rådgivningsinsats Resolute Support Mission i Afghanistan* samt motioner, proposition 2020/21:32 *Svenskt deltagande i Förenta nationernas stabiliseringsinsats i Mali* samt motioner och proposition 2020/21:30 *Totalförsvaret 2021–2025* i den del som avser avsnitt 5 *Säkerhetspolitik* samt motioner.

Till deputerade och suppleanter i det sammansatta utskottet har utsetts de i bifogade förteckning upptagna riksdagsledamöterna.

Det sammansatta utskottet, som benämns sammansatta utrikes- och försvarsutskottet (UFöU), har vid konstituerande sammanträde den 10 november 2020 utsett följande presidium:

Hans Wallmark (M), ordförande
Niklas Karlsson (S), vice ordförande
Stockholm den 10 november 2020
Martin Brothén
Kanslichef utrikesutskottet
Lars Franzén
Kanslichef försvarsutskottet

Sammansatta utrikes- och försvarsutskottet
Sammansättning 2020-11-10–2020-12-15

Deputerade

1. Kenneth G Forslund (S)
2. Pål Jonson (M)
3. Niklas Karlsson (S)
4. Hans Wallmark (M)
5. Björn Söder (SD)
6. Annika Strandhäll (S)
7. Kerstin Lundgren (C)
8. Håkan Svenneling (V)
9. Jan R Andersson (M)
10. Roger Richthoff (SD)
11. Paula Holmqvist (S)
12. Lars Adaktusson (KD)
13. Mattias Ottosson (S)
14. Joar Forssell (L)
15. Markus Wiechel (SD)
16. Janine Alm Ericson (MP)
17. Hans Rothenberg (M)

Suppleanter

1. Olle Thorell (S)
2. Jörgen Berglund (M)
3. Kalle Olsson (S)
4. Margareta Cederfelt (M)
5. Sara Gille (SD)
6. Sara Heikkinen Breitholtz (S)
7. Daniel Bäckström (C)
8. Yasmine Posio (V)
9. Alexandra Anstrell (M)
10. Caroline Nordengrip (SD)
11. Alexandra Völker (S)
12. Mikael Oscarsson (KD)
13. Diana Laitinen Carlsson (S)
14. Allan Widman (L)
15. Lars Andersson (SD)
16. Elisabeth Falkhaven (MP)
17. Magdalena Schröder (M)
18. ClasGöran Carlsson (S)
19. Jamal El-Haj (S)
20. Heléne Björklund (S)
21. Hanna Gunnarsson (V)
22. Lotta Johnsson Fornarve (V)

Skrivelsen lades till handlingarna.

§ 3 Anmälan om fördröjt svar på interpellation

Följande skrivelse hade kommit in:

Interpellation 2020/21:112

Till riksdagen

Interpellation 2020/21:112 Exporten av elbilar till Norge
av Edward Riedl (M)

Frågan kommer att besvaras fredagen den 4 december 2020. Statsrådet har inte möjlighet att besvara interpellationen inom anvisad tid på grund av redan inbokade engagemang.

Stockholm den 9 november 2020

Miljödepartementet

Isabella Lövin (MP)

Enligt uppdrag

Egon Abresparr

Expeditionschef

Förste vice talmannen anmälde att följande granskningsrapport hade kommit in från Riksrevisionen och överlämnats till justitieutskottet:
RiR 2020:20 Rätt insats på rätt plats – polisens arbete i utsatta områden

§ 5 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Proposition
2020/21:48 till socialutskottet

Redogörelse
2020/21:JO1 till konstitutionsutskottet

Motioner
2020/21:3756 och 3760 till skatteutskottet
2020/21:3766 till socialutskottet
2020/21:3758 till civilutskottet
2020/21:3757 och 3759 till finansutskottet

EU-dokument
COM(2020) 673 till skatteutskottet
Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 25 januari 2021*.

§ 6 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:
Civilutskottets betänkanden
2020/21:CU2 Riksrevisionens rapport om konsumentskydd vid köp av nyproducerade bostadsrätter
2020/21:CU3 Ett ändamålsenligt minoritetsskydd i aktiebolag och ekonomiska föreningar

Utbildningsutskottets betänkande
2020/21:UbU5 Fortsatt giltighet av lagen om vissa register för forskning om vad arv och miljö betyder för människors hälsa

§ 7 Behandlingen av riksdagens skrivelser

Konstitutionsutskottets betänkande 2020/21:KU2

Behandlingen av riksdagens skrivelser (skr. 2019/20:75 och redog.
2019/20:RS4)
föredrogs.

Anf. 1 HANS EKSTRÖM (S):

Fru talman! Det parlamentariska läget innebär en rad utmaningar för ansvarsfördelningen mellan riksdag och regering: Å ena sidan vad gäller riksdagens uppgift att stifta lagar, besluta om skatter till staten och bestämma hur statens medel ska användas, i enlighet med regeringsformen 1 kap. 4 §. Å andra sidan vad gäller regeringens uppgift att styra riket, ständigt ansvarig inför riksdagen, i enlighet med regeringsformen 1 kap. 6 §. Och till syvende och sist vårt gemensamma ansvar att värna och ta hand om vårt land Sverige med allt vad det innebär.

Detta ställer krav på samvaron och relationen mellan riksdag och regering för att tillförsäkra respekt för regeringsformens bestämmelser och ett fungerande styresskick. Och det är just vad detta ärende till stor del handlar om.

I regeringens skrivelse 75 redogör regeringen för vilka åtgärder den vidtagit med anledning av de tillkännagivanden som riksdagen har beslutat om. I vårt betänkande, KU2, behandlar vi hur riksdagen ser på just regeringens hantering av våra tillkännagivanden.

Kortfattat: Detta dokument handlar om huruvida riksdagen är nöjd eller ej med vad regeringen gjort för att följa våra beslut här i kammaren.

Fru talman! Också i år vill vi i konstitutionsutskottet upprepa vad vi har konstaterat tidigare, nämligen att regeringens redogörelse under flera år har förbättrats och ger en formellt korrekt bild av riksdagens skrivelser till regeringen. Vi ser självklart positivt på denna utveckling.

När det gäller behandlingen av riksdagsskrivelser inom KU:s område redovisas 13 tillkännagivanden som slutbehandlade. Ett av dem, tillkännagivandet om försöksverksamhet med samdistribution av tidningar och post, har utskottet diskuterat lite närmare.

Regeringen redovisade tillkännagivandet som slutbehandlat i budgetpropositionen för 2020. Där framhölls varför det inte finns möjlighet att använda rollen som ägare i Postnord på det sätt som efterfrågats.

Regeringen har riksdagens uppdrag att aktivt förvalta statens ägande i bolag så att den långsiktiga värdeutvecklingen blir den bästa möjliga och, i förekommande fall, att de särskilt beslutade samhällsuppdragen utförs väl. Regeringen anser att det är av största vikt att bolag med statligt ägande förvaltas på ett aktivt och professionellt sätt med värdeskapande som övergripande mål. Detta innebär att bolagen ska agera långsiktigt, effektivt och lönsamt samt ges förmåga att utvecklas.

Postnord ägs gemensamt av den svenska och den danska staten. Postnord har inget av riksdagen särskilt beslutat samhällsuppdrag. Däremot anger Postnords bolagsordning att föremålet för bolagets verksamhet ska vara att direkt eller genom dotterbolag tillhandahålla rikstäckande postverksamhet i Sverige och Danmark.

Post- och telestyrelsen har genom utfärdande av tillståndsvillkor för Postnord utsett bolaget att tillhandahålla den samhällsomfattande posttjänsten i Sverige.

Fru talman! Bolag med statligt ägande utgör privaträttsliga subjekt och lyder som utgångspunkt under samma lagar och regler som privatägda aktiebolag. Det är därmed styrelsen och ledningen för Postnord som inom ramen för bolagets uppdrag samt tillämpliga lagar, regler och tillståndsvillkor ansvarar för och sköter bolagets operativa verksamhet, vilket bland annat inkluderar eventuella beslut om samarbeten och försöksverksamhet.

Utskottet anser att tillkännagivandet kan anses som slutbehandlat, även om det enligt utskottets mening inte kan ses som tillgodosett då inte ny försöksverksamhet med samdistribution på det sätt som angavs i tillkännagivandet har inletts. Detta hade alltså inte varit möjligt eftersom det ju är styrelsen och ledningen för Postnord som inom ramen för bolagets uppdrag samt tillämpliga lagar, regler och tillståndsvillkor ansvarar för och sköter bolagets operativa verksamhet.

Fru talman, ärade ledamöter och åhörare! I yttranden från övriga utskott framhålls ett antal synpunkter på regeringens hantering av riksdagens skrivelser. Ett flertal av utskotten uppmärksammar vikten av att regeringen undviker onödig tidsåtgång i sin behandling av tillkännagivanden. KU vill i detta sammanhang framhålla vikten av att regeringen behandlar riksdagens skrivelser skyndsamt och gör ansträngningar för att undvika onödig tidsåtgång när det gäller att behandla riksdagens tillkännagivanden. Men huruvida den redovisade tidsåtgången är rimlig bör bedömas med hänsyn till tillkännagivandets innehåll och de beredningsåtgärder som behöver vidtas.

Fru talman! Låt mig också passa på att säga att vi i KU konstaterar att övriga utskott i sina yttranden i vissa fall har gjort en annan bedömning än regeringen av huruvida ett tillkännagivande är slutbehandlat eller inte. KU gör inte någon egen bedömning av de aktuella fallen utan hänvisar till vad som anförts av respektive utskott i deras yttranden.

Jag vill yrka bifall till förslaget i KU:s betänkande 2 *Behandlingen av riksdagens skrivelser*.

Anf. 2 IDA DROUGGE (M):

Fru talman! Precis som föregående talare var inne på rör denna debatt det som brukar kallas skrivelse 75. Det är regeringens årliga rapport till riksdagen om hur man har behandlat skrivelser från riksdagen. Dessa skrivelser kan röra budgetbeslut, och denna typ av skrivelser brukar regeringen behandla under det innevarande riksdagsåret. Det som uppmärksammas lite mer i vårt betänkande och i denna debatt är framför allt tillkännagivanden, som givetvis kan ta lite längre tid för regeringen att verkställa.

Huruvida skrivelser är slutbehandlade och tillgodosedda och vilka som återstår är det centrala i betänkandet.

Det är redovisningen för 2018–2019 som vi nu diskuterar. Vanligtvis brukar denna behandling och debatt ske på våren, varför det kan tänkas och tyckas vara lite sent att göra det så här på hösten och att inte heller ta in innevarande års budgetproposition när vi bedömer om något är slutbehandlat eller inte. Anledningen till detta är den pandemi som bröt ut i våras och som gjorde att andra ärenden behövde prioriteras. Därför har vi debatten nu och ska i dag lägga ärendet till handlingarna.

Prot. 2020/21:33
11 november

*Behandlingen av
riksdagens skrivelser*

Ett tillkännagivande är som bekant ett beslut om en beställning från riksdagen till regeringen, exempelvis att regeringen ska utreda något och återkomma med ett lagförslag. Detta är ett resultat av den funktionsfördelning som finns mellan riksdag och regering och även ett resultat av parlamentarismens principer. Med funktionsfördelning menas att det sedan ett par hundra år tillbaka finns en arbetsfördelning mellan riksdag och regering som utgår från att det ytterst är regeringen som har resurser att utreda lagförslag och som styr utredningsväsendet medan det är riksdagens uppgift att granska lagförslag och besluta om dem och budgeten.

Parlamentarismen i Sverige är utformad så att regeringen måste tolereras av riksdagen för att få sitta kvar. Mot bakgrund av det blir det självfallet viktigt för riksdagen att visa för regeringen vilka politiska förslag det finns stöd för i riksdagen.

Tillkännagivandens rättsliga ställning regleras varken i grundlag eller riksdagsordning, men de omfattas av rättsliga normer som är fasta och konstitutionell praxis, inte minst utvecklad av konstitutionsutskottet sedan lång tid tillbaka.

Jag ska säga något om denna praxis huvudingredienser. Utgångspunkten är att regeringen ska tillgodose riksdagens tillkännagivanden. Beredningsåtgärder med anledning av ett tillkännagivande ska inledas så snart som möjligt. Regeringen måste inte tillgodose ett tillkännagivande och ska då meddela riksdagen detta och varför. Då har riksdagen möjlighet att överväga hur man i stället vill gå till väga – om man själv vill lägga fram ett lagförslag trots begränsade utredningsresurser eller ytterst, om man inte längre tolererar regeringen, väcka diverse misstroenden.

Inte annat än i undantagsfall bör det ta längre än två tre år att slutbehandla ett tillkännagivande. Hur lång tid som är skäligt beror, precis som föregående talare var inne på, hur komplicerat ärendet är i sak. Det ska tilläggas att det är viktigt att regeringen vidtar beredningsåtgärder i de komplicerade fallen för att visa att man driver frågan framåt.

Ett ärende kan vara slutbehandlat men inte tillgodosett. Detta kan ha flera olika anledningar. När något har utretts kan man komma fram till att detta inte bör genomföras. Det kan det finnas konsensus kring det; det behöver inte bara vara regeringen som anser det. Det kan också vara olämpligt på olika sätt. Man kan också vara oense om vad riksdagen de facto har beställt.

Apropå Postnord kan man också vara oense om hur man som ägare kan och bör styra ett statligt bolag. Det handlar inte enbart om vad som är lagligt möjligt utan också om vad som är lämpligt. I det ärendet har vi landat i att det får anses slutbehandlat vid det här laget. Konstitutionsutskottet har tidigare bett regeringen återkomma, så detta har dragits ett tag. Man får i sådana fall återkomma i sak till hur man annars kan uppnå syftet med det tillkännagivandet.

Låt mig också säga att samtliga utskott i årets yttranden påpekar vikten av att regeringen undviker onödig tidsåtgång när det gäller att behandla tillkännagivanden.

I vårt betänkande redovisas att av totalt 566 riksdagsskrivelser är hela 276 inte slutbehandlade. Från 2014 och framåt är det 243. Om vi från dessa tar bort de skrivelser som är två tre år gamla och tittar längre bak i tiden är det ändå 120 kvar. Det är alltså många tillkännagivanden och uppdrag som är äldre och inte slutbehandlade. Det kan i tabell 2 i betänkandet noteras

att 33 tillkännagivanden från tidigare än 2014 inte är slutbehandlade. Det äldsta är från 1999.

Detta betyder att det i år är 49 procent av skrivelserna som inte är slutbehandlade. Det ska jämföras med att snittet för hela perioden från 90-talet fram till i dag är 36 procent.

Det redovisas också i betänkandet att det tar längre tid för regeringen att slutbehandla ärenden, oavsett om man mäter median- eller medeltid.

Med det yrkar jag bifall till att riksdagen lägger ärendet till handlingarna.

Anf. 3 MIKAEL STRANDMAN (SD):

Fru talman! Alltsedan tidigt 60-tal har regeringen i en skrivelse lämnat en redogörelse till riksdagen för vilka åtgärder man har vidtagit med anledning av olika beslut som riksdagen fattat. Konstitutionsutskottet brukar härvidlag be övriga utskott att yttra sig över innehållet. Sedan 90-talet lämnar även riksdagsstyrelsen en redogörelse för de skrivelser de haft att hantera. Då utskottet inte har något att invända mot vad riksdagsstyrelsen anfört kommer jag i detta anförande i huvudsak att beröra regeringens skrivelser.

Ett enigt konstitutionsutskott kan konstatera att regeringens redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser under flera år har förbättrats och därmed kan anses ge en korrekt bild av behandlingen av de skrivelser som riksdagen har skickat till regeringen. Utskottet förutsätter nu att regeringen fortsätter med detta och inte tummar på kvaliteten i kommande redogörelser.

I sammanhanget finns det skäl att påminna om den konstitutionella praxis som har vuxit fram i fråga om tillkännagivanden. Utgångspunkten är givetvis att regeringen tillgodoser ett tillkännagivande. Ett tillkännagivande är emellertid inte rättsligt bindande. Om regeringen inte delar riksdagens mening i en fråga och därför inte har för avsikt att tillgodose riksdagens önskemål bör den därför underrätta riksdagen om detta inom den eventuella tidsgräns som angetts i tillkännagivandet. Även skälen till att regeringen inte har tillgodosett tillkännagivandet bör redovisas.

För det fall att regeringen, men inte berört utskott och riksdagen, menar att ett tillkännagivande är slutbehandlat ska regeringen återkomma till riksdagen med redovisning av ytterligare åtgärder eller meddela att regeringen vidhåller sin uppfattning att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Om regeringen underlåter eller slarvar med att iaktta dessa åtgärder försvåras riksdagens möjligheter till kontroll och uppföljning av regeringens arbete, något som i förlängningen leder till men för demokratin.

Fru talman! Under årets behandling har framhållits ett antal övergripande synpunkter som det kan finnas skäl att beröra helt kort.

Ett flertal av utskotten uppmärksammar vikten av att regeringen undviker onödig tidsåtgång i sin behandling av tillkännagivanden. Konstitutionsutskottet vill i detta sammanhang framhålla vikten av att regeringen behandlar riksdagens skrivelser skyndsamt och gör ansträngningar för att undvika onödig tidsåtgång när det gäller att behandla riksdagens tillkännagivanden. Huruvida den redovisade tidsåtgången är rimlig bör bedömas med hänsyn till tillkännagivandets innehåll och de beredningsåtgärder som behöver vidtas.

Prot. 2020/21:33
11 november

*Behandlingen av
riksdagens skrivelser*

Vidare konstateras att utskotten i sina yttranden i vissa fall har gjort en annan bedömning än regeringen av huruvida ett tillkännagivande är slutbehandlat eller inte. Konstitutionsutskottet gör inte någon egen bedömning av de aktuella fallen utan hänvisar till vad som anförts av respektive utskott i deras yttranden. Som sagt ska regeringen i de fall ett utskott i ett yttrande har anförts att ett tillkännagivande inte är slutbehandlat återkomma till riksdagen med sin redovisning och bedömning.

Utskottet föreslår med detta att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 20.)

§ 8 Förskottsbetalning i vissa ärenden om utlämnande av allmän handling

Konstitutionsutskottets betänkande 2020/21:KU6
Förskottsbetalning i vissa ärenden om utlämnande av allmän handling
(prop. 2019/20:179)
föredrogs.

Anf. 4 MIA SYDOW MÖLLEBY (V):

Fru talman! Då är det alltså dags att ge sig i kast med ärendet KU6 *Förskottsbetalning i vissa ärenden om utlämnande av allmän handling*.

Rätten att få ta del av allmänna handlingar är grundläggande i en demokrati. Det ger alla människor möjlighet till insyn i hur våra myndigheter fungerar och sköter sina uppgifter. En begäran om att få en kopia av en allmän handling ska behandlas skyndsamt.

Nu har vi ett betänkande som gäller propositionen om förskottsbetalning i vissa ärenden. Det har bland annat sin grund i ett betänkande från KU från 2015 där KU lade fram ett förslag till tillkännagivande för kamraren, som föll i god jord och röstades igenom av riksdagen. Där yttrade sig KU så här: ”Med utnyttjande av sin initiativrätt enligt 9 kap. 16 § riksdagsordningen föreslår utskottet att riksdagen gör ett tillkännagivande till regeringen om att låta utreda frågan om möjliga åtgärder för att, med bibehållen respekt för offentlighetsprincipen, möta de utmaningar som kan uppstå vid mycket frekventa och omfattande framställningar att få ta del av allmänna handlingar.”

Det var en ganska precis beskrivning av att det gäller i undantagsfall vid mycket frekventa och omfattande framställningar. I betänkandet är det exemplifierat hur man ser på att det i vissa kommuner till exempel har förekommit en sådan enorm belastning från vissa som begär ut handlingar, ibland personer och ibland grupper, att det i princip har lamslagit delar av förvaltningen.

Utskottet var väldigt stramt i sitt uppdrag, kan man säga, men det som vi nu har fått är en proposition som behandlar ett annat problem. Möjligheten att ta ut en avgift för handlingar har nämligen alltid funnits, men nu har man kommit med ett förslag som handlar om att ta hand om problemet med uteblivna betalningar genom att kräva dem i förskott. Det är inte riktigt samma sak, och det ger risk för andra effekter. Det sägs att det ska ske

undantagsvis. Det får inte vara kopplat till särskilda individer, men det får heller inte vara generellt. Hur detta ska gå till är lite svårt att säga. Det får ske om det är en omfattande begäran. Samtidigt ska det ske efter bedömning av person, men det får inte registreras vem som lämnar en begäran. Det är ganska oklart, uppfattar vi det som.

Vi tycker att det tillkännagivande och det smala önskemål som riksdagen lämnat till regeringen i dessa frågor kräver att man tittar på frågan igen. Att begära betalning i förskott är något som måste ske undantagsvis, men risken är stor att det blir mer regel än undantag. Problemet med detta är att det ökar risken för en lång hantering och att det drar ut på tiden att få ut begärda handlingar.

Vi vill alltså att regeringen återkommer med ett förslag som mer motsvarar problemet, det vill säga snudd på okynneshantering. Det finns väl beskrivet i det tillkännagivande som KU har givit.

Därmed yrkar jag bifall till Vänsterpartiets reservation.

Anf. 5 IDA KARKIAINEN (S):

Fru talman, ärade ledamöter och åhörare! Precis som talaren före mig redogjorde för fattade riksdagen för några år sedan beslut om ett tillkännagivande till regeringen som berör just det som vi talar om i dag. Det var i betänkandet KU11 från riksmötet 2014/15.

Enligt tillkännagivandet borde regeringen låta utreda frågan om möjliga åtgärder för att, med bibehållen respekt för offentlighetsprincipen, möta de utmaningar som kan uppstå vid mycket frekventa och omfattande framställningar om att få ta del av allmänna handlingar. Det är precis vad som nu har skett i detta ärende, där vi försöker lösa det problemet.

Med anledning av tillkännagivandet beslutade Justitiedepartementet att ge ett uppdrag till en utredare, som sedermera presenterade sitt förslag i departementspromemorian *Frekventa och omfattande ärenden om utlämnande av allmän handling* (Ds 2017:37).

I proposition 2019/20:179 *Förskottsbetalning i vissa ärenden om utlämnande av allmän handling* behandlas förslaget. Regeringen föreslår att riksdagen antar det förslag till ändring i offentlighets- och sekretesslagen som läggs fram där.

Fru talman! Regeringens förslag syftar som sagt till att komma till rätta med problemet att avgifter för kopior av allmänna handlingar inte betalas och samtidigt förtydliga rättsläget när det gäller myndigheternas möjlighet att kräva förskottsbetalning. Utskottet instämmer i regeringens bedömning att det finns ett behov av att införa en möjlighet för myndigheterna att i enskilda fall kräva förskottsbetalning för kopior av allmänna handlingar. Utskottet bedömer att regeringens förslag är väl avvägt och bör genomföras.

Med detta sagt vill utskottet också betona att offentlighetsprincipen och rätten att ta del av allmänna handlingar är av central betydelse för opinionsbildningen, för debatten och för granskningen och utgör en grundbult i det svenska statsskicket.

Möjligheten för myndigheterna att kräva betalt i förskott för kopior av allmänna handlingar får därför inte tillämpas på ett sådant sätt att det skyndsamhetskrav och det anonymitetsskydd som följer av bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen riskerar att undergrävas. Det är därför mycket angeläget att tillämpningen av den nya regleringen följs noga.

Prot. 2020/21:33
11 november

*Förskottsbetalning i
vissa ärenden om
utlämnande av
allmän handling*

Utskottet delar även regeringens bedömning att riksdagens tillkännagivande är slutbehandlat i och med detta. Sammantaget föreslår utskottet att riksdagen antar regeringens lagförslag. Jag vill därför yrka bifall till utskottets förslag till beslut.

Fru talman! Med anledning av Vänsterpartiets följdmotion och det som Mia Sydow Mölleby tidigare tog upp här i talarstolen vill jag passa på att säga några ord om detta.

Till skillnad från den promemoria som ligger till grund för propositionen anser regeringen och även konstitutionsutskottet att det inte bör krävas särskilda skäl för att en myndighet ska få begära betalning i förskott. Denna bedömning grundar vi på att ett krav på särskilda skäl kan bli problematiskt, eftersom det riskerar att kunna bli ett utpekande för vissa av dem som utnyttjar offentlighetsprincipen.

Det skulle dessutom kunna bli svårt att upprätthålla en förutsägbar och enhetlig bedömning av frågan om det finns särskilda skäl beroende på vem som begär ut en kopia av en allmän handling.

Det finns också en uppenbar risk att detta i förlängningen skulle kunna komma i konflikt med det grundlagsskyddade anonymitetsskyddet som finns i 2 kap. 18 § tryckfrihetsförordningen och som handlar om efterforskningsförbudet. Det kan även riskera att leda till en integritetskänslig behandling av personuppgifter.

En reglering utan krav på särskilda skäl kommer alltså att ge ett större utrymme för myndigheterna att själva besluta om de närmare formerna för avgiftsuttag, och det är, som sagt, angeläget att vi följer denna tillämpningen noggrant.

Anf. 6 ERIK OTTOSON (M):

Fru talman! Detta betänkande om förskottsbetalning för utlämnande av allmän handling väcker en hel del principiella diskussioner om vår offentlighetsprincip.

Man måste väga möjligheten att få ut allmänna handlingar och att kunna vara anonym i detta och också möjligheten att ta del av annan information från myndigheter mot möjligheten att det blir så stora volymer och så problematiskt för myndigheterna att tillhandahålla detta att det påverkar andra delar av vår allmänna verksamhet och i förlängningen också välfärden.

Detta är inte lätta avgöranden, och det sker också med mycket stor försiktighet. Man måste vara återhållsam när man gör förändringar i en så viktig del av vår demokrati. Därför landar vi moderater ändå i att det förslag som har kommit från regeringen och som utskottet har ställt sig bakom är ett steg som är värt att pröva och som är i rätt riktning. Därför yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet.

De invändningar som kommer från Vänsterpartiet om att detta egentligen är två olika problem kan jag ha en viss förståelse för. När man hittar just det samband som man ändå här tycks ha hittat, att stora delar av detta problem också kan härledas till dem som gör mycket stora beställningar av allmänna handlingar som ska hämtas ut men som sedan aldrig kommer och hämtar ut dem, menar jag att det innebär en stor belastning för myndigheter att ta fram allmänna handlingar och att tillgängliggöra dem. Sedan blir det inte någon större vits med det, eftersom de ändå sedan aldrig lämnar myndigheten. Om man kommer till rätta med detta problem löser det

också vissa andra knutar längs vägen, ett steg i rätt riktning som förhoppningsvis är värt att pröva.

Det är dessutom så att det tveklöst kommer att bli en prövning av hur man tillämpar detta kontinuerligt inom ramen för de andra system som vi har på plats för att säkerställa att saker och ting sker rätt och riktigt. Vi har förvaltningsdomstolar och vi har en justitieombudsman som kan komma att både pröva och se närmare på hur tillämpningen av denna nya möjlighet faktiskt kommer att ske.

Om man innan man hämtar ut handlingar och innan myndigheten så att säga gör den stora ansträngningen för att ta fram handlingar och kopiera dem får veta på ett ungefär hur mycket detta kommer att kosta och också ställs inför att man kanske också måste erlagga denna avgift gör det att det kan bli en bättre kommunikation mellan allmänheten som begär ut allmänna handlingar och myndigheten.

Jag har själv varit i den situationen att jag har behövt ta fram allmänna handlingar för utlämnande, där reaktionen från den allmänhet som har begärt ut de allmänna handlingarna varit att man nog inte riktigt förstått att det skulle kosta så mycket och att det då uppstått en tvekan om man verkligen har velat ha dessa allmänna handlingar.

Fru talman! Även ur detta perspektiv finns det en god poäng att på detta vis spela med öppna kort från myndighetens sida gentemot den allmänhet som begär ut handlingarna. Det gör att allmänheten – innan man står inför ett fait accompli, arbetet är färdigt och handlingen ska lämnas ut – får möjlighet att ta ställning till om man verkligen vill att detta arbete ska göras och om man verkligen vill ha ut denna handling.

Det finns såklart extremfall. I svensk kontext är det absoluta extremfallet uppgiften om att det skulle kosta nästan 1 miljon kronor att begära ut de delar av Palmeutredningen som är offentliga. Det finns det nog en och annan som har fått för sig att göra. Men det är nog väldigt mycket pengar för en vanlig person att erlagga. Det kan vara en kul tanke, kan nog många tycka, att få ta del av detta material – ända tills man ser vad det faktiskt kostar. Då tror jag att det är rimligt att även i ett sådant extremfall låta det illustrera detta samband mellan att det kan vara rätt och riktigt att man i särskilda fall när volymen är stor eller när det finns andra rimliga skäl att anta att det kan finnas skäl att ta ut förskottsbetalning också har möjlighet att göra det.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 7 FREDRIK LINDAHL (SD):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag till beslut.

Betänkande KU6 rör den svåra balansgången mellan att upprätthålla den självklara och mycket viktiga offentlighetsprincipen och behovet av att komma till rätta med fenomenet med omfattande och ofta återkommande okynnesbeställningar av stora mängder allmänna handlingar. Det är ett problem som skapar ett oskäligt och omfattande merarbete och kostnader för drabbade myndigheter.

Den nu föreslagna lagändringen innebär att en myndighet i ett enskilt fall ska kunna besluta att den som begär att få en kopia av en allmän handling ska betala avgiften helt eller delvis innan kopian lämnas ut. Denna möjlighet ska dock inte påverka offentlighetsprincipen och inte heller den

grundläggande rätten att ta del av allmänna handlingar. Utgångspunkten är att försvåra rena okynnesbeställningar, där syftet egentligen inte är att få ta del av allmänna handlingar utan att skapa en onödigt stor administrativ börda för till exempel en kommun eller en myndighet.

Offentlighetsprincipen är och förblir av central betydelse för det svenska statsskicket, då den är en förutsättning för fri opinionsbildning, debatt och granskning.

Möjligheten för myndigheterna att kräva betalt i förskott för kopior av allmänna handlingar får därför inte nyttjas på ett sådant sätt att det skyndsamhetskrav och det anonymitetsskydd som följer av bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen riskerar att undergrävas. Syftet är inte heller att systematiskt kunna begära förskottsbetalning i alla ärenden.

Det är enligt utskottets mening angeläget att tillämpningen av den nya regleringen följs noga. Även om utskottet nu är nästan enigt avser även Sverigedemokraterna att följa utvecklingen noga och tillse att denna möjlighet inte missbrukas av myndigheterna.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 20.)

§ 9 Höjd åldersgräns för uttag av ålderspension

Konstitutionsutskottets betänkande 2020/21:KU7
Höjd åldersgräns för uttag av ålderspension (framst. 2019/20:RS2)
föredrogs.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 20.)

§ 10 Tystnadsplikt vid utkontraktering av teknisk bearbetning eller lagring av uppgifter

Konstitutionsutskottets betänkande 2020/21:KU9
Tystnadsplikt vid utkontraktering av teknisk bearbetning eller lagring av uppgifter (prop. 2019/20:201)
föredrogs.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 20.)

§ 11 Anpassade tillståndskrav för tjänstepensionskassor

Finansutskottets betänkande 2020/21:FiU13
Anpassade tillståndskrav för tjänstepensionskassor (prop. 2020/21:17)
föredrogs.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 20.)

Finansutskottets betänkande 2020/21:FiU36

Extra ändringsbudget för 2020 – Förlängd rätt till ersättning för riskgrupper med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:46)
föredrogs.

*Extra ändringsbudget
för 2020 – Förlängd
rätt till ersättning för
riskgrupper med anledning
av coronaviruset*

Kammaren biföll utskottets förslag att ärendet fick avgöras trots att det varit tillgängligt kortare tid än två vardagar före den dag då det skulle behandlas.

Anf. 8 ÅSA WESTLUND (S):

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag och avslag på motionen.

De senaste veckornas rapportering om ett ökat antal insjuknade i covid-19 har gjort det tydligt att spridningen av coronaviruset återigen ökar kraftigt.

Redan den 1 februari klassade regeringen covid-19 som en samhällsfarlig sjukdom, och sedan dess har regeringen jobbat efter en tydlig strategi.

I första hand ska smittspridningen begränsas. Som finansminister Magdalena Andersson flera gånger har sagt: Pengar får inte, kommer inte och ska inte stå i vägen för sjukvårdens och omsorgens viktiga arbete mot covid-19. Därför gav regeringen tidigt besked om att vi står för sjukvårdens och omsorgens alla extraordinära kostnader.

I dag debatterar vi den elfte av de extra ändringsbudgetar som landat på riksdagens bord i år. Den handlar om förlängd rätt till ersättning för riskgrupper.

De senaste veckorna har smittspridningen ökat snabbt. Det gör det viktigt att vi fortsätter att ta gemensamt ansvar för att skydda de individer som löper störst risk att drabbas av ett särskilt allvarligt sjukdomsförlopp.

Med beslutet som vi fattar här i dag förlängs rätten till ersättning från 90 till 184 dagar så att ersättning kan lämnas fram till den 31 december i år. Det är ett viktigt och nödvändigt beslut för att underlätta för de mest utsatta i vårt samhälle att stanna hemma. Regeringen har därutöver tillsammans med Centerpartiet och Liberalerna lämnat besked om att stödet kommer att förlängas efter årsskiftet fram till och med mars. Det politiska stödet för detta i Sveriges riksdag är mycket tydligt, så jag hoppas att alla som berörs känner en trygghet i att det kommer att bli så.

Fru talman! Jag vet att det finns stor frustration bland dem som berörs över att beslut om förlängning har dröjt. Jag förstår den frustrationen, och i backspegeln är det ju alltid mycket lättare att se vad som borde ha gjorts tidigare.

Men regeringen har under den här pandemin följt utvecklingen noga och vidtagit åtgärder när det behövts. Under det här året har det vidtagits många exceptionella åtgärder, och de har alla behövt hanteras parallellt. I det arbetet har regeringen också att ta ansvar för att skattebetalarnas pengar används på ett effektivt och träffsäkert sätt och att rätt åtgärd sätts in vid rätt tidpunkt.

Efter sommaren var smittspridningen betydligt lägre i samhället än den är nu. Tyvärr har smittspridningen gått mycket snabbt de senaste veckorna. Det är därför ersättningen till riskgrupper nu behöver förlängas.

Fru talman! Det är som sagt lätt att vara efterklok, så när man lyssnar på de kommande talarna i den här debatten kan det vara bra att ha med sig följande.

För det första att inget av de andra partierna heller skriver något om en förlängning av den här ersättningen till riskgrupper i sina budgetförslag för 2021.

För det andra att det går mycket fortare att tycka och kräva än att faktiskt göra. I normala fall kan det ta flera år att ta fram den här typen av förändringar. Nu har det gått väldigt mycket snabbare.

För det tredje är det förstås viktigt att fortsätta följa upp att den här ersättningen, liksom andra åtgärder som vidtagits under pandemin, fungerar som det är tänkt. Regeringen följer kontinuerligt hur de åtgärder som vidtagits fungerar i praktiken, och så sker även med den här ersättningen.

Fru talman! Det är tack vare ett brett samarbete i Sveriges riksdag som vi sedan coronavirusets utbrott tillsammans kunnat agera kraftfullt för att rädda människors liv och hälsa, jobb och välfärd. Det är jag både tacksam och väldigt glad för. I dag fortsätter vi det arbetet med ett viktigt beslut för att skydda några av de mest utsatta i vårt samhälle.

Vi har sedan viruset bröt ut i Sverige kunnat agera kraftfullt och satsa enorma belopp för att minska smittspridningen och lindra pandemins ekonomiska effekter för jobb och företag. Det kan vi göra tack vare väldigt starka offentliga finanser. Under de goda åren har vi sparat i ladorna för att nu kunna använda vår gemensamma ekonomiska styrka för att ta ansvar för Sverige.

Men det ekonomiska läget framöver är svårbedömt och beror till stor del på hur smittspridningen utvecklar sig både globalt och här hemma i Sverige. Vi vet ännu inte när krisen är över. Därför är det viktigt att vi fortsätter att ta ansvar, både för att rädda liv, hälsa och jobb här och nu och för att ekonomiskt klara en situation där krisen blir värre och längre än vi trott.

Anf. 9 EDWARD RIEDL (M):

Fru talman! Låt mig börja med att rikta ett stort och innerligt tack till alla er som jobbar i den svenska hälso- och sjukvården och omsorgen, till alla er som befinner er i frontlinjen av den här pandemin. Ni har gjort ett fantastiskt jobb, och nu väntar ytterligare utmaningar i takt med att smittspridningen återigen tar fart.

Jag uppmanar alla att följa myndigheternas råd och riktlinjer. Nu är det inte tid att vara egoist. Lyssna! Hjälp till! Se till att sjukvården hinner med att hjälpa de människor som blir svårt sjuka i covid-19! De börjar nu återigen fylla sjukhusen.

Låt mig också säga något till er som är unga och till synes friska. Även ni blir ibland mycket svårt sjuka av det här viruset. Framför allt drar ni smittan vidare till andra människor som är skörare än ni. Det handlar om era föräldrar och mor- och farföräldrar och om andra som är mycket skörare än ni själva är. Det är människor som genomgår cancerbehandling. Det är människor som av andra skäl har nedsatt immunförsvar. Se till att hjälpa till så att de inte behöver få den här sjukdomen!

Människor får cancer. Människor får hjärtsjukdomar. Det händer olyckor. Hälso- och sjukvården hade redan före pandemin fullt upp med att hjälpa oss andra medborgare. Nu kommer en mycket stor grupp och fyller sjukhusen. Hjälp till att bryta smittspridningen nu!

Fru talman! Dagens extra ändringsbudget handlar om Désirée, Bernt, Anita, Vanja, Eva, Stig i Umeå där jag kommer ifrån och många fler. Det är människor som arbetar och befinner sig i riskgrupp, och de är så pass utsatta att ett insjuknande i covid-19 kan komma att få mycket svåra följder. De människorna behöver få någon form av ersättning för att kunna stanna hemma från jobbet för att inte behöva riskera livet eller att ekonomin slås i spillror. De människorna och många fler pratade med Moderaternas socialpolitiska talesperson, Camilla Waltersson Grönvall. Jag vet inte hur många hon har pratat med som befinner sig i riskgrupper.

Det var också Camilla Waltersson Grönvall som för Moderaternas räkning tog initiativ till och lade fram förslaget till det som då kallades smittbärrapenning och som vi i dag ska förlänga. Ett mycket gott arbete tillsammans med riksdagens andra partier, först i socialutskottet och sedan i riksdagens kammare, ledde till att allt detta kom på plats.

Nu har också Maria Malmer Stenergård, Moderaternas socialförsäkringspolitiska talesperson, tillsammans med ledamöter från andra partier här i riksdagen sett till att det här stödet har hamnat på riksdagens bord i dag.

Det är glädjande att stödet kommer att förlängas in i nästa år. Det är viktigt. Jag kan inte tolka Socialdemokraterna och Åsa Westlund på annat sätt än att det nu finns en tydlig majoritet för att de som befinner sig i riskgrupp inte ska behöva ha en klump i magen under julen på grund av att de inte vet om de kommer att kunna stanna hemma från jobbet eller inte. Det är ett väldigt bra besked till dem som befinner sig i en riskgrupp.

Fru talman! Alla som lyssnar! Sanningen är dock att den här regeringen från första början bara ville hitta problem med det förslag om smittbärrapenning som Moderaterna lade fram. Man ville försöka förklara varför det inte skulle gå. Det lade man ned tid på, i stället för att försöka ta fram konstruktiva lösningar. Det är bra att riksdagen och riksdagens partier en tydligt pressade på och såg till att man inte kom undan sitt ansvar.

Fru talman! Vi moderater lovade från början av krisen att jobba konstruktivt och att göra allt vi kunde för att bidra till att Sverige på bästa sätt skulle ta sig igenom krisen. Vi visste inte vad vi stod inför. Men vi har lagt fram förslag om minskad smittspridning. Vi har tagit fram och drivit igenom förslag om mer pengar till vård och omsorg. Vi har tagit fram en stor del av och drivit igenom ekonomiska krispaket som har räddat svenska jobb och svenska företag. Det har varit nödvändigt.

Regeringen har gång på gång tvingats till handling av riksdagen. Regeringen har ofta jobbat långsamt. Man har varit byråkratisk. Fokus har många gånger legat på att döpa om förslag på stöd som Moderaterna har lagt fram i stället för att göra dem så lite byråkratiska och så bra som möjligt. När Moderaterna lade fram förslag om omsättningsstöd blev regeringens bidrag att döpa om det till omställningsstöd och att förhåla det.

Den fråga vi i dag ska hantera en förlängning av lade Moderaterna fram ett förslag om i form av smittbärrapenning. Regeringens bidrag var att döpa om det, förhåla det och inte bidra till annat än att hitta problem förrän

Prot. 2020/21:33
11 november

*Extra ändringsbudget
för 2020 – Förlängd
rätt till ersättning för
riskgrupper med anledning
av coronaviruset*

en majoritet av riksdagen tydligt sa till regeringen vilken väg man skulle gå.

I somras, när tiotusentals jobb hotades, valde regeringen att gå på semester i stället för att göra det som behövdes för att hjälpa till att rädda företagen. Återigen fick Moderaterna ta ledningen. Vi såg till att riksdagen pressade på för att stöden skulle komma på plats.

Regeringen försöker gömma sig bakom sina myndigheter. Man vill inte ta ansvar. Man skickar fram statliga tjänstemän. Det är alltid regeringen som bär det yttersta ansvaret, fru talman. Är man inte beredd att bära det yttersta ansvaret ska man avgå. Då ska man inte bära regeringsmakten. Man kan inte gömma sig bakom statliga myndigheter och myndighetspersoner.

Nu på morgonen såg jag också att regeringen i stället för att ta ansvar försöker skylla på sjukvården när det gäller smittspridningen och testningsverksamheten.

Fru talman! Jag tycker att den här regeringen bör skärpa sig. Den bör göra sitt jobb. Vi befinner oss i en kris. Hjälp till! Arbeta konstruktivt! Se till att ha samma goda anda som vi många gånger har i Sveriges riksdag! Se till att vi tillsammans kan göra allt för att Sverige på bästa sätt ska ta sig igenom den här mycket svåra kris som vi faktiskt bara är i början av.

Avslutningsvis vill jag säga något om det Åsa Westlund tog upp i sitt anförande om att det inte är lätt för regeringen och att det tar tid att ta fram saker. Så kan det absolut vara. Hon sa också att ingen annan hade förutsett vad som skulle hända.

Jag vill påminna om att vi i den moderata budgetmotionen hade en mycket tydlig och stor krisbuffert. Vi skrev nämligen i vårt förslag till budget att vi inte vet om pandemin är över och vilka ytterligare krisåtgärder som kommer att behöva vidtas. I den moderata budgetmotionen fanns alltså det utrymme som Åsa Westlund hävdar inte finns för det här stödet och många andra stöd. Regeringen planerade för bra väder och goda tider, trots att vi är mitt i krisen. Det gjorde inte Moderaterna. Vi hade en ordentlig krisbuffert för att kunna få den här typen av stöd på plats.

Med det yrkar jag bifall till utskottets förslag om förlängd ersättning för riskgrupper.

Anf. 10 IDA GABRIELSSON (V):

Fru talman! Läget är allvarligt. Allt fler intensivvårdas, och smittspridningen av covid-19 ökar snabbt igen. Därför är det som vi diskuterar i dag, förlängd ersättning till riskgrupper, otroligt viktigt.

Fru talman! Samhället skulle stanna om busschaufförer, barnskötare och undersköterskor skulle jobba hemifrån. Klass avgör vem som riskerar att smittas och vem som kan klara sig undan. Visst kan det funka att jobba hemifrån om man jobbar som reklamare i Stockholms innerstad, men att jobba hemifrån fungerar inte riktigt lika bra om man ska köra nattåget till Malmö. Alla vi här är beroende av att hyllorna i affärerna fylls på med varor och av att det finns någon som kan ta hand om oss om vi blir sjuka.

Arbetsgivaren har också ett ansvar för att ställa om och hitta andra arbetsuppgifter till den som tillhör en riskgrupp. Det finns redan i dag goda exempel på det, men det behövs fler. Det ser olika ut på olika arbetsplatser, och det skiljer sig mellan kommuner. Just därför behövs långsiktiga besked.

Fru talman! Det är beklagligt att regeringen inte har kunnat agera snabbarare för att säkerställa ersättningen till riskgrupper. Under perioden har människor drabbats hårt. Det är därför vi vill lyfta upp det här, inte för att säga: Vad var det vi sa. Men det har drabbat personer som har behov av att få ersättningen.

Regeringen hävdar att den införda regleringen går att jämföra med att utforma en ny socialförsäkringsförmån. Jag sitter i vanliga fall i socialförsäkringsutskottet och har tidigare suttit i finansutskottet. Jag och Vänsterpartiet delar inte den bedömningen. Den konstruktion som regeringen har valt föreslog Vänsterpartiet redan i mars.

Många har på grund av fördröjningen fått avslag på sina ansökningar, och flera har känt stor stress på grund av ovetskapen om vad som ska hända. Arbetsgivare som har ställt om har inte vetat hur länge det ska gälla, och arbetstagarna själva har inte kunnat känna trygghet i att veta att de även nästa månad slipper oroa sig för att utsättas för smitta.

Fru talman! Av regeringen fick socialförsäkringsutskottet och även allmänheten först veta att det vid årsskiftet skulle bli stopp på ersättningen till riskgrupper. Då skulle man ha varit borta i mer än 180 dagar från jobbet, och då fick man vackert ställa om.

Vänsterpartiet vill generellt ändra den typ av obegripliga regler som tyvärr finns i vår sjukförsäkring. Det får vara slut på stupstockar i vårt försäkringssystem, och det ska gälla alla sjuka, oavsett diagnos. Kanske kan pandemin föra något gott med sig. Kanske kan fler, kanske till och med andra riksdagspolitiker, kanske till och med moderater, förstå att vi inte kan ha det så här. Är man sjuk ska man ha rätt att vara det. Så är det bara.

Fru talman! Vänsterpartiet föreslog därför ett utskottsinitiativ om att riskgrupperna ska få ersättning även efter årsskiftet. Jag vill inte påstå att det var Vänsterpartiets förtjänst – nej, det står ju till och med nedskrivet att vi inte är med och påverkar. Hur som helst har regeringen i alla fall nu meddelat att den vill förlänga perioden för ersättningen och antalet dagar till den 31 mars. Vänsterpartiet välkomnar förstås det här beskedet och förutsätter att regeringen också utökar antalet ersättningsberättigade dagar under samma period inom de tillfälliga förmånerna viss sjukpenning i förebyggande syfte, viss smittbärappenning och viss tillfällig föräldrapenning. Vänsterpartiet förutsätter förstås att det här är på plats före årsskiftet, så att folk inte ännu en gång hamnar i ett glapp av ovisshet och ekonomisk stress. Sådant här måste bara funka.

Fru talman! Jag ser det som självklart att de som har rätt till ersättningen också får den och att inga missbedömningar görs utifrån diagnoskriterier och annat. Den avgränsning som regeringen har gjort för personer som bor med någon som tillhör en riskgrupp är vi kritiska mot. Vi menar att bestämmelserna är för snäva. Även bestämmelser om vård av barn som tillhör en riskgrupp är problematiska då dessa endast omfattar barn som nyligen har varit allvarligt sjuka. Andra tillstånd som gör att de tillhör en riskgrupp ger ingen rätt till ersättning. En granskning av exempelvis tidningen Arbetet från augusti visade att underlaget om anhöriga togs fram i hast. Kanske kan regeringen nu ta chansen och se till att det här blir rätt. Jag skulle verkligen uppskatta det.

Fru talman! Vi har lagt fram andra förslag om stora och viktiga förändringar av sjukförsäkringen som ska gälla alla som drabbas av sjukdom oavsett diagnos. Detta vill jag vara tydlig med. Människor drabbas inte bara nu av problem vad gäller försäkringsförmånerna, utan det gäller varje dag. Sjuka hamnar i situationer så att de inte kan försörja sig själva och får inte rätt till den ersättning som man har rätt till när man är sjuk.

Vi har också vid flera tillfällen föreslagit ett mer balanserat svar på den ekonomiska krisen som vi nu befinner oss i. Företagen har fått stora omfattande stöd samtidigt som personalen inom sjukvården och äldreomsorgen – de som nu sliter – är hårt pressade på grund av otillräckliga resurser. Krispolitiken får inte bidra till ökade klyftor utan bör utformas på så sätt att vi kan bygga ett mer robust och starkare samhälle. Men bättre sent än aldrig, säger jag. Ersättningen till riskgrupper är en viktig del av krispolitiken. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 11 HANS EKLIND (KD):

Fru talman! Vi ska alla vara försiktiga och vi ska alla ta ansvar i dessa pandemitider. Extra viktigt är det att skydda de allra mest utsatta från covid-19, det vill säga de personer som vi vet hotas av en mycket allvarlig sjukdom om de skulle smittas. Kristdemokraterna har därför efterlyst åtgärder som skapar bästa möjliga skydd, inte minst vad gäller barn och vuxna samt deras anhöriga. Ett sådant är det som vi här och nu diskuterar, alltså förebyggande sjukpenning, föräldrapenning och viss smittbärrapenning. Vi yrkar således bifall till utskottets förslag för att denna om än mycket kraftigt försenade extraändringsbudget ska bli av, så att människor som stått utan ersättning nu åter ska få den.

Fru talman! Det är på plats att vi nu under diskussionen om extraändringsbudgeten även får lov att markera kritik mot hur frågan har skötts. Som regeringen själv skriver handlar det nämligen om en ersättning som syftar till att ”skydda de individer som löper störst risk att drabbas av ett särskilt allvarligt sjukdomsförlopp från att smittas av sjukdomen”. Det är just mot denna bakgrund som det inte är acceptabelt med den senfärdighet som uppvisats. Det har drabbat utsatta människor inte bara ekonomiskt utan också psykiskt.

I juni fattade vi i Sveriges riksdag beslut om att vissa riskgrupper skulle få rätt till en förebyggande sjukpenning. Den har gällt från den 1 juli till den 30 september. Den 15 september kom socialförsäkringsminister Ardalan Shekarabi till socialförsäkringsutskottet. Då fick ministern med sig ett enhälligt besked. Samtliga partier i utskottet, och även i denna kammare, uttalade tydligt att den förebyggande ersättningen skulle gälla åtminstone året ut. Det var det tydliga besked han fick. Jag markerade då att Kristdemokraternas hållning är att ersättningen ska gälla fram till dess att ett vaccin finns tillgängligt.

Det är nu nästan två månader sedan socialförsäkringsministern kom till utskottet. I dag ska vi äntligen fatta det beslut som gör det möjligt för de människor som under en tid har stått utan ersättning och som har begärt om en förlängning men fått nej från Försäkringskassan att åter få denna för dem ekonomiskt helt avgörande ersättning. Det är en obegriplig fördröjning som har skett av ett så viktigt beslut, som dessutom en helt enig riksdag står bakom.

Kristdemokraterna har tillsammans med Moderaterna och Sverigedemokraterna i socialförsäkringsutskottet föreslagit ett utskottsinitiativ. Detta initiativ handlar om att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag om att den som tillhör en riskgrupp ska kunna få förebyggande sjukpenning till och med den 31 mars 2021.

Initiativet förslags mot bakgrund av att regeringen så sent som för bara några få veckor sedan inte visade någon som helst ansats till att tänka längre än fram till den 31 december i år – detta trots att vi sedan en tid har en kraftigt ökad smittspridning av covid-19 i en majoritet av landets regioner. Initiativet handlar om att det i januari inte skulle uppstå nya glapp i ersättningen. Sedan initiativet lades fram har regeringen dock gått oss till mötes på den här punkten. Kristdemokraterna anser att möjligheten till sjukpenning för riskgrupper i förebyggande syfte ska gälla tills ett vaccin finns att tillgå, och detta bör provas tre månader i taget.

Varför denna historieskrivning? Den syftar inte främst till att kritisera regeringens senfärdighet, även om den både kan och ska kritiseras, utan den är helt nödvändig för att vi ska bekräfta den frustration, ilska och oro som dessa riskgrupper gett uttryck för via oräkneliga telefonsamtal och mejl. Känslan av otrygghet inför ett livshotande virus ska aldrig någonsin spås på för att besked inte kan ges eller beslut inte fattas i tid.

Vi utgår från att alla har lärt sig av det som har skett och sker så att vi inte behöver återkomma om detta, utan att vi framgent hanterar riskgrupper på ett både klokt och tydligt sätt. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 12 JULIA KRONLID (SD):

Fru talman! Jag vill börja med att be om ursäkt för att jag av olyckliga omständigheter inte var här och kunde hålla mitt anförande tidigare när jag var uppsatt på talarlistan. Jag är glad att det ändå gick att lösa.

Vi står givetvis bakom regeringens förslag om att förlänga ersättningen för riskgrupper till december. Vi har varit tydliga med att vi hela vägen har stått bakom den här ersättningen. Det har vi gjort ända sedan utskottsinitiativet togs upp i socialutskottet. Jag vill dock som föregående talare, Hans Eklind från Kristdemokraterna, rikta kritik mot hur regeringen har skött hela processen. Det har ju försatt dessa utsatta grupper i en enormt utsatt situation. De har hela tiden fått vänta på besked, och de har fått stå utan ersättning.

Innan denna ändringsbudget kom hade regeringen bara förlängt ansökningstiden men inte antalet dagar som skulle betalas ut. Först när socialförsäkringsutskottet kallade finansminister Magdalena Andersson till utskottet blev det fart på regeringen med att klämma fram den här ändringsbudgeten. Man har haft sedan i september på sig att ta fram den, och man visste att hela socialförsäkringsutskottet stod bakom en förlängning. Det är bra att man äntligen har tagit fram detta.

Det är bra att regeringen efter att Sverigedemokraterna, Kristdemokraterna och Moderaterna samt även Vänsterpartiet i socialförsäkringsutskottet väckte ett initiativ om att förlänga efter december äntligen fick fart med att förlänga ersättningen till efter årsskiftet. Bara några veckor tidigare hade socialförsäkringsminister Ardalan Shekarabi sagt att det var uteslutet att förlänga efter december.

Jag är jätteglad att regeringen lyssnar till oppositionen, men det oroar mig vad som hade hänt om inte oppositionen hade funnits där och tagit

ställning för de här utsatta riskgrupperna i deras situation. För mig är detta självklart: Tillhör man en riskgrupp och riskerar att bli allvarligt sjuk eller till och med kanske mista livet för att man går till ett jobb där det inte är möjligt att arbeta hemifrån ska man få ersättning och ha möjlighet att skydda sig från pandemin. För mig är det så självklart att vi inte ens borde behöva ha en debatt. Vi borde inte ens behöva diskutera detta i dag.

Jag vill vara tydlig med att den reservation vi har absolut inte har något att göra med förlängningen. Den står vi bakom till hundra procent. Däremot tycker vi att regeringen också ska titta på hur man bedömer vilka som är i riskgrupp, för här har vi mött frustration och många frågetecken från dem som tillhör riskgrupper.

Det har till exempel krävts att den som har ett allvarligt hjärtfel samtidigt ska ha diabetes eller någon annan sjukdom för att bli beviljad ersättning. Detta har skapat många frågetecken. Det var tidigare också så att man kunde ha en allvarligt nedsatt lungkapacitet men ändå skulle ha ytterligare en diagnos. Detta har regeringen nu åtgärdat, och det har kommit vissa direktiv från Socialstyrelsen om att man ska titta på det här, har jag fått veta av ett svar på en skriftlig fråga till regeringen. Men på Försäkringskassans hemsida står det fortfarande att den som har ett allvarligt hjärtfel ska ha ytterligare en diagnos.

Vi vill skicka ett uppdrag till regeringen att se till att de som tillhör riskgrupper och riskerar att bli allvarligt sjuka får den ersättning som vi anser att de är berättigade till. Vi tycker att den här bedömningen är alldeles för snäv i dag. Det finns som jag ser det ingen risk för överutnyttjande. Man räknade med ungefär 100 000 ansökningar. I september fick vi uppgiften att 3 000 ansökt, så det är långt under vad man förväntat sig. Budgeten är inte utnyttjad.

Jag yrkar bifall till Sverigedemokraternas reservation i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 20.)

§ 13 Kapacitetsbrist i elnäten

Näringsutskottets betänkande 2020/21:NU5
Kapacitetsbrist i elnäten
föredrogs.

Anf. 13 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD):

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationen i betänkandet.

Under senare tid har det uppkommit situationer då elbrist rått i Sverige. Detta blir fallet om elproduktionen inte täcker efterfrågan eller om det saknas tillräcklig kapacitet att överföra elen. Kapacitetsbristen i elnäten har blivit än mer påtaglig som en följd av att städer växer utan att elnäten samtidigt förstärks och moderniseras i motsvarande takt. Detta drabbar såväl hushållen som näringslivet i Sverige. Jämte detta finns ett generellt problem som numera återfinns inom nästan all tillståndsgivning i Sverige, nämligen alltför långa väntetider i tillståndprocesser. Att erhålla tillstånd för utbyggnad av elnät kan dröja uppemot tio till tolv år.

Dessa brister har lett till problem för företag runt om i Sverige. Det är inte svårt att tänka sig in i situationen. Vilka företag skulle vara nöjda med beskedet att få vänta tolv år på att få el till den fabrik eller anläggning de tänkt bygga? Det är inte bara investeringarna som uteblir, utan det är även arbetstillfällena och skatteintäkter som går förlorade. Detta utgör ett stort hinder för den samhällsutveckling som är önskvärd för att kunna nå fossilfrihet genom elektrifiering, något som förväntas öka elförbrukningen avsevärt. Även utbyggnaden av överföringskapaciteten måste i högre grad stå i samklang med samhällsplaneringen.

Fru talman! Vi står bakom näringsutskottets förslag att regeringen ska följa upp och analysera de åtgärder som de olika aktörerna vidtog för att motverka den akuta kapacitetsbrist i elnäten som drabbade framför allt Stockholm och Skåne under föregående år. Uppföljningen ska även belysa huruvida det finns andra åtgärder att vidta som är effektivare och som därmed lämpar sig bättre om liknande situationer skulle uppstå igen. Däremot menar vi att beskrivningen av den uppkomna situationen missar en central orsak till att situationen på elmarknaden gått från allvarlig till akut, nämligen det faktum att regeringen – också under föregående år – valde att höja skatten på bland annat kraftvärme genom energi-, koldioxid- och avfallsförbränningsskatt.

I en interpellationsdebatt som ägde rum i denna kammare i maj 2019 diskuterade undertecknad och den socialdemokratiska energiministern Anders Ygeman de aviserade skatterna för kraftvärmens. Från regeringens sida var svaret då att man inte såg att detta skulle kunna leda till brist i överföringskapacitet. Anders Ygeman yttrade: ”Stockholms politiker får välja om de tror att det finns en risk för regional kapacitetsbrist om de vill framställa el i sitt verk eller om de vill maximera sin egen vinst och då producera värme.” Regeringen såg alltså inte detta problem komma, eller – i bästa fall – så ansåg de inte att det här var deras problem, detta trots de varningar som kom från i praktiken samtliga aktörer och remissinstanser när man beredde dessa skattehöjningar.

Sverigedemokraterna menar att denna bristande förståelse är en del av problemet. Det är åtminstone för oss uppenbart att den chockhöjda skatten på kraftvärme tvingade fram nedläggning av kraftvärmeproduktion i både Malmö och Stockholm. Därigenom minskade elproduktionen och förutsättningarna för större nyanslutningar till elnäten kraftigt i dessa regioner.

Vi anser därför att ställningstagandet från näringsutskottet borde ha inkluderat att regeringen även bör följa upp hur de ökade skatterna på kraftvärme bidrog till att skapa den akuta kapacitetsbrist som uppkom. Det kan även i detta sammanhang finnas skäl att analysera andra relevanta skatter som kan ha bidragit till och haft effekt på den uppkomna situationen. Vi tycker att det borde vara tämligen självklart att beakta de energipolitiska konsekvenserna, men här är vi tyvärr ensamma om att tycka det.

Anf. 14 PATRIK ENGSTRÖM (S):

Fru talman! Vi debatterar betänkande NU5, *Kapacitetsbrist i elnäten*. Jag yrkar bifall till utskottets förslag till beslut och avslag på reservationen.

För 150 år sedan började Sverige elektrifieras. Fotogenlampor byttes ut mot glödlampor. Vespisar byttes ut mot elspisar. Sverige var faktiskt det första land i världen där praktiskt taget alla hushåll elektrifierats.

Nu står vi på tröskeln, eller på gränsen, till nästa generations elektrifiering. Vi ställer om transportsystemet. Vi är redan på väg. Snabbare än vi tror kommer stora delar av personbilsfordonsflottan att vara eldriven. Vi kommer också att se samma utveckling i de delar av industrin som ännu inte har elektrifierats.

Sverige har helt unika förutsättningar att klara omställningen till förnybar energi och samtidigt säkra försörjningstrygghet och konkurrenskraft. Förra året producerades 163 terawattimmar el i Sverige. Vi nettoexporterade 26 terawattimmar, vilket är alla tiders rekord.

Vi socialdemokrater, som är ett klimatparti, är mycket glada över den här utvecklingen. Men visst finns det utmaningar. En av utmaningarna är kapacitetsbrist i elnäten.

Vi ser en stark urbanisering där storstadsregionerna växer. Helt nya elintensiva verksamheter har tillkommit, som exempelvis serverhallar med ett effektbehov som ibland motsvarar effektbehovet i en stad av Västerås storlek. I exempelvis Stockholms län har befolkningen ökat med drygt 250 000 personer. Men investeringarna i elnät har inte alls ökat i samma takt.

Därför, fru talman, presenterade regeringen tillsammans med energibranschen ett initiativ för att öka investeringarna i elnäten och för ökad regional effekt. Regeringen avsåg att lägga fram ett lagförslag som skulle bidra till att öka investeringarna i elnäten. De lokala elnätsägarna i Skåne och Stockholm skulle göra insatser för att säkra den lokala och regionala effekten i respektive region. De direkta resultaten var att kraftvärmen i Malmö och Stockholm inte stängdes ned, och därmed säkrades tillräcklig effekt.

Nu vill utskottet se vilka effekter åtgärderna som regering vidtog i höstas fick för att motverka den akuta kapacitetsbristen i Stockholm och Skåne. Var de effektiva, eller kunde man gjort på ett annat sätt? Uppföljning och analys är alltid bra för att veta om åtgärderna man har vidtagit uppnår önskad effekt och hur kostnadseffektiva de har varit. Detta gör man för att i framtiden veta vad som är mest effektivt att göra. Det vi vet är att det mesta i samhället nu går mycket fortare än för några år sedan. Det handlar exempelvis om utbyggnaden av elintensiv verksamhet. Men det handlar också om utbyggnaden av förnybar energi.

Fru talman! I takt med att samhället elektrifieras behöver elnäten och elmarknaden på alla nivåer utvecklas, byggas ut och användas på ett mer effektivt sätt. Ett flertal åtgärder pågår och planeras för att skapa gynnsamma förutsättningar för en väl fungerande elmarknad.

I debatten kan det låta som att ingenting görs, men det är naturligtvis fel. Svenska kraftnät gör historiskt stora investeringar i transmissionsnätet, och även regionala och lokala aktörer gör investeringar i sina nät. Det är investeringar i nya anslutningar, marknadsintegration och reinvesteringar i befintlig infrastruktur.

SVK gör en serie åtgärder för att just hantera kapacitetsbristen på lång sikt men också som kortsiktiga lösningar innan nya ledningar är på plats. Andra åtgärder är kortare och effektivare tillståndprocesser, marknadsdesign, efterfrågeflexibilitet, nätstabilitet och ytterligare systemtjänster.

Fru talman! Avslutningsvis: När Sverige elektrifierades för 150 år sedan präglades samhället av framtidsanda. Nu gör vi det igen. Det finns utmaningar med elnäten, men vi har bra förutsättningar.

Vi behöver göra många saker samtidigt, och vi kommer att behöva hjälpas åt. För jag är övertygad om att för att ett litet land ska klara stora utmaningar, ja då krävs det att vi gör saker tillsammans.
(Applåder)

I detta anförande instämde Anna-Caren Säterberg (S).

Anf. 15 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD) replik:

Fru talman! I mitt anförande lyfte jag fram den reservation som Sverigedemokraterna har i betänkandet där vi vill att man i analyserna även borde beakta vilken påverkan som skattehöjningarna hade för de beslut som fattades där kraftvärme lades ned.

Från regeringens sida och i de svar som har getts i interpellationsdebatter har man talat utifrån kontexten att man inte har någon uppfattning om huruvida det har påverkat eller inte. Man har mer skjutit över det till att det är Stockholmspolitiker som får fatta beslutet. Man tror att det kan leda till effektbrist och så vidare.

Här vill vi ändå mena att vid utformningen av energipolitik är det viktigt att det finns en politisk förståelse för hur regler, skatter och marknadsfunktioner påverkar de beslut som aktörerna fattar för att se till att vi även i framtiden har ett elsystem som präglas av en hög leveranssäkerhet och en hög driftsäkerhet.

Fru talman! Här någonstans vill jag ändå fråga huruvida Socialdemokraterna anser att skattehöjningarna påverkade eller inte påverkade besluten som fattades att lägga ned kraftvärme.

Anf. 16 PATRIK ENGSTRÖM (S) replik:

Fru talman! Tack, Mattias Bäckström Johansson, för frågan!

Den här frågan har diskuterats, precis som Mattias Bäckström Johansson tar upp, i flera interpellationsdebatter. Svaret har varit ganska tydligt. Man ska stå för sina egna kostnader och även miljökostnader. Det är vad det kokar ned till.

Kommunerna äger kraftvärmeföretagen, så visst har Stockholmspolitikerna ett ansvar i detta. Det gäller hur man ska göra med utformningen av verksamheten i framtiden. Men det gäller också vad man väljer att ta ut för vinster från respektive bolag.

Hur det än är så är det nätbolagen som gör nätinvesteringar. Vi kan konstatera att i många storstadsregioner har inte nätföretagen gjort dessa investeringar som vi ändå har sett att vi behöver. Det är därför vi är i den här situationen, anser jag.

Anf. 17 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD) replik:

Fru talman! Jag vill någonstans mena på att förståelsen är viktig. Det tar lång tid att bygga elnät, tio till tolv år. Det tar lika lång tid att kanske bygga ny kraftproduktion för att kompensera. Det tar lång tid att ställa om ifall man har ett kraftvärmeverk där man till exempel vid spetslast eldar med fossilbaserat bränsle.

Det tar tid att ställa om. Här kastar man fram skattehöjningarna med några månaders varsel och förväntar sig att de ska kunna ställa om. Det var inte möjligt, och det ledde till att kraftproduktion lades ned. Det gör att

man forcerar problemen med effektbrist till väldigt liten nytta eller ingen alls.

Det skapar begränsningar i Sverige med att företag inte kan bygga ut sina verksamheter. De kan inte skapa arbetstillfällen. Vi får då kompensera med att importera el från grannländer. Vi kan se både i Danmark och Tyskland och i Polen att det är kolkraft som vi någonstans ökar vårt beroende av. Det leder oss bort från en väg som bygger på fossilfrihet.

Här borde man i stället se vinsten av att investeringar är på väg att göras, att man håller på att ställa om och att man låter det ta den tid som behövs. Här är vi fortsatt oroliga. Saknar man den förståelsen är det kanske svårt att leda oss ur den här situationen.

Jag har i sådana fall bara som ett medskick att detta borde vara något som beaktas i högre grad när man ska utforma politiken. Det tar väldigt lång tid att bygga nya anläggningar, och det tar lång tid att komma ut från det här. Ser man inte det kommer vi inte heller att kunna lösa de problem vi har framför oss med akuta uttryckningar och olika handslag som leder till olika former av suboptimeringar.

Anf. 18 PATRIK ENGSTRÖM (S) replik:

Fru talman! Tack, Mattias Bäckström Johansson, för debatten!

Kraftvärmeproduktionen är extremt viktig utifrån perspektivet att den finns där människor bor. Det är den stora förtjänsten med både fjärrvärme och kraftproduktion. Naturligtvis ska deras förutsättningar vara rimliga. Men det kan inte komma som någon överraskning att vi går mot ett fossilfritt samhälle, inte för någon av oss vare sig i kammaren eller i kraftbranschen. Jag vill påstå att besluten om skatteförändringar var aviserade på ett eller annat sätt i god tid. Det tycker jag ändå att man ska ha med sig.

Naturligtvis gör det ont att ställa om. Det känner vi nog lite till mans att det kan göra ibland. Men hur det än är så är det en nödvändig resa vi gör. Jag tycker ändå att vi har kommit bra ut ur detta. Jag vill poängtera att den situation vi nu är i handlar mycket om att nätföretagen inte har investerat i den omfattning som de borde ha gjort under lång tid. Det är den springande punkten i den här frågan.

Anf. 19 LOTTA OLSSON (M):

Fru talman! Skåne vill, precis som hela övriga Sverige, ställa om till fossilfri el och bli grönare. Men hur ska det kunna vara möjligt för Skåne när man inte har tillgång till tillräcklig elkapacitet och tvingas använda el från oljekraftverk mitt i sommaren? Skåningarna och de skånska företagen ska kunna koncentrera sig på sina liv och sina verksamheter och inte på om det finns tillräcklig elkapacitet.

I detta utskottsbetänkande har vi från Moderaterna, Kristdemokraterna, Liberalerna och Centerpartiet tagit initiativ till att de åtgärder som vidtagits för att lösa den akuta kapacitetsbrist som rådde i Skåne och Stockholm 2019 ska följas upp och utvärderas och återslagas till riksdagen. Vilket särskilt investeringsutrymme har godkänts för investeringar i elnätet, och är dessa kostnadseffektiva?

Skåne och Stockholm är regioner som har haft akuta effektproblem. Det var något som vi kunde se komma men som ansvarig minister ihärdigt försökte tona ned ända till dess att problemet var ett faktum. Detta är ett

politiskt ledningsproblem. Både produktion och distribution av elenergi är trots att detta är en form av marknadsekonomi beroende av politiska beslut.

Fru talman! Nu är vi här, och nu har åtgärder vidtagits för att försöka överbrygga den akuta bristsituationen. Men vilka åtgärder är det, hur stora är de och vad kostar detta? Det är relevanta frågor. Vad görs, och vad kan göras för att förhindra fler akuta elleffektproblem? Vad görs för att se till att de åtgärder man vidtar är de bästa och mest kostnadseffektiva?

Fru talman! Om inte politiken fattar rätt beslut och verkar för att det finns en robusthet i kapaciteten i elsystemet äventyras mycket. Det är inte brist på elkapacitet vi behöver då företagen ska kickstarta efter coronapandemin och i en lågkonjunktur. Tvärtom kommer elkapacitet att vara viktigare än någonsin. Vi ser en ökad digitalisering och en ökad elektrifiering som några av de starkaste trenderna efter coronapandemin.

Nedstängningen av den sista delen av Barsebäck år 2005 och nedstängningen av Ringhalsverken nu drabbar södra Sverige och Skåne speciellt – detta eftersom den pålitliga vattenkraften till största delen finns i norr och eftersom kapaciteten i ledningarna inte alltid räcker till. Skåne har gjorts sårbart då den lokala planeringsbara energin från kärnkraften har lagts ned utan att ersättas av annan planeringsbar el. Man kan inte lita på vindkraft eller solenergi så länge energin inte går att lagra på ett effektivt sätt.

Fru talman! Sverige är ett välfärdsland. Det har sin bakgrund i att vi är en stark industrination och att kvalitet och effektivitet alltid har varit en ledstjärna. Det har också sin bakgrund i att vi har haft god tillgång till driftssäker och relativt billig energi för vårt näringsliv och vårt samhälle i övrigt. Hela grundkonceptet för svensk framgång vilar på god kapacitet i elnäten.

Genom detta har vi kunnat vara konkurrenskraftiga inom basindustrin, som fortfarande står för en stor del av våra exportvaror. Vi har nu ett näringsliv och ett samhälle som ambitiöst har tagit på sig den stora uppgiften att ställa om till en energikonsumtion som är fossilfri. Det är en gigantisk utmaning. Det är också till viss del därför den nya industrin, som datorhallar och batteritillverkning, faktiskt placeras i Sverige.

Fru talman! Trots att man arbetar mycket med energieffektivisering i industrin och det övriga samhället kommer omställningen till det fossilfria samhälle vi alla vill ha att kräva mer, inte mindre, energi.

Basindustrin, som stål och skog, behöver mycket energi. Men det gäller inte bara dem, utan i stort sett all industriproduktion är beroende av billig och driftssäker energi – en energi som i dag också måste vara fossilfri för klimatets skull. Annars tvingas kommuner och företag att tacka nej till viktiga företagsetableringar. Det är en felaktig ordning när viljan att etablera sig som företag finns, men inte elkapaciteten.

Vilka åtgärder har då vidtagits för att elkapaciteten i södra Sverige och i Stockholmsområdet ska garanteras? Och hur effektiva har dessa åtgärder varit? Det är två mycket relevanta frågor som näringsutskottet nu vill ha ett svar på.

Jag yrkar därmed bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M).

Prot. 2020/21:33
11 november

*Kapacitetsbrist
i elnäten*

Anf. 20 NIELS PAARUP-PETERSEN (C):

Fru talman! Vi känner alla till bakgrunden till att vi står här i dag. Under 2019 drabbades min hemregion Skåne, men även Stockholm, av kapacitetsbrist i elnäten. Det innebar bland annat att företag inte kunde få svar på om de kunde starta ny produktion, att nya stadsdelar i Malmö fick stå på vänt och att det skapades osäkerhet kring omvandlingen av bussflottan till elbussar.

Regeringen, Svenska kraftnät och de regionala elnätsägarna vidtog då olika åtgärder för att komma till rätta med situationen. Det var bra, och det var nödvändigt, att det äntligen blev lite fart på regeringen och övriga för att lösa ett problem som har funnits på horisonten länge.

Men det är också viktigt att säkra att de beslut som då fattades var de rätta. Därför tog Centerpartiet tillsammans med M, L och KD initiativ till att kräva att regeringen analyserar de åtgärder som vidtogs för att motverka den akuta kapacitetsbristen i bland annat Skåne. Det gäller både att analysera åtgärderna i sig och såklart att säkra att åtgärderna är kostnadseffektiva. Det är inte minst viktigt för att skapa beredskap inför eventuella framtida problem, för risken finns att kapacitetsproblemen inte är slut.

Vi är mitt inne i en spännande omställning till ett mer hållbart samhälle med minskade utsläpp. En av nyckellösningarna i Fossilfritt Sveriges färdplaner är elektrifieringen av samhället. Sverige har under lång tid legat relativt stabilt när det kommer till efterfrågan på el; vi har till och med haft överskott som vi har kunnat exportera. Men nu väntas efterfrågan på el öka kraftigt när vi ska elektrifiera vad som motsvarar ungefär en och en halv gång Danmark – inte när det gäller storleken men i antal människor. Annars hade det inte varit så mycket!

Energieffektivisering kommer att avhjälpa en del, men det kommer inte att gå jämnt ut med den ökade efterfrågan. Samtidigt pekar mycket nu på att nätet är underdimensionerat med många flaskhalsar.

Problemet är inte att det produceras för lite el utan att näten inte förmår leverera i nivå med de växande behoven. Detta är ett direkt hot mot hela klimatomställningen och Sveriges förmåga att nå nettonollutsläpp till 2045. Det är även ett hot mot den svenska industrin och alla jobb den bidrar med.

Vi måste ta företags varningsklockor om att inte kunna utöka sin verksamhet i Skåne på stort allvar. Det gäller även Stockholmsregionen. Med snabb tillväxt, högt bostadsbyggande i storstäderna, stora serverhallar och fler eldrivna fordon klarar de svenska elnäten i dag inte de växande behoven.

Dessvärre kommer det att ta flera år att bygga ut stamnäten. Därför krävs andra lösningar på kort sikt. Centerpartiet har visat vägen med en rad förslag.

Fru talman! Vi måste göra det dyrare med el när trycket är som högst och billigare när det finns mer kapacitet. Därför vill Centerpartiet införa timmätning senast 2025. Vi vill att elskatten anpassas efter användande.

Kommuner och offentlig sektor måste bli bättre på att använda el mer effektivt och att anpassa användningen för att inte bidra till topparna i efterfrågan på el. Rent konkret kan det till exempel handla om att skjuta på uppvärmningen av simhallar någon timme för att undvika att belasta elnäten samtidigt som hushållen gör det.

Förutsättningarna för lokal kraft måste förbättras. Det handlar dels om kraftvärmens konkurrenskraft, som andra har nämnt här i dag, dels om möjligheter att bygga havsbaserad vindkraft till i exempel i Skåne och södra Sverige och att dra kablarna till rätt platser. Det sätter i dag försvaret och lokala protester ofta stopp för.

Vi måste också ställa skarpare krav på nätbolagen att upphandla mer lokal kraft. De hävdar i sin tur att ansvaret ligger på Svenska kraftnät. Där måste vi förtydliga nätbolagens ansvar för att säkra den kraft som behövs lokalt.

Regionerna bör se över hur elanvändningen ser ut för att identifiera vilka som endast använder en del av den el de har i sitt abonnemang och huruvida det går att omförhandla vissa avtal för att frigöra kapacitet. Det var en av de saker vi såg gav stor effekt i samband med insatserna i Skåne. Det är relevant för hela landet.

Vi måste fortsätta att stimulera innovationer för att lagra el vid över-skottssituationer, till exempel i batterier och vätgas.

Slutligen, fru talman: Elnätet måste byggas ut, men tillståndsproucesserna tar alldeles för lång tid. Centerpartiet vill därför införa ett skarpt mål om halverade tillståndstider. Vi behöver samtidigt skapa ett snabbspår för klimatsmarta investeringar samt se till att myndigheternas olika delar i processen kan pågå parallellt och inte efter varandra. Det skulle skapa mycket snabbare tillståndsproucesser.

Fru talman! Det finns alltså gott om lösningar att ta av för att lösa kapacitetsbristen i Skåne och resten av landet. Att Ygeman och regeringen till slut kopierade flera av Centerpartiets förslag för att lösa kapacitetsbristen i Skåne förra året var mycket positivt, men regeringen har genom hela denna fadäs varit seg och ovillig att samtala med övriga partier. Så kan vi inte ha det! Andra partier har varit villiga att prata, men ingenting har hänt. Detta är alldeles för viktiga frågor för ett sådant agerande.

Vi kan inte heller bygga framtidens energilösningar på att skånska el-kunder ska betala för systemfel de inte har varit orsak till. Det är dags att säkra att skåningarna får ett elsystem som säkrar både hållbar stadsutveckling och gröna transporter – och ja, såklart, nygräddade giffel. Vad vore jag för skåning om jag inte avslutade med lite gott till kaffet?

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 21 BIRGER LAHTI (V):

Fru talman! Jag börjar med att citera vad utskottet i detta betänkande faktiskt kräver ska göras. Under rubriken "Utskottets förslag i korthet" står det: "Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att regeringen bör följa upp och analysera de åtgärder som inblandade aktörer vidtog för att motverka den akuta kapacitetsbristen i elnäten som drabbade de båda regionerna Skåne och Stockholm 2019."

Jag vill passa på att tacka initiativtagarna till utskottsinitiativet för att det nu blir ett tillkännagivande som innebär att man tittar på vilka orsaker som har inneburit kapacitetsbrist i elnäten i ovannämnda regioner. Speciellt är det en skrivning som gör mig glad och som faktiskt gjorde att jag och Vänsterpartiet ställde oss bakom initiativet, fru talman. Smaka på dessa ord: "analysera de åtgärder som inblandade aktörer vidtog för att motverka den akuta kapacitetsbristen i elnäten".

Inblandade aktörer, står det. Här tror jag att olika partier kommer att fokusera på olika syndabocker eller i alla fall försöka vältra över ansvaret på framför allt regeringen. Jag vill med bestämdhet hävda att orsaken till att vi hamnat i denna situation kan stavas ”avregleringen av elmarknaden”.

Fru talman! När detta marknadsexperiment infördes var argumenten att energibranschen skulle bli effektivare, att elen skulle bli billigare och att valfriheten skulle öka för konsumenterna. Det är sant att du kan välja elhandelsbolag, men du kan inte välja vem som har hand om elnäten som levererar din el.

Hur blev det då för konsumenterna? Blev det billigare? Man måste nog erkänna att elen i Sverige i dag är förhållandevis billig, men jag vill hävda att detta också har med politiska åtgärder att göra, åtminstone att produktion av förnybar el med incitament i startskedet har gjort att detta lyckats. Jag tänker givetvis också på certifikatsystemet och allt som gjort att vi fått in sådant som faktiskt är konkurrenskraftigt.

Men hur blev det med elnäten då? Jo, det finns nog ingenting i samhället som har haft samma prisutveckling som elnätspriserna, och då menar jag prishöjningar som konsumenterna har drabbats av. Det är komplicerat att gå igenom allt om hur detta marknadsexperiment var tänkt att fungera, men jag gör i alla fall ett försök att förklara – och förstå själv, för den delen.

Kundernas elnätsavgifter ska enligt ellagen vara objektiva och icke-diskriminerande. Om en kund på glesaste landsbygden betalar 7 000 kronor mer för transport av samma summa el som en kund i storstaden, är inte det lite diskriminerande?

Energimarknadsinspektionen är tillsynsmyndighet och beslutar om elnätsföretagens intäktsramar, det vill säga den totala summa som kunderna tillsammans ska betala för att nätägarna ska drifta, avskriva och ge avkastning på kapitalet. Sedan finns det skrivningar som gör att det ska jämföras med alternativa placeringar med jämförbara risker och så vidare.

Den fråga jag ställer mig är om det är rimliga avkastningar när man höjer priset med 7–8 procent med hänvisning till att pengarna ska gå till investeringar men när, med facit i hand, bara 1 procent gick till investeringar? Är skillnaderna i landet och mellan bolagen rimliga? Är det rimligt att något som vi betraktar som samhällsinfrastruktur har blivit en lukrativ marknad som det dessutom är monopol på?

Det är miljardbelopp som nätbolagen rullat över till moderbolagen och som därifrån slussats över som utdelningar till ägarna. Jag brukar för det mesta vara en pragmatisk politiker, och jag förstår att marknaden ibland kan lösa utmaningar på ett hyfsat sätt. Men när man låter samhällsviktiga funktioner bli föremål för vinstmaximering där konsumenterna blir betalarna och med konsekvensen att allt blir dyrare och sämre försvinner min tilltro till att marknaden ska fungera på detta område.

Tillbaka till betänkandet, fru talman, och det som sägs om att följa upp och analysera de åtgärder som inblandade aktörer vidtog. Jag hoppas verkligen att uppföljningen ger svar också om andra aktörer förutom givetvis Svenska kraftnät, regeringen och tillsynsmyndigheten. Jag hoppas att också nätägarnas ansvar granskas, att man tittar längre bort än årsredovisningen och ser hur mycket ägarna kan plocka åt sig i en tillsynsperiod. Här menar jag att man borde titta på minst en tioårsperiod: Hur mycket har

man plockat åt sig av konsumenternas pengar som var tänkta att se till helheten i elnäten så att de fungerar i framtida scenarier?

Fru talman! Om jag kunde önska mig något av kapitalismen vore det att i anständighetens namn lämna bort sådant som ingen medborgare kan väja bort. Här skulle jag kunna nämna många saker som blivit avreglerade och där politiken borde ha agerat på ett annat sätt. För att inte riskera att hamna utanför ämnet, fru talman, stannar jag dock med jämförelser. Men som en vädjan till liberala marknadsförespråkare: Låt inte girigheten slå sönder sammanhållningen, som vi kan göra så mycket bra av i det här landet!

Anf. 22 CAMILLA BRODIN (KD):

Fru talman! Det senaste året har Sveriges elförsörjning varit kraftigt omskakad flera gånger. För ett år sedan tvingades flera företag i Skåne och Stockholm att ställa in omfattande investeringar och nybyggnationer. Anledningen var att det inte fanns tillräcklig tillgång till el på rätt ställe och vid rätt tidpunkt. Tusentals jobb riskerades, och Sveriges rykte som ett företagarvänligt land drogs lite grann i smutsen. Situationen löstes genom ett snabbt hoplappat krispaket från regeringens sida.

I somras var det dags igen. Då tvingades Svenska kraftnät vidta nödåtgärder för att klara driftssäkerheten i södra Sverige. En snabbupphandling gjordes för att tillgängliggöra Ringhals 1, Karlhamnsverket och Rya kraftvärmeverk, för att förbättra spänningsstabiliteten och tillhandahålla kortslutningseffekt. Hade det inte gjorts hade allvarliga fel kunnat inträffa.

Fru talman! Så här kan vi inte ha det i Sverige. Företag och hushåll måste kunna räkna med en trygg och leveranssäker elförsörjning. Det är en hygienfaktor för ett välfärdsland som Sverige, där jag upplever att både medborgare och företag vill vara med och bidra till en klimatförändring på riktigt. Men då behövs säker tillgång till el.

Den här typen av brister i elsystemet leder till dyra och ogenomtänkta krisåtgärder. Att vi tvingas elda med fossila bränslen är ett kraftigt bakslag för vårt klimatarbete. Här krävs krafttag från politiken, då samhällets omställning medför ökade krav på en säker tillgång till el. Ska industri, transporter och alla de företag som står inför enorma möjligheter och har en vilja att vara med och bidra ha en möjlighet till omställning innebär det att vi politiker måste ge förutsättningarna.

Den situation som inträffade i Skåne och Stockholmsregionen under 2019 visade på allvarliga brister i nätkapaciteten, och situationen eskalerade snabbt från ett allvarligt till ett akut läge. Orsakerna var flera, bland annat de försenade överföringsförbindelserna som dragit ut på tiden men som skulle ha varit klara. Vi vet också att Barsebäck togs ur drift för 20 respektive 15 år sedan. Även lokal produktion har tagits ur drift.

Fru talman! I dag är vi ett enat utskott eftersom vi tillsammans med moderater, liberaler och Centerpartiet har lagt fram detta utskottsinitiativ. Vi är ett enat utskott som vill titta närmare på den uppkomna situationen och se analyser av de åtgärder som genomfördes och som det verkar finnas en del oklarheter och motstridiga uppgifter kring, exempelvis åtgärder där statliga beredskapspengar har använts till att köpa gasturbiner eller där elnätsföretag har fått möjlighet att via intäktsramen kunna finansiera uppköp av lokal elproduktion.

Prot. 2020/21:33
11 november

*Kapacitetsbrist
i elnäten*

Vi kristdemokrater ser det även som självklart att analysen kommer att ta med olika perspektiv till orsaken och att det eskalerade så snabbt. Jag tänker bland annat på den ohyggligt kraftiga skattepålagan som drevs igenom av regeringen och samarbetspartierna på kraftvärmen förra året och som har slagit undan benen för dessa aktörer och på att det spelar roll för den uppkomna situationen.

Eftersom det inte finns någon offentlig sammanställning som beskriver alla de åtgärder som har vidtagits – vilka effekter de gav och kostnaden för detta – finns det goda skäl för regeringen att följa upp detta och titta vidare och analysera det för att kunna dra lärdomar när situationer som dessa uppkommer igen.

Energimarknadsinspektionen ger uttryck för att fler städer kan komma att stå inför liknande situationer i framtiden, alltså inte enbart Stockholms och Skånes regioner som redan har en kärv situation. Därav är det viktigt att detta arbete genomförs skyndsamt och redovisas till riksdagen.

Anf. 23 JOAR FORSSELL (L):

Fru talman! Jag skulle vilja börja någon annanstans än var vi nu har varit i debatten. Jag satt och lyssnade på er andra som debatterade, och så funderade jag på sådana där bilder från rymden, ni vet, där man ser hur jorden tänds upp i olika tidszoner. Först är jorden alldeles mörk, och sedan börjar det glimra runt hela planeten av lampor som tänds, av städer som vaknar och av mänsklig aktivitet.

Jag blir alldeles varm i kroppen, fru talman, när jag tänker på hur människor har skapat så mycket välstånd och så mycket frihet och möjligheter för sig själva och framtida generationer!

Fru talman! El är verkligen någonting som skapar frihet. Varje lampa som tänds och glimrar på jorden skulle kunna vara tänd av ett barn som får ljus att göra läxorna i. Eller så är det en industri som lyser, dit en mamma eller en pappa går till jobbet och skapar välstånd och skapar grunden för all den välfärd som finns runt om på vår planet och också här i Sverige. Varje sådan lampa som tänds skulle kunna vara en strålkastare på en teater eller konsert där kultur skapas.

Fru talman! Det är verkligen så att el och elanvändning är något vackert. Det är verkligen en representant för mänsklig uppfinningsrikedom, och det är en representant för vår gemensamma strävan att skapa frihet och möjligheter.

Fru talman! Världen och jorden – den jord som vi kan se tändas upp från rymden – står inför en extremt stor utmaning i och med klimatförändringarna. Det låter ibland i debatten som att tiden slutar någon gång runt 2045, för det är ungefär där som vi slutar tala om våra mål. Så är det inte. Tiden kommer förhoppningsvis att fortsätta även efter 2045.

Min och Liberalernas utgångspunkt är att utsläpp som skadar klimatet måste elimineras. Det räcker inte med att vi har lite energieffektivisering här och där och släpper ut lite mindre och slår oss för bröstet för att vi tycker att vi släpper ut lite mindre än våra europeiska vänner, för utsläppen måste elimineras. Det handlar inte om att minska dem, utan det handlar om att få bort dem. Ska vi göra det kommer en ökad elanvändning med elektrifiering där vi ställer om till att använda el mer och mer att vara helt nödvändig.

I ljuset av det är det såklart oerhört tragiskt när handelskamrarna i Skåne och Stockholm – vi har talat mycket om Skåne och Stockholm här i dag – larmar om att företag inte vill etablera sig i de här regionerna därför att de är rädda för kapacitetsbrist. Det är oerhört smärtsamt att få höra, därför att det är när företag tänder lampor och sätter på maskinerna i sina industrier och när företagsamma människor går till jobbet och arbetar som välstånd skapas. Det är då grunden för hela vår välfärd läggs. Det är också då som ett litet barn som sitter hemma vid lampan och läser sina läxor kan få se sina föräldrar vara förebilder och gå till jobbet för att arbeta.

Jag måste säga att el och energi i grund och botten är en av de mest primära delarna av välfärdens kärna. Det är naturligtvis helt oacceptabelt när elbrist, energibrist eller kapacitetsbrist sätter käppar i hjulen för människor. Det får aldrig vara ett hinder för mänsklig utveckling. Det är helt oacceptabelt.

Det är mot den bakgrunden som man behöver gå till botten med detta och granska, syna och hitta brister och titta på vilka möjligheter som finns för att förändra det. Det system vi har kan inte vara byggt på ett sådant sätt att vi i debatten talar om etableringar av till exempel serverhallar som ett problem. Det är ju fantastiskt oavsett vilket företag eller vilken verksamhet som vill etablera sig i Sverige, och för att skapa möjligheter för fler människor är det någonting positivt.

Då måste vi ha ett system som är dimensionerat för detta, och det måste vara dimensionerat för att klara av att leverera fossilfri energi, fossilfri el, oavsett vilken tid på dygnet eller dag på året vi talar om. Och oavsett vad som händer måste den här delen, som är en av de mest grundläggande delarna av välfärdens kärna, vara säkrad.

Fru talman! Jag är kosmopolit i hjärtat. Jag vill ut och resa i världen. Och när jag åker ut och reser i världen vill jag kunna säga att jag är stolt över Sverige. Jag vill kunna säga: I Sverige klarar vi detta. Vi klarar att ställa om och att elektrifiera. Vi klarar att ha ekonomisk utveckling samtidigt som vi värnar om klimatet. Jag vill att Sverige ska kunna vara ett föredöme så att fler av de här lamporna runt om på jorden tänds med hjälp av fossilfria energikällor, elkällor, och inte med fossilelkällor som det tyvärr ofta är i dag.

Då är det återigen så att det blir oacceptabelt när vi måste använda oss av fossila källor när bristen blir alltför stor. Det är oacceptabelt.

Fru talman! Mot den bakgrunden, för att jag vill få fortsätta resa elektrifierat i världen och för att jag vill få fortsätta vara stolt över att vi har ekonomisk utveckling, för att jag tror på människan och för att jag förstår att el är en helt grundläggande del av välfärden som skapar frihet för människor, ställer jag mig bakom detta betänkande.

Anf. 24 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD) replik:

Fru talman! Liberalerna och Joar Forssell har överlag kloka uppfattningar inom energipolitiken. Jag kan instämma i mycket av det som sas i anförandet här. Men det som man inte ställer sig bakom i betänkandet är just att analysera och titta på vilka effekter förändringar i skatter får för de beslut som måste tas för anläggningsägare, hur det påverkar kraftvärmens och så vidare och just att analysera de energipolitiska konsekvenserna av det.

Jag tycker att det finns ett problem i energipolitiken med bristande förståelse för regler, skatter och marknadsfunktioner och hur det påverkar, och jag tycker att man måste ha en förståelse för det här när man ska utforma en vettig energipolitik som leder till att det blir hållbart över tid.

Jag vill ställa frågan till Liberalerna: Anser inte Liberalerna att förändringar i skatter påverkar de beslut som anläggningsägare behöver ta?

Anf. 25 JOAR FORSSELL (L) replik:

Fru talman! Tack, Mattias Bäckström Johansson, för frågan! Det är roligt att vi får ha den här diskussionen. Detta är min första debatt som ny ledamot i näringsutskottet. Det är alltid kul att få ett replikskifte. Jag vill bara säga det först.

När man beskattar något är det klart att det kommer att påverka. Det är klart att det är så. Så är det på alla skattepolitikens områden och även här. Jag tycker att det är helt rimligt att ställa sig bakom förslaget sådant det ser ut. Man måste börja sin genomlysning av detta någonstans, och även om vi tittar på just de här effekterna och gör genomlysningen på det området stänger det inte dörren för andra genomlysningar.

Jag är en del av januaripartierna. Innan jag kom till näringsutskottet var jag skattepolitisk talesperson för Liberalerna, och jag vet att när vi inom januariavtalssamarbetet förhandlar om skattepolitiken funderar vi också över effekter åt olika håll. Det är ingen hemlighet att vi i Liberalerna ibland har varit kritiska till saker som vi har gått med på i förhandlingar därför att vi har fått igenom andra saker. Men att lyfta ut detta och specifikt peka på det tycker jag inte riktigt platsar i just den här produkten.

Sedan är det naturligt att man hela tiden i politiken utvärderar effekterna av alla möjliga beslut som man fattar. Det är klart att det finns skattepolitiska åtgärder som påverkar detta. Det finns säkert också saker som gäller utbildningssystemet – har vi till exempel tillräckligt många duktiga ingenjörer som arbetar med detta? Det finns hur mycket som helst om vi ska expandera den här produkten, och då kanske vi inte borde stanna vid det som Sverigedemokraterna tar upp i sin reservation, utan det finns säkert många andra saker som också påverkar. Jag hoppas att man i en genomlysning kan hitta aktörer som pekar på det, så att vi kan göra mer framöver.

Anf. 26 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD) replik:

Fru talman! Det som skapar den specifika aktualiteten här är just den direkta inverkan det fick med skatterna som chockhöjdes på ett par månader utan föregående varsel. Det fanns i praktiken ingen möjlighet att ställa om utan att gå med förlust. Detta har forcerat läget till att gå från allvarligt till akut.

Man missar någonstans målet. Visst eldar vi kanske aningen mindre fossilt i spetslastsituationer i Sverige, men i stället gör vi oss mer beroende av import av kolkraftsproducerad el från våra grannländer. Då blir det ingen vinst för miljön i stort heller i och med att klimatet är globalt. Att man här missar insikten om vilken direkt påverkan detta hade tycker vi är tråkigt.

Sedan finns det mycket annat kopplat till de här skatterna som man också kan grota ned sig i, men det kan behandlas i andra betänkanden. Vi tycker dock att det är väldigt centralt för förståelsen av att allt hänger ihop

och att besluten får en påverkan när man redan hade effektbrist. Man hade ingången att det inte skulle bli någon påverkan, men alla sa att det ändå skulle komma att bli det. Det ledde till att problemet med kapacitetsbrist eskalerade ännu mer. Har man inte med sig den förståelsen är vi rädda för att man inte kommer att kunna lösa problemen. Risken är att man landar i andra former av suboptimering eller går fel när man inte lyckas lösa bristerna över huvud taget.

Vi kan väl nöja oss med att detta blir ett medskick. Sedan har vi förståelse för att man förhandlar i sak och kanske inte står bakom allt, men när det gäller just de här delarna har man inte signalerat att man har varit stora motståndare heller. Det gör mig lite besviken. Ser man inte de energipolitiska konsekvenserna av de skatter som har lagts på kraftvärmen blir det svårt att komma ut ur detta.

Anf. 27 JOAR FORSSELL (L) replik:

Fru talman! På ett sätt kan jag förstå Sverigedemokraternas fråga. När man är med i ett samarbete står man såklart bakom en helhet. Sedan betyder inte detta att man själv har haft ingångar som stöder varje del av den helheten. Så funkar ju ett samarbete.

Den här produkten handlar just om att följa upp och analysera de åtgärder som inblandade aktörer vidtog. Man kan naturligtvis alltid diskutera vem som är inblandad aktör eller inte. Jag ser det som att det, oavsett vilket skattesystem vi har, är helt nödvändigt att granska hur olika aktörer kan agera för att undvika att en sådan här situation uppstår.

Sedan finns det en legitim diskussion, som jag uppfattar förs, om till exempel vissa delar av skattesystemet, om forskningspolitiken, om utbildningspolitiken eller om andra delar av politiken som också påverkar möjligheten till god kapacitet. Jag tycker att den diskussion som vi för här och nu bör vara integrerad i alla möjliga debatter och diskussioner, för detta är ett så stort och samhällsspännande problem att vi behöver grota ned oss i det på en massa olika politikområden.

I just den här produkten tycker jag att det är positivt att man väljer att ha ett fokus, men det betyder ju inte att man inte ska analysera den typ av konsekvenser som ledamoten Mattias Bäckström Johansson beskriver, till exempel skattesystemet. Det finns en bred diskussion om hur det påverkar till exempel framtida innovationer. Det finns kanske möjlighet att använda exempelvis kraftvärme på ett klimatsmart sätt om man har rätt innovationer och rätt teknik på plats. Men detta är en annan diskussion som också bör tas.

Anf. 28 LORENTZ TOVATT (MP):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till utskottets förslag och passar på att hälsa Joar Forssell välkommen till utskottet och energidebatten. Vad mycket kul vi ska ha tillsammans framöver!

Vi ska i dag debattera elnätens funktionssätt. Till att börja med ska jag säga att vi har ett mycket säkert och stabilt elsystem i Sverige, sannolikt ett av de stabilaste i hela världen. Jag tycker att det är bra att ha sagt det, så att folk inte får det om bakfoten och missförstår debatten.

Det debatten handlar om är i mycket det rent lokala perspektivet: hur det ser ut i våra storstadsregioner och hur nätet fungerar just där. Det har ju att göra med specifika utmaningar i specifika situationer. Bakgrunden är att urbanisering, ökat företagande, fler människor och ökad elektrifiering helt enkelt har bidragit till att det blivit trångt i elnäten på lokal nivå.

Det var just detta som var regeringens fokus när man tog ett gemensamt initiativ för ungefär ett år sedan. Initiativet har handlat om en rad frågor. Den första är att öka investeringarna i näten tillsammans med nätbolagen. Det är något som är viktigt inte minst på lite längre sikt, men vi måste komma igång med investeringarna nu.

Något som den här kammaren inte har debatterat tillräckligt är flexibilitet, att öka mängden flexibla resurser i systemet, så att man kan hantera toppar och dalar.

Det handlar också om att bevara och säkra den lokala elproduktionen. På vissa talare har det låtit som att den under den här tiden har lagts ned för gott. Det stämmer inte. Det som hände var att regeringen gjorde en alldeles utmärkt kniptångsmanöver mot fossil kraftproduktion. Det är ju absurt att vi år 2019 skulle ha kvar kolkraft och fossilgas i vårt värme- och elsystem.

Regeringen gjorde en smart kniptångsmanöver. Man införde en skatt, eller snarare, om man ska vara konkret och specifik, fasade ut en fossilsubvention. Sedan tog man detta initiativ, och det innebar att vi säkrade den lokala produktionen och dessutom säkrade att den var förnybar. Detta att den skulle vara förnybar var något som Miljöpartiet var pådrivande i, vilket jag är väldigt stolt över. Slutligen uppdrog man åt myndigheterna att utreda aktörernas roller och ytterligare åtgärder. Det är detta som nu ska följas upp och analyseras.

Jag ska bara göra en utzoomning innan jag rundar av. Jag vill ändå nämna något om sommarens utmaningar – för detta var för ett år sedan. Vi har haft utmaningar även under sommaren. Jag vill nämna det. Jag vill förklara hur det ligger till, för det finns många missförstånd. Det finns de som på riktigt tror att Sverige lider av elbrist, alltså att vi på nationell nivå lider av elbrist. Det är i princip så långt från sanningen man kan komma.

Sommarens utmaning berodde egentligen på tre faktorer, eller på två huvudsakliga. Den första var att kärnkraften inte levererade. Det var kanske den viktigaste faktorn för att vi hamnade i en nödsituation i somras. Även en hel del av kraftvärmorna låg nere. Ett skäl till att dessa kraftslag inte levererade var att det var ett lågt elpris. Vi hade en väldigt stor produktion från framför allt vatten och vind under hela våren. Det andra skälet handlar om rent säkerhetsmässiga aspekter på kärnkraften. Man var tvungen att stänga reaktorer eftersom de helt enkelt var farliga. Man var tvungen att genomföra nödåtgärder i själva kärnkraftverken.

Den andra stora faktorn var att man samtidigt med detta hade stora underhållsprojekt i nätet. Det gjorde att vi fick en situation där man i stor utsträckning plötsligt inte hade el i södra Sverige. Det fick ytterligare komplikationer, och det handlade om spänningen i nätet. När man inte har en lokal elproduktion förlorar man en del av den spänning som krävs för att el ska kunna föras över från norra Sverige till södra Sverige.

Det var så situationen såg ut. Det är himla viktigt att folk greppar det: att det handlar om kärnkraften och om underhåll av näten.

Om vi hade haft myndigheter som hade varit bättre på att prognostisera och på att förutspå detta hade vi kunnat undvika att hamna i den situationen. Om Svenska kraftnät hade varit framsynta, installerat spänningsstabilisatorer och jobbat mer med syntetisk svängmassa i vindkraftverken och med olika typer av roterande energimassa i systemet hade vi inte behövt hamna i denna situationen. Det är en läxa att lära, och det ska vi göra framöver.

När det gäller lokal produktion, näten, flexibilitet och lagring händer det nu saker. Tekniken utvecklas väldigt snabbt, och när vi får dessa delar på plats kommer vi att ha mycket lättare att hantera lokal kapacitetsbrist och ställa om till 100 procent förnybar elproduktion.

Förlåt att jag drog över talartiden.

Anf. 29 LOTTA OLSSON (M) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja fråga lite grann om Lorentz Tovatts problembeskrivning. Man beskriver urbaniseringen som ett av de stora problemen när det gäller att vi har haft effektbrist i Skåne. Då vill jag ha svar på vad det är i just detta som skulle ha gjort att det har blivit så här.

När man ställer om till en ökad andel vindkraft missar man basproduktionen. Det är faktiskt bara vatten- och kärnkraft i dag som kan stå för basproduktionen och som är reglerbar, så att vi kan få den när vi faktiskt behöver den.

Vi har ett samhälle där vi inte gör som man gjorde förr i Skåne: maler när det blåser. Vi vill jobba dagtid. Vi vill att våra kunder i exempelvis Tyskland ska få sina varor i tid. Vi vill fortsätta att ha en hög levnadsstandard. Det är också vår höga levnadsstandard som gör att vi kan elektrifiera och att vi kan ställa om till ett fossilfritt samhälle.

Fru talman! Jag tycker att Lorentz Tovatt kommer väldigt billigt undan genom att bara skylla på urbaniseringen och säga att mischmaschet i systemet beror på den. Vi byter ut basenergi mot intermittent energi, och då får det konsekvenser.

Ingen skulle vara gladare än jag, fru talman, om vi får batterifunktioner eller någon annan lagringsfunktion som gör att vi kan slå av och på vindkraften, men vi är inte där.

Jag vill ha svar på frågan: Hur kan man skylla på urbanisering och ett ökat behov och inte på att vi har förändrat energisystemen?

Anf. 30 LORENTZ TOVATT (MP) replik:

Fru talman! Tack, Lotta Olsson, för frågeställningen! Lotta Olsson är väl ändå med i ett parti som har varit med och skrivit detta betänkande, och där pekas urbanisering ut som ett av skälen till att vi har hamnat i denna situation. Jag tror att Lotta Olsson får fråga sig själv varför vi har hamnat där.

Sedan gäller det baskraft. Vad är baskraft? Vad är reglerbart? Kärnkraften är inte reglerbar. Det är ett missförstånd i debatten. Vattenkraften är reglerbar. Den kan man stänga av och sätta på. Man kan reglera upp den och reglera ned den per minut. Det är så vattenkraften fungerar. Det är därför den är en otroligt viktig resurs i det svenska elsystemet. Kärnkraften är inte det. Det kostar väldigt mycket att stänga av och sätta på kärnkraften.

Jag tycker att kärnkraften under denna sommar med all önskvärd tydlighet bevisade att den inte är att lita på.

De hade planerat långa revideringar av skälet att det helt enkelt inte var lönsamt att driva reaktorerna. Det var också flera reaktorer som låg nere på grund av direkta säkerhetshot.

Kärnkraften är alltså inte reglerbar. I dagens system är inte kärnkraft något som man ens skulle kunna kalla för baskraft. Kärnkraften har helt enkelt en massa problem som gör att den inte är det, och man kan inte stänga av och sätta på den.

Jag noterade att Lotta Olsson kom med oljespöket. När Lotta Olsson var med och styrde landet importerade vi mycket mer fossilt från andra länder. Tack vare att vi har sett till att det nu sker en utbyggnad av vindkraften importerar vi mycket, mycket mindre fossilt från andra länder.

Anf. 31 LOTTA OLSSON (M) replik:

Fru talman! Vi kan väl i alla fall vara ense om en sak. Varken Lorentz Tovatt eller jag vill ha mer fossil energi. Men urbaniseringen gör att vi behöver mer reglerbar energi, och då finns det fortfarande inte något som kan ersätta kärnkraften. Vi har inte batterifunktioner som gör att vi kan använda vindkraften helt. Och när det gäller vattenkraften har vi varit tydliga i denna debatt. Den finns i norr, och det är inte så att Skånes industrier kommer att få den. Dessutom planerar vi att ställa om en del av vår tunga industri till fossilfritt, och då kommer det att krävas ännu mer planerbar energi.

Jag förstår Lorentz Tovatts goda intention att ställa om till helt förnybart, men jag ser inte hur vi ska få till det. Eller har batterifunktionerna kommit mycket längre än vad jag känner till?

Det är också spännande, fru talman, att Lorentz Tovatt själv problematiserar detta – när kärnkraftverken måste ställas om och underhållas under sommaren får vi problem. Ja, vi kommer att få ännu mer problem den dag de inte finns om vi inte kan hitta en bra ersättning. Det är inte heller lätt att göra oss mer flexibla. Det spelar inte så stor roll om Lorentz Tovatt och jag tvättar på nätterna. Det har en väldigt liten effekt. Det är de stora, tunga industrierna och den nya industrin, som datorhallar och så vidare, som kommer att kräva mycket.

Vi vill ha dessa jobb, och vi vill ha välfärdssamhället. Därför nöjer jag mig inte riktigt med detta. Jag tycker inte riktigt att argumentationen håller.

Anf. 32 LORENTZ TOVATT (MP) replik:

Fru talman! Tack för replikskiftet, Lotta Olsson! Lotta Olsson säger att vi förhoppningsvis är överens om att vi inte vill ha mer fossil energi. Det smärtar mig verkligen att behöva säga att vi inte är överens om det. Lotta Olsson har en skattepolitik som innebär att man ska subventionera fossil energi. Lotta Olsson representerar ett parti som förra året tog tydlig strid för att bevara subventionen till kolkraftverk i Sverige. Det är den skattestrid, av alla skattefajter, som Lotta Olssons parti tog.

Likadant är det när det gäller skattepolitiken för energi som används i transporter. Lotta Olsson representerar det parti som tar strid för att sänka koldioxidskatten med 7 miljarder kronor. Lotta Olssons parti vill ha mer fossil energi i systemet, och det smärtar mig. Jag hade velat att mode-

rater och miljöpartister kunde vara enade om att vi skulle fasa ut det fossila. Det är vi helt enkelt inte – tyvärr.

Lotta Olsson frågar om alternativ till kärnkraften. Jag nämnde ganska mycket om det i mitt anförande. Havsvinden kan komma igång i södra Sverige och kan bidra med spänning i nätet, lokal produktion och ett mer kontinuerligt elproducerande i jämförelse med landbaserad vind. Det handlar om vätgas, batterier, kraftvärme, flexibilitet och elbilar som fungerar smart i systemet. Industrier kan absolut bli mer flexibla. De kan användas mer när det gäller till exempel restvärme och liknande. Man kan producera el utifrån de egna processerna och så vidare. Detta fungerar som en bra synergi tillsammans med vätgasen.

Framtidens industri kommer inte att ha några problem alls att vistas i ett 100 procent förnybart elsystem. Det kommer förstås att ta tid, och vi har mycket att göra på vägen dit. Men det är helt möjligt.

Anf. 33 ANN-CHARLOTTE HAMMAR JOHNSSON (M):

Fru talman! Det har precis varit ett replikskifte mellan Lorentz Tovatt och Lotta Olsson. Moderaterna vill inte tvärnita Sverige. Vi vill se en framtid, och därför kan man inte bara rycka undan mattan utan att ha någonting att ersätta den med.

För Höganäs AB, Höganäs kommun, Pågen, Polykemi, Lindab, Ystad kommun, Malmö, Ängelholm, Båstad och Örkelljunga, ja, för alla kommuner och företag i Skåne och för oss i näringsutskottet är det viktigt att få en analys av lägesbilden för framtiden. Det kräver att man tittar på vad som är rätt och vad som behöver göras framåt.

De skånska företagen anställer tillsammans mer än 380 000 personer. Ju fler det blir, desto bättre för välfärden. Varje ny anställd bidrar med skatt, och tjänster blir till i både förskola och sjukvård.

Skåne är en region som har högre arbetslöshet än övriga landet, och antalet arbetslösa ökar kraftigt som en följd av coronakrisen. Samtidigt som Region Skåne tillsammans med de skånska kommunerna kämpar för att fler människor ska ha ett arbete att gå till konstaterar Tillväxtverket i en rapport att upp till 19 000 färre personer kan vara sysselsatta i Skåne 2040 som en konsekvens av elbristen och elkapacitetsbristen.

Det är detta som är cloun i den angelägna fråga som debatteras i dag om elförsörjning i södra Sverige och resten av landet.

Regeringens uppdrag är att ta fram ett underlag med en analys. Man varnade från Malmö, Uppsala och Borås. Vad händer om man nu varnar igen och om det smäller till i Malmö på något annat ställe? Då gäller det att man gör rätt saker och att man är förberedd.

Därför är det ytterst angeläget att de åtgärder som diskuteras kommer på plats. Man måste vidta åtgärder för att säkra elkapaciteten i södra Sverige, Skåne och övriga landet. Dessa analyser måste verkligen genomföras.

Jag vill därför yrka bifall till utskottets förslag, där vi får en ordentlig analys av vad som har hänt, på vilket sätt det har hanterats och vart vi ska i framtiden.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 20.)

Prot. 2020/21:33
11 november

*Kapacitetsbrist
i elnäten*

§ 14 Elcertifikat – stoppregel och kontrollstation 2019

Näringsutskottets betänkande 2020/21:NU6

Elcertifikat – stoppregel och kontrollstation 2019 (prop. 2020/21:16)
föredrogs.

Anf. 34 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD):

Fru talman! Jag vill inledningsvis yrka bifall till reservation 1 i betänkandet.

Elcertifikatssystemet är ett stödsystem som är tänkt att stimulera de så kallade förnybara energislagen. Tidigt efter systemets införande 2003 fanns ett antal mindre, men positiva, effekter med baskraft som tillkom till följd av de certifikat man erhöll. Det handlade då om uppgraderade vattenkraftsstationer, uppförandet av kraftvärmeanläggningar och att man kompletterade fjärrvärmesystem med en turbin för att få kraftproduktion. Av de elcertifikat som utfärdades under 2004 gick över 90 procent till kraftproduktion som var planerbar och därmed inte beroende av väderförutsättningarna.

På senare år har det dock övergått mer till att uteslutande handla om subventioner till väderberoende kraftproduktion, främst vindkraft. Det är en nivå som successivt har ökat. Sedan 2012 har 75 procent av den tillförda elenergin kommit från vindkraft i systemet. Under 2019 stod vindkraften för 83 procent av den nytillkomna produktionen.

Energipolitiken har en nyckelroll för samhällsutvecklingen och när det gäller att minska det fossila beroendet. Men elcertifikaten är ännu ett i raden av exempel på riktade subventioner som är dålig politik för att på allvar kunna minska utsläppen av växthusgaser, detta framför allt eftersom Sverige redan har en klimatsmart, utsläppsfri och trygg elförsörjning till konkurrenskraftiga priser. Detta är ett förhållande som i möjligaste mån måste vidmakthållas över tid.

Elcertifikatssystemet har redan kostat elkonsumenterna tiotals miljarder i subventioner som har betalats utöver elpriset och som under snart två decennier inte heller har lett till att man har minskat den fossila andelen. Den fossila andelen är faktiskt lika stor i dag som den var vid införandet. Pengarna har i stället spenderats på att i praktiken ersätta fossilfri kraftproduktion med förnybar – med minskade marginaler och leveranssäkerhet som bonus.

Sverigedemokraterna har återkommande framfört synpunkter på den okritiska syn på förnybar och väderberoende elproduktion som genomsyrar mycket av den energipolitiska hållning som torgförs av regeringen. Elcertifikatssystemet har bidragit till att snedvrida konkurrensen på elmarknaden till förmån för denna väderberoende kraftproduktion som inte nödvändigtvis har kunnat tillhandhålla effekt när efterfrågan är som störst.

Som en konsekvens av denna hållning har vi återkommande här i kammarken sökt stöd för förslag om att avveckla såväl elcertifikatssystemet som andra ekonomiska subventioner, som i olika former exklusivt riktas till väderberoende kraftproduktion. Vi är därför i grund och botten positiva till förslaget om att elcertifikatssystemet nu avvecklas i förtid.

Däremot kommer det lagförslag som nu läggs fram i propositionen enligt regeringens egen bedömning att innebära en omfördelning av kostnader från de svenska elkonsumenterna till producenterna inom elcertifi-

katssystemet. Dessa antaganden återfinns i regeringens egen konsekvensanalys, en analys som har dömts ut av exempelvis myndigheten Tillväxtanalys. De säger att risken är att man kraftigt underskattar den kostnad som kommer att drabba elkonsumenterna.

Vi ser en betydande risk att den undermåliga konsekvensanalysen kan dölja att den valda modellen för nedstängningen av elcertifikatssystemet blir både onödigt och omotiverat dyr för elkonsumenterna. Vi anser därför att elcertifikatssystemet måste avvecklas under ansvarsfulla former och på ett sätt som är kostnadseffektivt för elkonsumenterna.

Anf. 35 BIRGER LAHTI (V):

Fru talman! Vi debatterar näringsutskottets betänkande *Elcertifikat – stoppregel och kontrollstation 2019*. Först vill jag framhålla att elcertifikatssystemet har tjänat oss väl, vilket jag även var inne på i mitt förra inlägg. Det är en av anledningarna till att vi har låga elpriser och har kunnat fasa in förnybar elproduktion i Sverige.

Sverige ska vara en föregångare i omställningen till ett förnybart energisystem, men vi anser att det är bra att regeringen nu tar initiativ för att avsluta systemet med elcertifikat. Samtidigt är det vår uppfattning att förslaget i propositionen riskerar att bli uddlöst. Vi förordar därför att förslaget kompletteras med ett så kallat tilldelningsstopp. Ett sådant stopp skulle innebära en säkerhet för producenterna och en möjlighet att säkra marknaden och därigenom även produktionen.

Vänsterpartiet begär därför ett tillkännagivande från riksdagen om att tilldelningen av certifikat bör stoppas efter 696 miljoner utfärdade certifikat inom det svensk-norska elcertifikatssystemet.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 4 under punkt 2.

Anf. 36 JOAR FORSSELL (L):

Fru talman! I omställningen till ett system där vår el produceras på ett klimatsmart och fossilfritt sätt är det rimligt att vi från politikens håll har styrmedel som styr mot en energimix, ny teknik, infrastruktur och innovation som driver på utvecklingen. Vi hjälper till på omogna marknader och när teknik inte finns på plats fullt ut med stödsystem som gör att företag och innovatörer faktiskt kan leverera det som klimatomställningen kräver.

Det ärende vi debatterar nu handlar om att elcertifikatssystemet i grunden har varit bra att ha på plats. Jag delar Vänsterpartiets syn på den punkten. Det har lett till att vindkraften har byggts ut kraftigt, och det har varit positivt. Det har varit bra att få en större del förnybart också i vårt system. Det behöver vara en del av vår energimix, och det är inte konstigt.

Men nu kan vindkraften stå på egna ben och är lönsam av sig själv, och den behöver inte längre subventioner. Vi har från början sagt att systemet ska avvecklas när den teknik som styrmedlen har funnits för har kommit så långt att den är lönsam.

Teknikutvecklingen har gått snabbare och tillgången till kapital på marknaden har varit större än vad man först trodde. Därför har tidpunkten när elproduktionen är lönsam kommit tidigare, och Energimyndigheten har sagt att stöd inte längre behövs.

Prot. 2020/21:33
11 november

*Elcertifikat – stopp-
regel och kontroll-
station 2019*

Jag uppfattar det så att Vänsterpartiet också tangerade att det finns de på marknaden som har gjort felaktiga analyser av framtiden och agerat på en felaktig syn på hur snabbt teknikutvecklingen ska gå. Den har gått snabbare än vad vi trodde, och kapitaltillgången har varit högre än vad vi trodde från början. Det finns de som har gjort investeringar och planerat att göra investeringar i tron att systemet ska finnas kvar för alltid, fastän vi har sagt att det ska bort när systemet inte längre behövs.

Fru talman! Vi politiker ska inte subventionera sådant som marknaden kan lösa själv, och vi måste hålla oss till att när ett system löper ut ska det inte heller behållas. Annars skickar det märkliga signaler till marknaden att göra investeringar och sedan lita på att man alltid ska få subventioner, trots att de inte längre behövs.

Eftersom marknaden är lönsam utan subventioner, och priset på certifikaten går mot noll, är det dags att lägga ned systemet. Det är positivt, och vi står bakom förslaget. När systemet inte längre ger något innebär det bara enorma administrativa kostnader utan att vi får något för det.

När vi nu avvecklar systemet tidigare än vad det från början var sagt innebär det inte med nödvändighet att subventionerna kommer tidigare än tänkt, men det är vad som föreslås. Och det är det vi vänder oss mot, det vill säga att komprimera kvotkurvan. Det innebär att priserna pressas upp på elcertifikaten, och det innebär en omfördelning från kunderna, elanvändarna, till redan lönsam produktion. Det är inte rimligt att vi från politikens håll nu ska säga till elkunderna att de ska få högre priser och att de pengarna ska gå till produktion som redan är lönsam. Det är tråkigt att inte fler partier har reagerat mot detta. Det är ett system som är dyrt att administrera och som dessutom innebär en omfördelning från vanligt folk som vill köpa el till ofta stora bolag som gör stora vinster på sådant som redan är lönsamt. Jag har inga problem med att ett stort bolag gör vinster, men jag har problem med att bolaget gör det med hjälp av subventioner.

Fru talman! Då finns invändningen att det finns ett avtal med Norge. Det är sant att det finns ett avtal med Norge, men vi har redan visat att avtalet går att förhandla. Det har skett; vi har omförhandlat. Man kan omförhandla ett avtal.

Norges medborgare, väljare och elanvändare drabbas också på samma sätt av en förändring. De kommer också att få se högre priser, och det finns ingenting som talar för att norrmännen skulle vara mindre upprörda än vi över detta. De vill inte heller ha högre priser för sina elanvändare. Det finns ingenting som talar för att det inte skulle gå att omförhandla med Norge. Därför är det argumentet lite verklighetsfrånvänt.

Tidigare har det varit en hypotetisk fråga att elpriserna ska vara negativa, men nu är det inte så. Nu har detta hänt ett antal gånger, och det kommer förmodligen att hända fler gånger. Det blir återigen orimligt att dela ut subventioner när priserna är negativa.

Fru talman! För tids vinnande vid voteringen yrkar jag bifall endast till reservation 2, men vi står såklart bakom alla våra reservationer.

Anf. 37 PATRIK ENGSTRÖM (S):

Fru talman! Vi debatterar nu NU6, *Elcertifikat – stoppregel och kontrollstation 2019*.

Först vill jag yrka bifall till utskottets förslag till beslut om att bifalla propositionen, och jag yrkar avslag på samtliga reservationer.

Elcertifikatssystemet infördes 2003, och det är ett marknadsbaserat stödsystem som ska öka produktionen av förnybar el på ett kostnadseffektivt sätt. Sedan 2012 har Sverige och Norge en gemensam elcertifikatsmarknad.

Fru talman! Utvecklingen för förnybar elproduktion har överträffat alla förväntningar. Vi socialdemokrater – vi är ett klimatparti – är mycket glada över utvecklingen. Förutsättningarna har förändrats under de senaste åren. I maj 2019 passerades målnivån 28,4 terawattimmar ny förnybar elproduktion till 2020. Fram till utgången av 2021 bedöms denna produktionsvolym mer än fördubblas.

Detta innebär att våra högt ställda förväntningar kommer att infrias med råge, och vi kan därför avsluta elcertifikatssystemet tio år tidigare än planerat. Systemet är en stor succé, och det innebär att den förnybara produktionen snart verkar på marknadsmässiga grunder, vilket är positivt för både konsumenter och energibranschen. Dessutom kan vi spara pengar på att korta ned den administrativa bördan, som ett stödsystem faktiskt innebär. Jag tycker att vi ska vara stolta över hur mycket ny förnybar elproduktion systemet har drivit fram.

Fru talman! Det gemensamma målet med Norge inom elcertifikatssystemet om 46,4 terawattimmar ny förnybar elproduktion till 2030 bedöms alltså uppnås i närtid. Utvecklingen har gjort att elcertifikatssystemet har spelat ut sin roll som drivande kraft för utbyggnaden och därför kan avvecklas.

Därför är förslaget nu att godkänna avtalet mellan Sveriges och Norges regeringar om ändringar av avtalet om en gemensam marknad för elcertifikat. Det innebär bland annat att elcertifikatssystemet avslutas 2035 och att anläggningar, produktionsökningar och vissa ombyggnader som genomförts eller tagits i drift efter utgången av 2021 inte tilldelas elcertifikat.

I och med detta behöver den nuvarande annulleringsförpliktelsen, den så kallade kvotkurvan, komprimeras och efterfrågan på elcertifikat tidigareläggas. Ändringen av avtalet är nödvändig bland annat för att elcertifikatssystemet ska kunna avslutas till 2035.

Den sammanfattande bedömningen av konsekvenserna av det föreslagna stoppdatumet och en komprimerad kvotkurva är att detta inte kommer att ha någon effekt, eller möjligtvis en marginell påverkan, på priset på elcertifikat.

Lagförändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2021.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag passa på att uppmärksamma det uppdrag som Energimarknadsinspektionen har att analysera de ekonomiska förutsättningarna för ägare av produktionsanläggningar som har investerat tidigt i elcertifikatssystemet. Analysen ska beakta tilldelningen av elcertifikat, och Energimarknadsinspektionen ska därefter analysera om och på vilket sätt det finns behov av ytterligare ekonomiskt stöd till dessa produktionsanläggningar under en lämplig tidsperiod. Man ska även lämna eventuella förslag på ändringar i regelverk som sammantaget inte innebär en försämring jämfört med dagens läge för berörda produktionsanläggningar. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet senast den 31 mars 2021.

Prot. 2020/21:33
11 november

*Elcertifikat – stopp-
regel och kontroll-
station 2019*

Som jag har sagt är vi socialdemokrater ett klimatparti. Vi är mycket glada över denna utveckling, som gör att vi kan avsluta elcertifikatssystemet tio år tidigare än planerat.

I detta anförande instämde Anna-Caren Säterberg (S).

Anf. 38 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD) replik:

Fru talman! Inledningsvis vill jag säga att det är bra att elcertifikatssystemet nu avvecklas och att det kan ske i förtid jämfört med det som har varit uppsatt sedan tidigare.

Däremot är detta en resa som har präglats av ryckighet sedan Socialdemokraterna tillträdde i regeringsställning 2014. Man har vid flera tillfällen varit inne och gjort förändringar och utökningar i systemet. Vid två tillfällen har man varit inne och höjt ambitionsnivån. Man har även varit inne och justerat när det gäller kvotplikterna – man flyttade dem från lag till förordning för att regeringen skulle kunna knyta detta närmare sig och göra justeringar beroende på utbud och efterfrågan.

Regeringen har också, vilket har tagits upp här tidigare, hamnat i situationen att man delar ut subventioner även när det råder negativa elpriser. När man nu avser att stänga systemet i förtid gör man en kraftig justering av utbudet och av elcertifikaten. Man minskar dock inte efterfrågan i motsvarande mån, utan konsumenterna är tvingade att köpa elcertifikaten. När politiken har så hög närvaro och man knyter detta allt närmare sig påverkar det förutsättningarna för huruvida det kan kallas för ett marknadsbaserat stödsystem.

Fru talman! Jag vill fråga varför Socialdemokraterna inte anser att detta ska få värka ut som ett marknadsbaserat stödsystem och varför vi ska subventionera redan lönsam kraftproduktion.

Anf. 39 PATRIK ENGSTRÖM (S) replik:

Fru talman! Tack, Mattias Bäckström Johansson, för frågorna!

Jag har förstått att Sverigedemokraterna och Mattias Bäckström har varit djupt kritiska till elcertifikatssystemet under många år. Det infördes 2003 och har överlevt många regeringar. Jag kan konstatera att det finns en stor majoritet i Sveriges riksdag som säger att vi behöver gynna och stödja tekniker inom energisektorn som inte är mogna för marknadsmässiga grunder. Det har elcertifikatssystemet gjort.

Utmaningen nu är att det har gått så himla bra. Man skulle kunna säga ”hurra”, ”fantastiskt” och ”bra”, Mattias – vi kan avsluta detta tidigare.

Vad är då priset som konsumenterna har fått betala för detta? Läger man ihop det under alla år ser man naturligtvis att det handlar om miljarder. Men tittar man lite i backspegeln kan man säga att priset för den enskilde innehavaren av en lägenhet som gör av med ungefär 1 500 kilowatt per år under tidsperioden 2012–2019 var 45 kronor. För villaägare är det naturligtvis högre; det kanske rör sig om 600 kronor.

Ja – elcertifikatssystemet har kostat konsumenterna pengar, men vi har också fått väldigt mycket förnybar produktion i systemet. Mattias Bäckström borde se att det är bra, för hur hade systemet sett ut om vi inte hade haft de volymer vi har i systemet i dag?

Anf. 40 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD) replik:

Fru talman! Jag hör signalen från Socialdemokraterna om att folket har råd att betala sina dyra elräkningar. Någonstans måste man beakta att det är tiotals miljarder som har betalats under väldigt lång tid, och det här kommer även fortsättningsvis att kosta väldigt mycket. Den fossila andelen är inte lägre i dag än när elcertifikatssystemet infördes. Det är inte så att vi har gjort någon insats för klimatet eller för miljön. Vi har forcerat ut fossilfri kraftproduktion till förmån för förnybar, till ingen vinning alls för klimatet.

När man nu landar i att vi ska se till att fasa ut detta system ser man till att göra det onödigt dyrt för elkonsumenter. Det var tänkt som ett marknadsbaserat stödsystem, men när marknadskrafter verkar och ser till att priset är lågt går man in politiskt och rattar mellan utbud och efterfrågan för att se till att det blir onödigt dyrt för elkonsumenter i stället för att detta värker ut på det sätt som det var tänkt.

Frågan, fru talman, är fortfarande varför Socialdemokraterna vill göra det onödigt dyrt för elkonsumenter att fasa ut elcertifikatssystemet.

Anf. 41 PATRIK ENGSTRÖM (S) replik:

Fru talman! Ett marknadsbaserat system sätter ju också priset. Om vi producerar mycket mer förnybar el blir priserna mycket lägre på elcertifikaten – det borde väl ändå vara så, utifrån tillgång och efterfrågan? Priserna för elcertifikaten kommer med stor sannolikhet att vara väldigt låga. Att sia om framtidens priser på elcertifikaten är naturligtvis svårt, men mycket tyder på att elcertifikatspriserna på sikt kommer att vara låga.

En del företag som har investerat tidigt i exempelvis förnybar energi på vind har stora utmaningar med detta, för det ingick i deras affärsmodell att ha någon form av stöd. Detta är naturligtvis utmanande, men att Mattias Bäckström påstår att vi inte är betjänta av den förnybara kraften i energisystemet gör mig lite förvånad. Alternativet, som Mattias Bäckström ofta talar om, är ju kärnkraft. Vi vet allihop att kilowattpriset på ny kärnkraft är på en helt annan nivå.

Där håller jag inte med Mattias Bäckström. Det här är ett system som har gått väldigt bra. Nu avvecklar vi detta under ordnade och ordentliga former. Elcertifikaten kostar alla någonting, men jag tycker ändå att det är ett rimligt pris utifrån det vi har fått.

Anf. 42 JOAR FORSSELL (L) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att tacka ledamoten för hans inlägg och konstatera att det är bra att detta system har funkat så bra som det faktiskt har gjort. Vi har fått investeringar snabbare och utveckling fortare än vad vi trodde, och vi har faktiskt fått en förändring som vi önskade på plats. Det har funkat så bra att systemet nu håller på att avskaffa sig självt. Det är ju fantastiskt att priserna har gått ned som det var tänkt och att produktionen har gått upp som det var tänkt.

Men, fru talman, när jag lyssnar på Socialdemokraterna undrar jag om ledamoten Patrik Engström håller med om Energimyndighetens bedömning att det inte längre behövs subventioner på det här sättet. Delar Socialdemokraterna och Patrik Engström den bedömning som Energimyndigheten gör, nämligen att det inte behövs subventioner längre?

Fru talman! Om Patrik Engström delar den bedömningen undrar jag varför man är så mån om att se till att elkunderna får fortsätta att subventionera energiproduktion som redan är lönsam i sig själv. Varför är man så mån om det? Då kommer Patrik kanske att säga att det handlar om så lite pengar. Ja, om vi tittar på den utveckling ni själva har gjort, Patrik Engström – 0,1 öre per kilowattimme, eller 5 procent – ser vi att det handlar om 663 miljoner. Det kan man tycka är lite om man slår ut det på var och en, men det är en ganska stor peng som går till de här företagen och den här produktionen, som redan är lönsam i sig själv.

Fru talman! Menar Patrik Engström och Socialdemokraterna att Energimyndighetens bedömning – att den här produktionen inte behöver subventioner – är korrekt eller inte korrekt?

Anf. 43 PATRIK ENGSTRÖM (S) replik:

Fru talman! Ny kraftproduktion producerar naturligtvis energi utifrån olika förutsättningar, Joar Forssell. Bygger man exempelvis ett vindkraftverk i dag ser produktionskostnaden ut på ett sätt. Byggde man vindkraft för fem år sedan, när teknikutvecklingen inte hade kommit lika långt, såg ekonomin annorlunda ut. Det tycker jag att vi måste vara ärliga och ha med oss. I dag behövs det inte subventioner för ny vindkraft, men vi kan ju inte bortse från alla företag som har trott på möjligheten att ställa om och att göra det på ett bra sätt. Vi kan inte bara lämna dem i sticket.

Det är därför den här utredningen är initierad med Energimarknadsinspektionen, för att se över detta. Finns det något bland dem som har gjort tidigare investeringar som vi behöver ta med oss in i framtiden och fundera på? Hur det än ser ut är det ju ingenting nytt för 2020 att det är på ett sätt nu, utan vi har haft vindkraftverk i 10, 15 eller 20 år som också på något sätt behöver finnas i framtiden.

Anf. 44 JOAR FORSSELL (L) replik:

Fru talman! Jag tycker att det finns två rena falsarier i Socialdemokraternas resonemang, och jag tycker att det finns en principiell fråga som man inte lyckas besvara.

Den principiella frågan, fru talman, är om det är rätt att vanligt folk som betalar för sin el ska betala kanske 663 miljoner spänn för produktion som Energimyndigheten säger inte behöver subventioner. Är det rätt att göra den omfördelningen? För mig är det en principiell fråga, och jag tycker att det är fel. Det hade varit nödvändigt i början, när vi behövde få igång systemet. Nu är det ju på plats, och subventionerna behövs inte. Det är en principiell fråga, och jag tycker att det är tragiskt att Socialdemokraterna duckar för det. Man kan inte låta elkunderna betala så här mycket pengar till produktion som ändå är lönsam.

Sedan finns det alltså två falsarier. Det ena är att Socialdemokraterna i sitt anförande tidigare återkom till det här med Norgefrågan – att detta är nödvändigt för att avveckla systemet, därför att vi har ett avtal med Norge. Det här handlar ju om att vi har omförhandlat ett avtal med Norge. Norrmännen är med på att omförhandla saker. Det är klart att även de norska elanvändarna, som också kommer att få betala mer till lönsam produktion, vill se att man inte komprimerar kvotkurvan. Varför skulle det vara omöjligt att förhandla med Norge? Det framstår som helt befängt.

Fru talman! Den sista saken jag vill ta upp, det vill säga det andra falsariet, är idén att det ingick i företagets affärsmodell och att vi inte i efterhand kan komma och ändra det. De visste, och vi sa från början, att systemet kommer att fasas ut. Det kommer att gå mot noll, och man kan inte räkna med att få subventioner av systemet – därför att det kommer att fungera. Sedan gjorde de felaktiga kalkyler av hur snabbt teknikutvecklingen skulle gå och av hur många andra som skulle vilja investera pengar. Men vi politiker kan ju inte ta ansvar för att marknadsaktörer gör dåliga affärsbedömningar! Vi kan ta ansvar för att hålla vårt ord, nämligen att systemet ska fasas ut.

Anf. 45 PATRIK ENGSTRÖM (S) replik:

Fru talman! Tack för debatten, Joar!

Om man i Sverige har ett stödsystem tillsammans med Norge fram till år 2045 och sedan stänger det tio år tidigare får det konsekvenser inte bara politiskt utan också för marknaden. Vi har landat i den här överenskommelsen med Norge, och jag har för avsikt att stå för den. Jag tycker inte att det är så konstigt.

När det gäller om konsumenterna får betala för mycket i Norge eller Sverige: Ja, om vi har ett marknadsbaserat system där det är ett stort överutbud på elcertifikat – det är ju därför vi stänger – borde priset bli noll, Joar. Jag tror att priset blir noll om vi har 20–30 procent mer förnybar elproduktion i systemet. För mig blir frågan alltså ganska konstig. Elcertifikaten har absolut kostat pengar, precis som Joar sa, men det finns ju också en uppsida: Vi har fått massor av förnybar energi i systemet. Det måste väl ändå vara bra. Alternativet är nämligen att det inte hade kommit in någon ny energi i systemet. Hur hade energisystemet sett ut då? Jag vill inte ens tänka tanken.

Anf. 46 LOTTA OLSSON (M):

Fru talman! Vi debatterar nu stoppreglerna för elcertifikaten. Moderaterna har valt att ställa sig bakom den här propositionen.

Omställningen till ett fossilfritt energisystem är en av vår tids ödesfrågor. Här är vindkraft som en förnybar, men ännu inte lagringsbar, energikälla en viktig pusselbit. Vindkraften står också för mer än 80 procent av den utbyggnad av förnybar energi som har skett under åren som gått sedan elcertifikaten inrättades. Vindkraftsutbyggnaden har i Sverige utvecklats över förväntan. Då elcertifikaten infördes 2003 för att främja utbyggnaden av förnybara energikällor – ett system som ersatte huvuddelen av det drifts- och investeringsstöd som fanns tidigare – trodde man att denna utveckling skulle ta längre tid än den de facto gjort.

Fru talman! Det är också därför det nu är dags att stänga butiken med elcertifikat, tio år tidigare än man från början planerade. I denna proposition föreslås att systemet stängs 2035 i stället för 2045. Vidare kommer inga nya certifikat att beviljas efter sista december nästa år. Det är bra. Systemet har aldrig varit tänkt att vara ett stödsystem till enskilda energiformer, utan det var ett stödsystem för en utveckling vilken nu är på plats. Målet med vindenergin är nu att tillsammans med Norge nå 46,4 terawatt-timmar till och med 2030, vilket vi beräknas nå.

Fru talman! Den gemensamma strategin för elcertifikaten med Norge är bra. Den ger klara riktlinjer för vad som gäller för producenter, investerare och marknaden. Dessutom har handeln med elenergi mellan våra länder ökat, vilket gör att gemensamma spelregler är viktiga. Det är nämligen just förutsägbarheten som har efterfrågats, också vid en stängning av systemet tio år i förväg.

Man kan argumentera för att systemet nu komprimeras och att det därmed görs för attraktivt under de 15 år som det finns kvar. Ett snålare system dessa år skulle kunna innebära att det faktiskt fanns resurser till andra satsningar. Samtidigt är ett system som accepteras av både Norge och Sverige viktigt, och nyetableringar i systemet tillåts bara som längst till nästa år. Det kan även vara bra att ha med sig att etableringstiden för att få ett verk på plats är lång och att en del av kostnaderna finns även om verket inte kommer på plats.

Man kan också argumentera för att inga certifikat skulle utbetalas då elenergipriserna är negativa, men detta är svårt att få med i främjandesyftet. Dessutom är det väldigt krångligt. Men självklart är ett stödsystem för överproduktion inget vi från moderat håll på något vis är för.

Fru talman! Vi vet att vindkraften har svagheten att den producerar då det blåser och inte då samhället behöver mer energi. Den obalansen finns kvar att lösa. Främst vindkraftsindustrin men också energipolitiken har en utmaning att på annat sätt ta till vara energin den dag man överproducerar vindkraft och därmed skapar negativa elpriser.

Det är ett resursslöseri att slita på vindkraftverk när energin inte behövs utan att skapa en marknad för den elenergin. Det är inte så vi skapar förnybara, gröna och klimatsmarta energisystem.

Kanske kan nu vindkraftens överskottsenergi i stället användas till annat. Det är inte en sund marknad att samtidigt som man kvitterar ut elcertifikat producera energi vissa tider då ingen vill ha den. Vi anser att detta ändå är ett relevant sätt att stänga butiken för elcertifikaten.

Anf. 47 NIELS PAARUP-PETERSEN (C):

Fru talman! För Centerpartiet har elcertifikaten varit en hjärtefråga. Vi har varit drivande i att både införa och utveckla elcertifikatssystemet. Och nu har vi drivit på för att stänga systemet i förtid. Det kan såklart låta konstigt, men det är helt enkelt för att systemet med elcertifikat har lyckats så bra med att få fram förnybar energi att systemet inte längre behövs.

Elcertifikatssystemet har varit avgörande för att få till stånd en ökad andel förnybar el i vår energimix till en låg kostnad för elkonsumenter. Systemet har nu spelat ut sin roll. Och vi anser inte att stödet ska tilldelas teknik som kan stå på egna ben på marknaden, för det som har varit den stora fördelen med elcertifikatssystemet är ju att det är marknadsbaserat. Det innebär att elcertifikatssystemet är utformat på ett sådant sätt att det är den mest kostnadseffektiva energiproduktionen som byggs först. Vi har nu fått så mycket förnybar el och så kraftig prispress och teknologiutveckling att elcertifikaten inte längre behövs. Det är mycket positivt.

Utbyggnaden av den förnybara elproduktionen har, mycket tack vare elcertifikaten, gått betydligt snabbare än vad som förutsågs när elcertifikatssystemet senast förlängdes. Av Energimyndighetens rapport *Kontrollstation för elcertifikatsystemet 2019* framgår att den nuvarande utbyggnad

den av förnybar el till största delen, ungefär 82 procent, består av vindkraft.

Vad elcertifikatssystemet har gjort är att det under nästan två årtionden och under olika politiska majoriteter har fungerat som en viktig drivkraft för den accelererande utveckling av förnybar elproduktion som vi har sett i Sverige. Systemet har bland annat stimulerat utbyggnaden av vindkraften under det senaste decenniet. Under vindkraftsexpansionens första år lade stöden från elcertifikaten en stabil ekonomisk grund för teknikutveckling, konstruktionserfarenhet och tillvaratagande av skalfördelar som nu gör att bland annat vindkraftsboomen kan väntas fortsätta på egna ekonomiska meriter.

Fru talman! Även om elcertifikatssystemet har spelat stor roll för utbyggnaden av den förnybara elproduktionen i Sverige finns det ingen anledning att hålla igång ett system som inte längre spelar en roll för utbyggnaden. Man kan säga att staten och kapitalet i snart 20 år har gått hand i hand i den här frågan. Men som vi vet ska man inte hålla varandra i hand nuförtiden, så även på det sättet känns det bra att stänga detta system. Därför yrkar vi från Centerpartiets sida bifall till förslaget.

Vi ska dock vara ärliga och säga att det finns delar av propositionen som hade kunnat vara bättre.

Den komprimerade kvotkurvan som är föreslagen är i grunden positiv mot bakgrund av att målet nås i förtid. Däremot anser vi i Centerpartiet att kvoterna borde ha fördelats tidigare i perioden och en mindre andel i slutet. Det skulle ha minskat risken för otillräcklig ersättning till befintliga producenter i början av perioden samt minskat risken för en överdimensionerad ersättning till nya anläggningar i slutet av perioden, som nu är en reell risk.

Fru talman! För att hjälpa de pionjärer som var med och utvecklade marknaden till vad den är i dag ser vi nu över gränsen för när nätavgift ska börja betalas. Det finns hundratals vindkraftverk som egentligen kan producera mer men som är nedstängda för att regelverket gynnar dem att inte producera för fullt. Det finns bedömare som säger att vi kan få ut uppemot en halv terawattimme till om de vindkraftverk som redan finns producerar för fullt. Det är ett resursslöseri som motsvarar hela årsanvändningen för en mindre svensk stad att dessa vindkraftverk är nedställda. Här finns mer att göra.

Vi hade också velat se förändringar som säkrat att energiöverenskomelsens princip om att avsluta elcertifikatssystemet i balans hade uppnåtts, men vi konstaterar också där att vi inte har kommit helt i mål.

Sammantaget kan man säga att elcertifikatssystemet är en framgångssaga. Vi har fått stora mängder av ny energi till mycket lågt pris. De senaste åren är bedömningen från Sweco att elpriset har pressats ned mer än den kostnad som har varit för elcertifikaten. Det har alltså varit en ren vinstaffär för både hushållen och industrin.

Men, som sagt, nu är det dags att gå vidare och dags för den förnybara elmarknaden att stå på egna ben. Att vi har lyckats komma till en situation där det är möjligt att stänga ett så bra system är i sig en fantastisk sak.

Prot. 2020/21:33
11 november

*Elcertifikat – stopp-
regel och kontroll-
station 2019*

Anf. 48 CAMILLA BRODIN (KD):

Fru talman! Vi kristdemokrater anser att en trygg och säker energiförsörjning är en viktig motor i vår ekonomi och avgörande för vår välfärd. Svenska företag och konsumenter ska kunna lita på att det finns en stabil och pålitlig elförsörjning. Långsiktiga spelregler och stabila villkor är av stor vikt för svenska jobb och svensk konkurrenskraft.

I dag debatterar vi regeringens proposition *Elcertifikat – stoppregel och kontrollstation 2019*. Lagförslaget innebär bland annat att elcertifikatssystemet ska avslutas 2035 och att anläggningar, varaktiga produktionsökningar och vissa ombyggnader som genomförts eller tagits i drift efter utgången av 2021 inte får tilldelas elcertifikat, det vill säga en stängning av systemet tio år i förtid. Samtidigt ska riksdagen godkänna det avtal som har träffats mellan Sveriges och Norges båda regeringar gällande just denna ändring av avtalet, där vi har en gemensam marknad för elcertifikaten.

Fru talman! Elcertifikatssystemet är ett marknadsbaserat stödsystem som ska öka produktionen av förnybar el på ett kostnadseffektivt sätt. Systemet har funnits i Sverige sedan 2003, och målet var inledningsvis att produktionen av förnybar el skulle öka med 10 terawattimmar fram till 2010. Avtalet har förlängts. Senast 2017 slöt Sverige ett förnyat avtal med Norge med målet att elcertifikaten skulle förlängas till 2030 med slutåret 2045 och då utökas med 18 terawattimmar. Nu ser det ut som att målet kommer att uppnås långt i förtid.

Utbyggnaden av den förnybara elproduktionen har gått betydligt snabbare än vad som förutsågs när elcertifikatssystemet senast förlängdes och det nya mållåret bestämdes. Av Energimyndighetens rapport *Kontrollstation för elcertifikatssystemet 2019* framgår att den nuvarande utbyggnaden av förnybar el till största delen består av vindkraft.

Elcertifikaten har på det stora hela spelat ut sin reella roll, och vi kristdemokrater har tidigare i debatten fört fram att vi anser att en kontrollerad stängning av systemet bör ske.

Vi yrkar bifall till utskottets förslag till beslut.

Anf. 49 LORENTZ TOVATT (MP):

Fru talman! Jag vill först yrka bifall till förslaget till beslut.

Jag ska inte bli långvarig nu men tänker först och främst ändå bara säga något om elcertifikatssystemet, som faktiskt har varit en succé. Utbyggnaden av vindkraft sker nu i en takt som vi inte har sett nästan någon annanstans i världen när det gäller ny elproduktion. Den håller ungefär samma takt som utbyggnaden av kärnkraften på 80-talet. Det är väldigt spännande och en väldigt snabb utbyggnadstakt. På tre år kommer vi att fördubbla mängden vind i systemet. Då kommer vindkraften att stå för en tredjedel av Sveriges totala elproduktion, vilket ju är otroligt.

Vidare har den nya kraftproduktion faktiskt bidragit till sänkt pris för kunderna. Ibland hör man debattörer som är skeptiska till att just subventionera ett visst kraftslag via elräkningen. Men då ska man komma ihåg att ny produktion i slutändan bidrar till sänkta kostnader för kunderna.

Nu kan vi konstatera att vinden står på egna ben, och därför behöver vi inte ha detta system längre.

Miljöpartiet hade velat ha en stängning i så stor balans som möjligt, som man uttrycker det. Det har skett en del investeringar där man har förväntat sig att systemet ska stänga just i balans. Det är något som har kommunicerats från offentliga aktörer. Vi har gjort vårt yttersta för att det skulle bli så men inte nått hela vägen. Det beror bland annat på det avtal Sverige har med Norge.

Det innebär dock en stängning av systemet tio år tidigare, 2035. Det innebär också ett stoppdatum för ny kraftproduktion senast den 31 december 2021, och det innebär en komprimerad kvotkurva för att få upp priserna.

Detta är så långt vi har nått. Det innebär inte att vi kommer att lyckas hålla uppe priserna tillräckligt mycket för att det ska vara lönsamt för alla som har investerat tidigt, men det kommer åtminstone att bidra i viss utsträckning.

Systemet har tjänat oss väl men behövs inte längre eftersom tekniken är mogen och modig.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 20.)

§ 15 Riksrevisionens rapport om samverkansprogram och strategiska innovationsprogram

Näringsutskottets betänkande 2020/21:NU7

Riksrevisionens rapport om samverkansprogram och strategiska innovationsprogram (skr. 2019/20:185) föredrogs.

Anf. 50 ANN-CHARLOTTE HAMMAR JOHNSON (M):

Fru talman! Vi debatterar nu regeringens skrivelse om samverkansprogram och strategiska innovationsprogram. Den är ett svar på den rapport Riksrevisionen tagit fram om statens satsningar på samverkansprogrammen och de strategiska innovationsprogrammen.

Programformerna är framtagna i syfte att möta samhällsutmaningar och att stärka Sveriges innovationsförmåga och konkurrenskraft. Det ska ske långsiktigt och med fördjupad samverkan mellan bland annat lärosäten, forskningsinstitut, näringsliv och offentlig sektor. De myndigheter som är involverade är Formas, som står för Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, Energimyndigheten och Vinnova, Verket för innovationssystem.

I sin granskning av de strategiska innovationsprogrammen tar Riksrevisionen upp att det har skapats effektivitet i flera fall från regeringens och myndigheternas sida. Men man säger också att det finns brister och otydligheter i uppdragen till berörda myndigheter.

Riksrevisionen säger om samverkansprogrammen att regeringen inte har skapat förutsättningar för effektivitet. Det föreslås att regeringen ska överväga en utvärdering av genomförda samverkansprogram. Till regeringen säger Riksrevisionen också att det inför framtida innovationssatsningar ska säkerställas att uppdrag ges med tidsramar som ger utrymme

Prot. 2020/21:33
11 november

*Elcertifikat – stopp-
regel och kontroll-
station 2019*

*Riksrevisionens
rapport om sam-
verkansprogram
och strategiska
innovationsprogram*

för förberedelser och planering. Detta säger sig regeringen vara överens med Riksrevisionen om.

Regeringen bemöter rekommendationer och iakttagelser från Riksrevisionen med bland annat att hänsyn inte har tagits till de delar av samverkansprogrammen som handlar om syfte och insatslogik.

Regeringen säger sig vilja göra en översyn av regleringsbrev och instruktioner till myndigheterna för att skapa tydlighet i uppdragen av de strategiska innovationsprogrammen. Det är positivt, men vi skulle vilja förstärka det.

När nu uppdraget från regeringen till de strategiska innovationsprogrammen syftar till att stärka Sveriges innovationsförmåga och konkurrenskraft och bidra till att möta globala samhällsutmaningar i samverkan mellan lärosäten, näringsliv och offentlig sektor, ja, då handlar det mycket om utformningen av de viktiga regleringsbreven och uppföljningen. Man måste ta fasta på detta på rätt sätt, vilket vi tar upp i vår motion.

Det ges nämligen dubbla budskap i regleringsbreven till berörda myndigheter om hur myndigheterna ska välja program. Formuleringar i aktuell forskningsproposition och regleringsbrev hänger inte ihop, och detta riskerar att skicka dubbla signaler vad gäller programmets tillämpningsområden.

Det råder betydande otydligheter i regleringsbreven till respektive myndighet angående samverkan mellan myndigheter, programportföljens sammansättning och programformen i sin helhet.

Riksrevisionen pekar också på att det finns brister i hur uppdragen är formulerade. Det handlar exempelvis om att gränserna för myndigheternas ansvar är otydliga. Det saknas kontinuerlig dokumentation av överväganden om organisation och ansvarsfördelning inom programmen. Det försvårar för myndigheterna att skapa sig en överblick av programmen. Dessutom riskeras det organisatoriska minnet inom de strategiska innovationsprogrammen.

Enligt Riksrevisionen kan dessa brister i hög grad hänföras till de regleringsbrev som regeringen ställer ut till ansvariga myndigheter.

Regeringen behöver säkerställa att dessa brister avhjälpas i enlighet med Riksrevisionens rekommendationer i rapporten.

Tydliggörandena ska omfatta myndigheternas enskilda och gemensamma ansvar för programformen som helhet, samverkan sinsemellan och prioritering av innovationsområden.

Det finns ingen sammanhållen utvärderings- och prövningsprocess knuten till vare sig programformen eller de enskilda programmen. Det har sammanställts synpunkter från deltagande medlemmar, men ingen ytterligare utvärdering har genomförts.

Samverkansprogrammen har på sitt bord att samordna innovationsinsatser mellan exempelvis näringsliv, akademi, civilsamhälle och offentliga aktörer. Programmen utgår från utpekade fokusområden som identifierats. Detta måste få effekter.

Riksrevisionen ser brister vad gäller utvärdering, vilket försämrar möjligheterna till effektivitet i programformen. Det försvårar också möjligheterna att utveckla programmen.

Möjligheterna att genomföra en återrapportering till riksdagen som håller god kvalitet försämras också. Det vill vi att regeringen tar fasta på likaväl som Riksrevisionens bedömning av att genomförda samverkansprogram bör utvärderas och följas upp, vilket också innefattar de program som aviserades i juli 2019.

Fru talman! Därför yrkar jag bifall till reservation 1.

Anf. 51 TOBIAS ANDERSSON (SD):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 2.

Gång efter annan har jag i denna kammare såväl till ledamöter som till statsråd belyst behovet av att vi i större utsträckning än i dag säkerställer att det offentliga medel nyttjas sparsamt och effektivt, att allokeringen går att motivera och att nyttan och resultatet för det första går att mäta och för det andra är av önskvärd karaktär.

När vi öser in offentliga medel på marknaden, med risk för att kväva och hämma annars livsdugliga och konkurrenskraftiga bolag, måste vi från politiskt håll kunna motivera vårt agerande. Det spelar mindre roll om det handlar om riskkapital, innovationssatsningar eller delfinansiering av EU-projekt. Vi måste säkerställa att de genererar ett önskat resultat som överstiger alternativkostnaden av exempelvis skattesänkningar.

Av allt att döma, fru talman, gör de sällan det i dagsläget. Tvärtom. I vår reservation nämner vi ett flertal studier som belyser brister rörande de offentliga stödens effektivitet. Inte sällan har man funnit att stöden över huvud taget inte genererat någonting mer än en tillfällig sockerinjektion i de bolag som tar del av dem.

Mot denna bakgrund välkomnade jag och Sverigedemokraterna Riksrevisionens rapport om samverkansprogram och strategiska innovationsprogram samt den skrivelse från regeringen som denna rapport genererade och som vi nu debatterar.

Det framgår bland annat, vilket tidigare talare nämnde, att Riksrevisionens samlade bedömning av samverkansprogrammen är att förutsättningarna för effektivitet genomgående är svaga.

Den utförliga kritik som återfinns i rapporten styrker därför den problembild som jag precis beskrev, varför vi föreslår att riksdagen bör ge regeringen till känna att regeringen bör lägga fram förslag om krav på effektivitetsmål för samverkansprogrammen.

Vidare föreslår vi, tillsammans med Moderaterna och Kristdemokraterna, förtydliganden i regleringsbrev och utvärdering av program, detta eftersom flertalet problem som Riksrevisionen har funnit enligt dem i hög grad är hänförliga till regleringsbrev, varför dessa behöver ses över och förändras.

Riksrevisionen problematiserar bland annat att det råder otydligheter i regleringsbreven till myndigheterna rörande samverkan, programportföljens sammansättning och programformen – det mesta, med andra ord, att det saknas kontinuerlig dokumentation av överväganden om ansvarsfördelning och organisering och att det finns brister i hur uppdragen är formulerade och så vidare.

Gällande vår syn på behovet av bättre utvärdering av programmen härrör den från att Riksrevisionen anser att bristerna i utvärderingen försämrar möjligheterna till effektivitet i programformen.

Att det är svårt att utvärdera är dock inte så märkligt givet att myndigheterna, enligt Riksrevisionen, inte har dokumenterat sina egna överväganden vid beslut om fortsatt finansiering av vissa program.

Fru talman! Det minsta som kan begäras torde rimligtvis vara att man dokumenterar varför man fortsätter att spendera offentliga medel på program vars effektivitet och existens kan ifrågasättas från första början. Därför anser vi att riksdagen bör ge regeringen till känna att den bör inleda en grundlig utvärdering av genomförda samverkansprogram och säkerställa att de samverkansprogram som aviserades i juli 2019 omfattas av uppföljning och utvärdering i enlighet med näringsutskottets tidigare uttalande, i linje med Riksrevisionens rekommendationer.

Fru talman! Jag är fullt medveten om att regeringen i sin skrivelse gör anspråk på att bemöta den kritik som Riksrevisionen kom med i sin rapport. Jag är också medveten om att flertalet partier i denna kammare finner det vara dugligt så, men detta är långt ifrån tillräckligt enligt oppositionspartierna Moderaterna, Sverigedemokraterna och Kristdemokraterna.

Vi motsätter oss inte regeringens förslag till åtgärder utan anser endast att vi utöver dessa också är i behov av justeringar i regleringsbrev, effektivitetsmål och systematiska utvärderingar.

Vi måste göra vårt yttersta för att säkerställa att offentliga medel inte slösas bort, och jag finner det direkt anmärkningsvärt fru talman, att varken regeringen eller regeringspartiernas företrädare i riksdagen vill göra just det.

Anf. 52 CAMILLA BRODIN (KD):

Fru talman! Riksrevisionen har granskat statens satsningar på strategiska samverkans- och innovationsprogram och lämnat ett antal rekommendationer vad gäller det fortsatta arbetet inom Regeringskansliet, Vinnova, Energimyndigheten och Formas.

Riksrevisionen har i sin granskning framfört olika synpunkter och också ganska skarp kritik och medskick. Detta gäller både regleringsbreven, det systematiska uppföljningsarbetet och avsaknaden av en sammanhållen utvärderings- och prövningsprocess som varken är knuten till programformen eller till de enskilda programmen.

Man pekar även på att det finns otydligheter i regleringsbreven till berörda myndigheter om hur de ska välja program och hur myndigheterna ska samverka med varandra, att det finns brister i hur uppdragen är formulerade och att gränserna för myndigheternas ansvar är otydliga. Även samverkan mellan myndigheterna är otydlig när det gäller programportföljens sammansättning och programformen i dess helhet.

Granskningen visar dessutom att formuleringar i den aktuella forskningspropositionen och regleringsbrev inte hänger ihop. Här riskerar man att skicka dubbla signaler vad gäller programmets tillämpningsområden.

Samtidigt påpekas att det saknas kontinuerlig dokumentation av överväganden om organisering och ansvarsfördelning inom programmen, vilket försvårar att skapa en överblick över programmen.

Fru talman! Vi menar att regeringen måste säkerställa att bristerna i regleringsbreven åtgärdas i enlighet med de rekommendationer som Riksrevisionen ger. Tydliggörandena bör omfatta myndigheternas enskilda och gemensamma ansvar för programformen som helhet, samverkan mellan

myndigheterna samt prioritering av innovationsområden. Listan är ganska lång, och vi anser att regeringen borde ta till sig mer av den skarpa kritiken.

Regeringen anger att den kommer göra en översyn av myndigheternas regleringsbrev och instruktioner i syfte att uppnå en ökad tydlighet för uppdraget. Detta är välkommet, men med den skarpa kritik som riktas i rapporten menar vi att de åtgärder som regeringen aviserar inte räcker.

Vi yrkar därför bifall till reservationen i betänkandet.

Anf. 53 ANNA-CAREN SÄTHERBERG (S):

Fru talman! Vi debatterar näringsutskottets betänkande 7 *Riksrevisionens rapport om samverkansprogram och strategiska innovationsprogram*. Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag och avslag på reservationerna. Jag vill även tacka Riksrevisionen för rapporten.

Målet med regeringens samverkansprogram är att identifiera innovativa lösningar på våra stora samhällsutmaningar samt att bidra till svensk konkurrenskraft.

I samverkansprogrammen finns näringsliv, akademi, det civila samhället och offentliga aktörer. Detta är ett arbetssätt som ska ta bort stuprör och i stället låta oss få hängrännor.

Fru talman! Det är fyra teman som utgör grunden för samverkansprogrammen denna mandatperiod.

Det är näringslivets klimatomställning, där Sverige ska bli världens första fossilfria välfärdsland. Näringslivet står nämligen för en betydande del av utsläppen samtidigt som de är en avgörande del av lösningen.

Det är kompetensförsörjning och livslångt lärande, där klimatomställningen, digitaliseringen och förbättrad hälsa kommer att ställa högre krav på kompetens. Därmed kommer arbetsuppgifterna att förändras.

Det är näringslivets digitala strukturuomvandling. Samverkansprogrammet ska bidra till att digitaliseringen i ökad utsträckning leder till affärsnytta, innovationer och lösningar på samhällsutmaningar.

Det är hälsa och life science. Sverige ska vara en ledande life science-nation som bidrar till att förbättra hälsa och livskvalitet hos befolkningen, säkerställa ekonomiskt välbefinnande och utveckla landet vidare som en ledande kunskapsnation.

Fru talman! Det finns nu 17 strategiska innovationsprogram som finansieras av Vinnova, Energimyndigheten och Formas. Vad är det då för program?

Jo, det är bland annat Bioinnovation, som främjar en biobaserad ekonomi med målet att skapa förutsättningar för förädlingsvärde och konkurrenskraft.

Det är Drive Sweden, som skapar framtidens mobilitetstjänster baserade på uppkopplade, självkörande och delade fordon.

Det är InfrSweden2030, som stöder innovativa produkter och produktionsmetoder för en klimatsmart transportinfrastruktur.

Det är Innovair, som är Sveriges nationella strategiska innovationsprogram för flyg.

Det är Sakernas internet, som arbetar för att Sverige ska bli ledande i att utnyttja fördelarna med att saker och människor förses med inbyggda sensorer och processorer.

Prot. 2020/21:33
11 november

*Riksrevisionens
rapport om sam-
verkansprogram
och strategiska
innovationsprogram*

Det är Medtech4health.

Det är Metalliska material.

Det är Piia, som handlar om dataanalys i industriella värdekedjor.

Det är Produktion2030.

Det är Re:source, som fokuserar på att utveckla cirkulära, resurseffektiva materialflöden. Målet är att uppnå en hållbar materialanvändning där vi håller oss inom planetens gränser.

Det är SIO Grafen, som arbetar för att Sverige ska bli ett av världens tio främsta länder på att utnyttja materialet grafen och säkerställa industriellt ledarskap.

Det är SIP Lighter, som är ett av de största konkurrensmedlen för svensk industri med en tydlig trend – att framtiden kräver låg vikt.

Det är Smartare elektroniksystem.

Det är Smart Built Environment.

Det är Swedish Mining Innovation, som ska bidra till hållbar tillväxt och stärka den svenska gruv- och metallutvinnande industrins konkurrenskraft.

Det är Swelife.

Och det är Viable Cities – med it och digitalisering påskyndar vi omställningen till hållbara energisystem för städer.

Fru talman! Varför säger jag detta? Jo, det gör jag för att jag vill att alla ska höra att detta är viktigt på riktigt och superspännande. Jag är väldigt glad att det finns experter på områdena i alla dessa olika program.

I dag ska vi dock diskutera hur effektiva dessa samverkansprogram och strategiska innovationsprogram är och styrningen av dem. Det är det som Riksrevisionens rapport handlar om. Riksrevisionen bedömer att det finns brister i förberedelser, utvärderingar och dokumentation.

Regeringen svarar att man avser att göra en översyn av myndigheternas regleringsbrev och instruktioner inom ramen för den ordinarie beslutsprocessen för att se hur en ökad tydlighet kan uppnås.

Regeringen har den här mandatperioden utformat ett arbetssätt som möjliggör systematiska uppföljningar och utvärderingar av de pågående samverkansprogrammen. Denna utformning har gjorts i dialog med Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser.

Regeringen instämmer också i att myndighetsuppdrag inom framtida innovationssatsningar bör ges med så goda tidsramar som möjligt för att myndigheterna ska få utrymme för förberedelse och planering för genomförandet av uppdragen.

Regeringens ambition är och kommer även i fortsättningen att vara att ge så goda tidsramar som möjligt vid uppdrag till myndigheter, givet alla faktorer som måste tas i beaktande inför nya innovationssatsningar.

Med anledning av Riksrevisionens rapport har regeringen också inhämtat myndigheternas synpunkter på Riksrevisionens slutsatser och rekommendationer i de delar som riktar sig till vissa myndigheter och avser att följa upp hur dessa omhändertas bland annat i samband med de årliga myndighetsdialogerna. Detta välkomnar vi.

Fru talman! Sverige har under de senaste 100 åren gått från att vara ett av Europas fattigaste länder, där väldigt många av våra släktingar lämnade landet för att söka lyckan i andra länder, till att bli ett av de mest välmående och innovativa länderna i världen.

Drivande bakom denna utveckling har varit bland annat innovationer och ständig förnyelse. För att behålla denna tätposition måste vi som land se till att hela tiden genomföra förändringar som ingen annan har gjort tidigare.

Fru talman! Allt som oftast gör en revisionsrapport att vi egentligen vill ha svar på fler frågor än det avgränsade område som Riksrevisionen har utrett. Denna rapport svarade inte alls på om Sverige är framgångsrikt som innovationsland. Då får man titta på andra rapporter.

Då kan man se att Sverige enligt EU-kommissionen är Sverige nummer ett i EU. Enligt FN:s Wipo är Sverige på andra plats i världen. Och enligt Bloomberg är Sverige nu på femte plats i världen.

Fru talman! Med detta sagt finns det ständiga förbättringar att göra. Det finns ingen tid att vila sig i form. För ett litet exportberoende land som Sverige krävs det ett fortsatt strategiskt, uthålligt och hårt arbete.

Anf. 54 NIELS PAARUP-PETERSEN (C):

Fru talman! Staten har de senaste åren gjort stora investeringar i innovation, även i hur vi förstärker Sveriges globala innovations- och konkurrenskraft. Det stannar inte heller med årets budget där de största forskningssatsningarna i Europa görs.

De områden som man har fokuserat på är bland annat bioekonomi med till exempel nya användningsområden för skogsråvara, men även framtida transporter, digitalisering i stor omfattning av industrin, gröna städer och mycket mer. Tanken är att satsningarna ska skapa en hållbar utvecklingskraft i hela landet, inte minst eftersom det finns en stor innovationskapacitet i regionala kluster och initiativ. Till detta ska också läggas att innovation många gånger sker lokalt och kanske i små företag. Apple började i ett garage i Kalifornien. Ikea började i Agunnaryd. Vi har också tusentals andra företag i Sverige som startade som små, vågade utmana det existerande och har växt sig stora. Det är detta som dessa system är till för att ta hand om.

Dagens debatt handlar om Riksrevisionens rapport om de riktade satsningar som staten har gjort för att stärka den innovation som jag just talade om. Det som man har tittat på är samverkansprogrammen och de strategiska innovationsprogrammen, där det för övrigt finns ett samarbete mellan lärosäten, forskningsinstitut, näringsliv och offentlig sektor.

Fru talman! Av rapporten framgår det tydligt att Riksrevisionen har en del synpunkter på hur regeringen har hanterat satsningarna, alltifrån otydliga instruktioner till ansvariga myndigheter, vilka myndigheter som ska ansvara för vad och vilka krav som ska ställas på uppföljning av satsningar, till hur utvärdering ska ske. Men det handlar också om tidsfrister, att man har tid nog för att genomföra programmen på ett effektivt och bra sätt.

Riksrevisionen kommer alltså med både ris och ros, men även med konkreta förslag på förbättringar, inte minst för att skattepengar ska användas effektivt. Det är otroligt viktigt att vi alltid står upp för att skattepengarna ska användas effektivt.

Regeringen verkar ha tagit till sig av det som Riksrevisionen har sagt och ger därför respons på vad man vill göra. Bland annat ska man med hjälp av myndigheten Tillväxtanalys ta fram ett bättre arbetssätt för att kunna följa upp och utvärdera programmen. Ansvariga myndigheter ska ge återkoppling på sådant som man från regeringens sida upplever behöver

bli tydligare. Man har också tagit till sig av kritiken om den snäva tidsfristen, som gjorde det svårt för myndigheterna att förbereda och planera programmen ordentligt.

Det ser ändå ut som att regeringen denna gång faktiskt har lyssnat på den kritik som man har fått. Det skulle vi önska att man gjorde oftare. Men det är trevligt att det händer här.

Självklart borde regeringen i alla sammanhang där man hanterar skattebetalarnas pengar vara noggrann och jobba med tydlighet, effektivitet och utvärdering. Men denna gång verkar det som om regeringen, med tanke på responsen på Riksrevisionens kritik, har tagit till sig av de förslag till förbättringar som Riksrevisionen har pekat ut. Nu hoppas vi bara att det också kommer att synas i verkligheten och i de fortsatta satsningarna på området de kommande åren.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag om att lägga skrivelsen till handlingarna.

Anf. 55 BIRGER LAHTI (V):

Fru talman! Jag ska vara föredömligt kortfattad i denna ärendedebatt. Den handlar om Riksrevisionens rapport om samverkansprogram och strategiska innovationsprogram. Här litar vi faktiskt på att regeringen tar det som Riksrevisionen pekar på i beaktande.

Därmed yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet om att lägga regeringens skrivelse till handlingarna.
(Applåder)

Anf. 56 JOAR FORSSELL (L):

Fru talman! Jag ska vara lite mer långrandig än ledamoten från Vänsterpartiet var.

Jag vill rikta ett tack till framför allt Riksrevisionen för en mycket bra och otroligt nödvändig rapport.

Sverige har byggt upp ett ganska sunkigt system, kan jag helt ärligt tycka. Vi har ett av världens högsta skattetryck. Vi i Sverige dignar under ett av världens högsta skattetryck. Vi har en massa regelkrångel och byråkrati. Därför har vi en hel del hinder för innovation för entreprenörskap och för företagsamma människor. Vi har en hel del saker som står i vägen för att folk faktiskt ska kunna driva innovation och skapa värden och tillväxt med de innovationer som drivs fram.

Samtidigt har vi byggt upp ett ganska stort bidragssystem. Med ena handen trycker vi ned och håller tillbaka företagsamma människor med tuffa regler, mycket byråkrati och extremt höga skatter. Med andra handen pytsar vi ut bidrag och olika stöd. Det är klart att detta system inte är särskilt effektivt om man vill se en hållbar tillväxt, innovationer och så vidare.

Det kan ibland behövas lite stöd i vissa projekt – absolut. Men i grund och botten måste närings- och innovationspolitik bygga på avregleringar och skattesänkningar och på att hinder tas bort för företagsamma och innovativa människor, för entreprenörer. Det är faktiskt människor som inte är politiker som driver utvecklingen och inte politiska mål och lite bidrag här och där och lite stöd hit och dit.

Fru talman! Jag är ganska stolt över det som den första alliansregeringen gjorde när det gällde att rensa upp bland regler och byråkrati. Den första alliansregeringen var väldigt ambitiös och framgångsrik i detta. Sedan tycker jag att man saktade ned lite för mycket och sänkte sin ambitionsnivå lite för mycket.

Det är klart att vår politik i grunden måste handla om att göra människor fria – fria från höga skatter och fria från för mycket regleringar – och inte göra människor eller företag beroende av olika bidrag och stöd. Av det skälet borde den här rapporten kanske heta *Riksrevisionens rapport om en del av det bidragsindustriella komplexet* eller något liknande, för det är klart att en hel del av de stöd vi delar ut inte är effektiva och inte fyller sitt syfte. Det hade varit bättre att lägga de resurserna på skattesänkningar och avregleringar – eller omregleringar, kanske vi skulle få säga i januariavtalet; vad vet jag.

Med det sagt, fru talman, tycker jag att man bör ta med sig att regeringen säger att den ska titta på de här frågorna och göra förändringar i rätt riktning.

Jag tror att vi har ganska långt att gå. Det är klart att man kan fråga sig varför vi – inte vi i Liberalerna, kanske, men regeringen – övergick från en politik som handlade om att ta bort regelkrångel till det system som jag har beskrivit.

Jag tror att det handlar om mycket av det som vi hört från talarstolen här i dag. Det handlar om att om man pytsar ut pengar från politikens sida får man fina anekdoter om innovationer som man tänker sig att politiken har trollat fram. Som politiker kanske man får göra fina studiebesök. Ibrahim Baylan får se fräcka Powerpointpresentationer från olika delar av det bidragsindustriella komplexet på sitt kontor. Man får känna att man gör något som politiker, och det är ju lite härligt.

Men sanningen är ju den att det inte är politiker eller Vinnova – eller Ibrahim Baylan, för den delen – som driver innovationer i det här landet. Det är enskilda människor, entreprenörer, företagsamma människor, som skapar utveckling. Även om man får fina anekdoter här och där tror jag att om man är en sådan politiker som tycker om att visa fräcka Powerpointpresentationer och ta med sig någon bidragsentreprenör på en fin presskonferens och visa upp för världen, då ska man läsa den här rapporten och fundera över om det inte är så att vi behöver mycket tydligare uppföljning och effektivitet i systemen.

Det är sant som sagts här tidigare att Sverige har många patent och innovationer. Det är bara det att de inte blir verklighet. De förverkligas inte och blir inte hållbara på marknaden när man försöker gå från att vara bidragsentreprenör till att vara entreprenör och en del av marknadsekonomi på riktigt.

Det är vårt problem. Vårt problem är inte att vi har för få patent eller något liknande. Vårt problem här i Sverige är att vi inte skapar hållbara företag med de innovationer som förs fram, och det handlar om systemet som vi har byggt upp.

Det finns en sak – säkert en bland flera – som vi faktiskt har subventionerat genom det här systemet. Då pratar jag lite bredare än om det Riksrevisionen har granskat, men eftersom Riksrevisionen har granskat en del av det här systemet hör det till debatten. Det finns en del där vi faktiskt har gjort framsteg, och det är den forskning som näringslivets forskningsinsti-

tut Ratio har gjort. Den visar bland annat att företag som får stöd – i normala fall; vi pratar såklart inte om under coronatider – är mindre produktiva och, hör och häpna, tar ut högre löner än företag som inte får stöd. Företag som själva har en idé och själva har drivkraft, entreprenörer som skapar värde på riktigt och inte är bidragsentreprenörer, är alltså mer produktiva och tillför mer värde till ekonomin men tar ut lägre löner.

Fru talman! Vi lär få återkomma till frågan om det bidragsindustriella komplexet och hur vi ska ta bort en massa regelkrångel, byråkrati och andra hinder för entreprenörerna och sänka skatterna så att vi får till riktigt företagande och riktig innovationskraft. Då kanske Ibrahim Baylan tyvärr får lite färre fräcka Powerpointpresentationer att sitta och glo på på sitt kontor, men vi kanske får lite mer tillväxt i det här landet.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 20.)

§ 16 Riksrevisionens rapport om återvändandeverksamheten

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2020/21:SfU6
Riksrevisionens rapport om återvändandeverksamheten (skr.
2019/20:191)
föredrogs.

Anf. 57 CARINA OHLSSON (S):

Fru talman! Nu ska vi debattera socialförsäkringsutskottets betänkande *Riksrevisionens rapport om återvändandeverksamheten*.

I en skrivelse redovisar regeringen sin bedömning av Riksrevisionens iakttagelser och de åtgärder som vidtagits eller planeras med anledning av rapporten *Återvändandeverksamheten – resultat, kostnader och effektivitet*.

Jag vill börja med att yrka bifall till vår reservation nr 3 i betänkandet.

En person som efter beslut om av- eller utvisning inte har rätt att vistas i Sverige ska återvända till sitt hemland eller till något annat land, i första hand frivilligt och på egen hand. Beslut om av- eller utvisning verkställs som huvudregel av Migrationsverket. Migrationsverket får dock lämna över ett ärende till Polismyndigheten för verkställighet om personen håller sig undan eller om det kan behövas tvång för att verkställa beslutet. Polismyndigheten beslutar i vissa fall om avvisning och ska då verkställa beslutet om inte personen självmant lämnar landet. Kriminalvården bistår både Migrationsverket och Polismyndigheten med transporter och resebeställningar.

Fru talman! Riksrevisionen har i granskningsrapporten granskat hur regeringen har styrt återvändandeverksamheten och hur myndigheterna har genomfört denna verksamhet mellan åren 2013 och 2018. Riksrevisionens övergripande slutsats är att det finns tecken på bristande resultat, bland annat baserat på den relativt höga andel personer som inte återvänder efter att ett beslut om av- eller utvisning blir verkställbart. Riksrevisionen anser att myndigheternas uppdrag i vissa delar överlappar varandra och att det finns samordnings- och gränsdragningsproblem samt risk för effektivitetsförluster till följd av att en myndighet i vissa fall ska genomföra eller bära

kostnader av beslut som en annan myndighet har fattat. Riksrevisionen rekommenderar därför regeringen att bland annat se över myndigheternas uppdrag och ansvarsfördelning.

Mottagandeutredningen presenterade i sitt betänkande *Ett ordnat mottagande – gemensamt ansvar för snabb etablering eller återvändande* ett liknande förslag om att regeringen borde ge Statskontoret i uppdrag att kartlägga och analysera metoder och arbetssätt för att öka det frivilliga återvändandet.

Regeringen gav den 9 juli i år Statskontoret i uppdrag att analysera och föreslå åtgärder för att effektivisera Migrationsverkets, Polismyndighetens och Kriminalvårdens arbete med återvändandet.

Utöver förslag på konkreta förbättringsåtgärder får redovisningen även omfatta rekommendationer till både regeringen och berörda myndigheter. Statskontoret ska löpande hålla Regeringskansliet informerat under uppdragets genomförande. Uppdraget ska redovisas skriftligen till regeringen senast den 16 juni nästa år, alltså 2021.

Enligt regeringsbeslutet ingår det inte i uppdraget att se över ansvarsfördelningen i grunden eller att överväga en större organisationsförändring. Det anser vi är en rimlig avgränsning av uppdraget eftersom en förändring av ansvarsfördelningen, till exempel genom att flytta uppdrag mellan myndigheter eller bilda en ny myndighet, skulle ta stora resurser i anspråk men inte med säkerhet väsentligt förbättra resultaten eftersom många andra faktorer än ansvarsfördelning och organisation påverkar återvändandet. Dessutom gäller att även med en förändrad ansvarsfördelning skulle samordning och nära samverkan behövas mellan berörda myndigheter, givet myndigheternas kärnuppdrag och befogenheter.

Fru talman! Vi tycker därmed att regeringen tagit Riksrevisionens kritik på stort allvar.

Det kan också vara relevant att göra en jämförelse mellan förhållandena i Sverige och internationellt. Sedan 2010 har ca 60 procent av återvändandeärendena avslutats genom att personer har lämnat Sverige. Det kan tyckas vara ett dåligt resultat, och resultatet ska naturligtvis vara bättre, men det är ändå en väsentligt högre nivå än EU-genomsnittet. Under 2014–2020 har drygt 80 000 personer med beslut om av- eller utvisning registrerats som utresta från Sverige.

Det kan vara bra att lägga till i denna diskussion att antalet asylärenden i år på grund av pandemin väntas bli det lägsta sedan millennieskiftet – ca 13 500. Låt oss hoppas att det då finns utrymme att koncentrera sig på den här typen av frågor.

(Applåder)

Anf. 58 ERIK OTTOSON (M):

Fru talman! En hörnsten i en reglerad invandring är att den som nekats asyl ska återvända till sitt hemland. Beviljas man asyl ska man få hjälp och stöd för att bli en del av samhället. Nekas man asyl i ett slutligt beslut, inom ramen för en rättssäker process, ska man lämna landet.

Dessvärre fungerar detta i dag oerhört dåligt. Det är rapporten från Riksrevisionen, som är utgångspunkt för dagens debatt, ännu ett bevis för. Problematiken är inte ny. De negativa konsekvenserna är omfattande. Vi får växande skuggsamhällen med människor som vistas i landet utan att

ha rätt till det. Med skuggsamhällen förknippas social utsatthet, illegalt arbete och i vissa fall kriminalitet. Särskilt barn drabbas hårt av detta.

Vi får också en uppluckring av den reglerade invandringen. Det är särskilt allvarligt med tanke på den omfattande asylinvandring Sverige har haft i kombination med en illa fungerande integration. Invandringspolitiken behöver nu vara mycket stram. Våra resurser ska gå till människor som har skyddsbehov, inte till dem som saknar sådant skyddsbehov.

I Riksrevisionens rapport, som utgör ett viktigt bidrag i debatten, framgår det svart på vitt hur illa ställt det är. Riksrevisionen har följt 23 000 ärenden från åren 2013 och 2014 där det har beslutats att en person ska lämna Sverige. Fyra år senare hade enbart drygt hälften av de studerade ärendena avslutats med en registrerad utresa från landet. I nära hälften av dessa fall fanns därmed inte en utresa från Sverige registrerad efter fyra år.

I ett mycket stort antal fall lämnar den asylsökande inte frivilligt landet efter ett avslagsbeslut. Han eller hon går under jorden eller vägrar på annat sätt att följa beslutet. Migrationsverket lämnar då över fallet till polisen. Polisen har i sin tur mycket svårt att verkställa utvisningsbeslut.

Riksrevisionen pekar på en rad brister. Till exempel bedöms styrningen av återvändandeverksamheten som svag, otydlig och splittrad.

Det yttersta ansvaret för hur illa det fungerar vilar på den socialdemokratiskt ledda regeringen. I sex år har man haft möjlighet att förstärka återvändandepolitiken, bland annat genom

- ökade resurser
- tydliga prioriteringar
- krav i regleringsbrev
- nya verktyg för berörda myndigheter
- åtgärder i utrikespolitiken.

Men regeringen har gjort alltför lite, och det som har gjorts har dessvärre fått liten effekt.

Resultatet som Riksrevisionen redovisar talar för sig självt. Det är nu nödvändigt med krafttag för att fler som ska utvisas faktiskt också utvisas. Moderaterna har nyligen presenterat åtta förslag för hur fler ska lämna landet efter utvisningsbeslut. Jag vill här i kammaren i dag nämna några av dessa.

Det första är fotboja, som komplement till förvar, då personer bedöms inte fullt ut vilja samarbeta med myndigheterna inför verkställighet av ett utvisningsbeslut.

Det andra är anmälningsplikt för asylsökande. En asylsökande ska vara tillgänglig för Migrationsverket. En person som avviker utan att lämna kontaktuppgifter ska förlora rätten till både boende och bidrag.

Det tredje är informationsplikt för det offentliga Sverige. Skatteverket och andra myndigheter ska vara skyldiga att informera Migrationsverket och polisen vid kontakt med personer som vistas i Sverige utan att ha rätt till det.

Det fjärde är att stoppa bidrag vid olovlig vistelse. Vi moderater vill införa nationell lagstiftning som i princip förbjuder kommuner att ge ekonomiskt stöd till personer som befinner sig olovligen i landet.

Det femte är att villkora biståndet. Konsekvensen av att vägra ta emot egna medborgare som utvisats från Sverige bör vara att biståndet från Sverige dras in eller minskas.

Det måste en gång för alla bli slut på dubbla budskap i invandringspolitiken. Riksrevisionen nämner i sin rapport att målkonflikter försvårar återvändandeverksamheten. Gymnasielagen är det kanske mest tydliga exemplet. Det är en lag som S-MP-regeringen har drivit fram och som S-MP-regeringen nu vill göra ännu mer generös. Gymnasielagen ger ett budskap till omvärlden att den som kommer till Sverige kan få stanna kvar trots att han eller hon inte respekterar ett utvisningsbeslut; det finns i Sverige förr eller senare chansen till amnesti. Det är förstås väldigt olyckligt.

Fru talman! Detta är ett på många sätt dystert område. Det finns därför skäl att lyfta fram en positiv sak: En majoritet i utskottet, i vilken Moderaterna ingår, ställer sig bakom Riksrevisionens förslag om en grundlig utredning som avser uppdrag och ansvarsfördelning mellan de tre myndigheter som ansvarar för återvändandeverksamheten – Migrationsverket, Polismyndigheten och Kriminalvården. Enbart Socialdemokraterna och Miljöpartiet reserverar sig mot detta förslag.

Precis som Riksrevisionen skriver föreligger i dag betydande problematik med överlappande ansvarsområden, oklara ansvarsförhållanden, identiska arbetsuppgifter och brutna ansvarskedjor rörande återvändandeverksamheten. Det är högt motiverat med en grundlig utredning på området. I uppdraget bör ingå att överväga en förändring av dagens myndighetsorganisation.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till reservation 1 av Moderaterna och Kristdemokraterna samt till socialförsäkringsutskottets förslag under punkt 2.

Anf. 59 IDA GABRIELSSON (V):

Fru talman! Jag vill börja med att be om ursäkt för att jag kanske kommer att vara lite tråkig i mitt debattinlägg. Jag är vikarie för den som skulle ha deltagit i debatten. Jag är alltså egentligen mycket fräsigare när jag debatterar. Det kan ni kanske få se prov på senare någon gång.

Vänsterpartiet är mycket kritiskt till de prioriteringar som regeringen har gjort i arbetet för att öka återvändandet av dem som får avslag på asylansökningar. Vi menar att fokus bör ligga på ett effektivt återvändande med bibehållen rättssäkerhet och mänsklig värdighet och inte på repressiva åtgärder.

Överväganden inom ramen för återvändande måste också göras mot en enligt vår uppfattning skriande brist på humanitet och rättssäkerhet i själva asylprocessen. Därför finns det ingen anledning att, som utskottsmajoriteten har valt att göra, ytterligare betona just återvändandeperspektivet före andra viktiga avväganden. Det arbete som Statskontoret redan utför på området borde vara nog.

Fru talman! I Svenska Röda Korsets mångåriga arbete med dessa frågor har det tydligt framkommit att det är just positiva incitament som ökar viljan till och möjligheten för återvändande. Då är det för mig obegripligt att debatten i dag och i utskottet fokuserar på precis det motsatta. Vad är syftet med en debatt om repression och hårdare tag om det inte får önskad effekt? Kan det vara för att debatten inte ska handla om andra viktiga frågor – vad vet jag? Men vi borde ha en mer redig ingång. Vi vill väl att det

här ska fungera på ett bra sätt? Det kan inte bara vara så att vi slår på stortrumman för att visa oss coola här i kammaren.

Det här handlar om att utöka återetableringsstödet så att det omfattar fler nationaliteter och om att ge behovsanpassad rådgivning efter avslag på asylansökan och inför återvändandet. Det handlar även om riktade stödinsatser till särskilt utsatta grupper såsom våldsutsatta kvinnor och personer med funktionsnedsättning. Att förbereda för ett återvändande så att både de materiella och de psykosociala förutsättningarna är så goda som möjligt underlättar återvändandet. Dessa insikter bör vara vägledande i samarbeten och avtal med andra länder i stället för hot om indraget utvecklingsbistånd.

Fru talman! Diskussionen om målkonflikter leder fel. En asylprocess som karakteriseras av effektivitet och rättssäkerhet med korta handläggningstider skulle resultera i beslut som accepteras i högre grad och minska risken för att man får en stark anknytning till Sverige. Detta skulle underlätta återvändandearbetet. På detta sätt kan målen samverka för en bättre fungerande process i stället för att de ställs emot varandra. Regeringen bör därför återkomma med en strategi för återvändandepolitiken som bygger på erfarenheter av vad som faktiskt funkar och där migrationspolitikens mål samverkar. Jag yrkar därför bifall till Vänsterpartiets reservation.

Anf. 60 HANS EKLIND (KD):

Fru talman! I det nya förslaget till en asyl- och migrationspakt för EU skriver kommissionen på följande sätt: "EU:s migrationsregler kan vara trovärdiga endast om de som inte har rätt att stanna i EU verkligen återvänder." Detta är på alla sätt givetvis sant. Det är dock också en enorm utmaning, för vi vet att bara omkring en tredjedel av de som ska återvända även gör det. Att endast de som har rätt att stanna får stanna är dock givetvis lika sant för svensk del.

Här diskuterar vi nu Riksrevisionens rapport om återvändandeverksamheten, och det är en mindre munter läsning, för att uttrycka det hela försiktigt. Kristdemokraterna har tillsammans med Moderaterna lämnat in en följdmotion med anledning av Riksrevisionens skarpa kritik. Jag yrkar givetvis bifall till reservation 1 men också till utskottets förslag om att tillsätta en utredning som ska se över ansvarsfördelningen för återvändandeverksamheten.

Riksrevisionen konstaterar att det är svårt att bedöma hur många som är kvar i Sverige eller EU utan tillstånd trots registrerad utresa. Låt det sjunka in ordentligt! Det är för mig en gåta att vi inte har en större och mer engagerad och intensiv debatt om hur vi kan se till att återvändandet förbättras. Riksrevisionen ifrågasätter om det är möjligt att väsentligt effektivisera återvändandeverksamheten med befintliga myndighetsuppdrag och befintlig ansvarsfördelning mellan myndigheterna.

Av denna anledning har vi därför föreslagit att en utredning tillsätts som ska se över ansvarsfördelningen och vidare överväga om det inte borde vara *en* myndighet som ska ha det övergripande ansvaret för återvändandearbetet. Detta har vi i Kristdemokraterna motionerat om tidigare. I denna del finns det tack och lov stöd i Sveriges riksdag.

Låt mig få uppehålla mig lite grann vid det som kallas målkonflikter. Riksrevisionen pekar på att dessa konflikter försvårar återvändandet när den signal som skickas ut är att ett nej kanske inte är ett nej. Riksrevisionen

exemplifierar med spårbytet, det vill säga att man kan få en ny prövning för arbete eller studier trots att man har ett lagakraftvunnet beslut om avvisning eller utvisning. Riksrevisionen nämner också de ensamkommande som i stället för att avvisas eller utvisas nu får studera på gymnasienivå.

Föga visste Riksrevisionen när de skrev det att denna målkonflikt skulle spås på ytterligare genom de senaste dagarnas utveckling. I fredags lät nämligen Migrationsverket helt plötsligt meddela att provanställning nu räcker för permanenta uppehållstillstånd. Enligt den tillfälliga lagen som gäller ska dock de ungdomar som beviljas permanent uppehållstillstånd kunna försörja sig. I förarbetena framgår tydligt att det ska handla om en varaktig försörjning. Det har Migrationsverket i så kallade rättsliga ställningstaganden gjort en tolkning av och kommit fram till att det handlar om att man ska ha en tillsvidareanställning eller en visstidsanställning om minst två år. Det här har myndigheten kommunicerat om och om igen, även under innevarande år. Nu ska detta helt plötsligt inte gälla längre. Notera att ingenting i vår nuvarande lagstiftning har förändrats eller justerats.

Fru talman! Att jag uppehåller mig vid villkoren för PUT beror inte enkom på att det är en högaktuell fråga. Hanteringen visar ett praktexempel på hur det *inte* får fungera om vi ser att målkonflikter är ett problem för att få till ett effektivt och frivilligt återvändande. Att målkonflikter är ett avgjort problem är inget som bara Riksrevisionen eller Kristdemokraterna påstår, utan det har många andra också lyft fram. Det gäller bland annat Delegationen för migrationsstudier, Delmi, som så sent som i år har skrivit om detta i en rapport om återvändandepolitiken.

Fru talman! Låt mig avslutningsvis säga något helt kort om asylansökningsområden. Kristdemokraterna föreslog 2015 att så kallade asylansökningsområden skulle inrättas i närheten av våra stora gränsövergångar. Där ska man få registrera sin asylansökan. Där ska också en första bedömning av ärendena göras. Detta är ett sätt att få till en snabbare registrering, men det utgör också en beslutsprocess som är både effektiv och rättssäker. Förslaget möttes givetvis av sedvanlig hård kritik från regeringen och migrationsminister Morgan Johansson. Men sedan dess har en statlig utredning presenterat ett förslag om så kallade ankomstcenter. De bär på väldigt tydliga likheter med Kristdemokraternas förslag.

Asylansökningsområden gör det möjligt att få ett samlat mottagande och en samlad beslutsprocess som avgjort förbättrar möjligheterna att förhindra att människor avviker och hamnar i en utsatt position. De som avviker från asylansökningsområden innan en asylansökan är färdigbehandlad ska mötas av polis som informerar om att man inte längre har rätt att vara i Sverige. Om man inte ansöker om asyl ska man lämna landet.

Jag hoppas utifrån de uppenbara problem som finns med återvändandet, som Riksrevisionen på ett bra sätt pekar ut, att vårt förslag om asylansökningsområden därmed blir föremål för en konstruktiv diskussion framöver. Jag yrkar bifall till reservation 1, som Kristdemokraterna har skrivit tillsammans med Moderaterna, och till utskottets förslag om en utredning om ansvarstagandet för återvändandeverksamheten.

(Applåder)

Prot. 2020/21:33
11 november

*Riksrevisionens
rapport om
återvändande-
verksamheten*

Anf. 61 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP):

Fru talman! Vi debatterar Riksrevisionens rapport om återvändande-verksamheten, det vill säga hur myndigheterna i Sverige arbetar med att människor som till exempel har sökt asyl men fått avslag på sin asylansökan ska kunna återvända till sina hemländer.

Miljöpartiet tycker att det är värdefullt att verksamheten utvärderas, men tycker samtidigt inte att socialförsäkringsutskottets majoritets förslag om att utreda en total omorganisation av verksamheten är ändamålsenlig. Det finns såklart saker att se över i ansvarsfördelningen mellan Kriminalvården och polisen vad gäller återvändande. Men med min erfarenhet efter att ha följt polisens omorganisation kan jag säga att om det är någonting som inte leder till ökad effektivitet snabbt är det omorganisationer. Statskontoret har tidigare konstaterat att det kan ta fem till sju år efter en stor omorganisation innan man ens är tillbaka på den nivå man hade tidigare. Det är inte rätt tid att göra en sådan omorganisation av återvändandeverksamheten nu. Däremot har regeringen gett ett uppdrag till Statskontoret att utvärdera andra förbättringar som kan göras.

Fru talman! Det är väldigt angeläget att den här verksamheten fungerar väl. Människor som inte får rätt att stanna i Sverige ska ju återvända till sina hemländer. Men vad är det då som leder till ett effektivt återvändande? En av de faktorer som redan har varit uppe i debatten är frågan om rimliga handläggningstider hos myndigheterna. En människa som har sökt asyl och väntar i flera år i Sverige på att få ett besked rotar sig här. Det finns människor som kommit 2015 och sedan väntat i två, tre eller till och med fyra års tid innan de fått sitt slutliga beslut. Får man då ett avslag finns det mycket som har hänt under tiden i Sverige som kan tala för att det är svårare att återvända. Till exempel kan nya asylskäl ha uppstått, såsom konversion till en ny religion eller att man blivit kär och skaffat barn här.

Rättssäkerheten – och människors upplevelse av att de får en rättssäker asylprövning – är också central för om man är benägen att lämna landet frivilligt eller inte. Det är viktigt att vi har rättssäkra asylprövningar. Om människor söker skydd, exempelvis för att de hävdar att de är förföljda på grund av sin sexuella läggning, men får nej på grund av att Migrationsverket inte tror på dem, till exempel inte tror att de är homosexuella, fastän de faktiskt är det, infinner sig naturligtvis en otroligt stor rädsla hos de berörda personerna, en rädsla för vad som kommer att hända om de blir tillbakaskickade. Jag tror att rädslan för att utsättas för förtryck och förföljelse är en av huvudorsakerna till att människor inte återvänder frivilligt till sina hemländer. Miljöpartiet tycker inte att rättssäkerheten i asylprövningen är tillräckligt god. Det gäller inte minst ärenden rörande just hbtq-personer och konvertiter.

Det är också viktigt med incitament för frivilligt återvändande. Det finns personer som har kommit till Sverige efter att hela släkten samlat pengar för resan. Det bistånd som man kan få vid frivilligt återvändande kan vara avgörande för att en person ska välja att återvända frivilligt.

Men sedan, fru talman, finns det de som inte kan återvända, trots att de fått avslag och trots att de samarbetar. Det finns länder som inte tar emot sina medborgare, och det finns fall där länder inte är överens om vems medborgare en människa egentligen är. Människor som inte kan återvända, som har det som kallas för praktiska verkställighetshinder, bör få en fristad i Sverige. Under min tid som migrationspolitisk talesperson för

Miljöpartiet har jag träffat människor som varit i Sverige i 13 års tid utan att kunna vare sig rota sig här och få en trygghet eller återvända till hemlandet. Att leva 13 år i limbo utan rätt att arbeta och utan rätt att studera är ovärdigt.

Fru talman! Jag ber om ursäkt för att jag kommer att dra över min talar-tid, men jag behöver kommentera några av de saker som tidigare talare har tagit upp men som inte var en del av mitt planerade anförande. Både Moderaternas och Kristdemokraternas ledamöter har kommenterat de förändringar som regeringen planerar i den nya gymnasielagen. Dessa förändringar är mycket angelägna och väl motiverade. De ensamkommande ungdomar som kom 2015 och som drabbades av olagligt långa handläggnings-tider, rättsosäkra åldersuppskrivningar och dessutom ny praxis från Migrationsverket står nu inför att söka tillsvidareanställningar eller tvååriga jobb sex månader efter studenten.

Det är glädjande att Migrationsverket nu ändrat sin praxis, så att den så vanliga provanställningen på sex månader också ska kunna vara giltig. Men ändå! Tänk er de ungdomar som nu utbildat sig inom hotell- och restaurangbranschen, fulla av iver att få bidra till det svenska samhället. Kommer man ut på arbetsmarknaden nu i coronapandemin finns det dock inte jobb. På samma sätt som samhället har ställt om så att den som blir arbetslös får bättre rätt till a-kassa, så att den som driver ett företag kan få ett omställningsstöd och uppskov med skattebetalningar och så att vi har gett bidrag till kultur- och idrottsrörelsen för att de ska klara pandemin behöver vi se över reglerna även för den här gruppen ensamkommande. Allt annat vore orimligt.

Vad gäller Moderaternas förslag om att villkora bistånd måste jag säga att analysen är otroligt grund. Moderaterna vill alltså göra människor fattigare i länder som människor flyr ifrån. Med det tror man att det ska bli färre människor som flyr till Sverige. Vi tar det igen: Sänkt bistånd ska leda till att färre människor kommer till Sverige på flykt från de länder som får sänkt bistånd. Det här går inte ihop. Moderaterna måste faktiskt göra ett omtag och se att nedskärningar i klimatpolitiken och biståndspo-litiken är kontraproduktiva. Vill vi ha färre flyktingar i världen ska vi satsa mer på bistånd som motverkar fattigdom och som främjar demokrati. Vi måste också lösa klimatkrisen. FN:s universitet spår att 200 miljoner män-niskor riskerar att vara klimatflyktingar redan inom några decennier. Det är tre gånger fler än vad som är på flykt i dag. Det här är vår tids ödesfråga.

Fru talman! Människor som har sökt asyl och fått avslag är inte krimi-nella. Det är människor som har flytt för sina liv. Ibland visar det sig att Migrationsverket bedömer att de i stället för att fly till Sverige borde ha flytt till andra sidan sitt eget hemland. Ibland handlar det om att de inte blir trodda. Ibland handlar det om att de helt enkelt inte hade några skäl att fly i grunden. Men de är oavsett vilket människor med samma rättigheter och rätt till frihet som vi. Det måste vi komma ihåg, även när vi diskuterar återvändandeverksamheten.

Med detta vill jag yrka bifall till förslaget i betänkandet utom i den del där jag yrkar bifall till reservation 3.

Prot. 2020/21:33
11 november

*Riksrevisionens
rapport om
återvändande-
verksamheten*

Anf. 62 JONAS ANDERSSON i Skellefteå (SD):

Fru talman! Att det finns omfattande brister i återvändandeverksamheten tror jag de flesta kan se även utan en rapport från Riksrevisionen. Men det är förstås jättebra att Riksrevisionen nu bekräftar det som alla redan vet, alltså att återvändandeverksamheten i Sverige är under all kritik. Rapporten är definitivt en bister läsning.

Riksdagens och regeringens mål uppfylls inte. Kostnaderna ökar både totalt och per ärende. Hela verksamheten plågas av svåra målkonflikter. Sedan 2015 har ungefär 130 000 personer fått avslag på sin asylansökan. Av dem har ungefär 45 000 återvänt frivilligt. Ungefär 40 000 ärenden har överlämnats till polisen. Men av dem har bara lite mindre än hälften – eller ungefär 18 000 ärenden – verkställts. Återvändandet uppgår alltså sammanlagt inte ens till 50 procent.

Fru talman! Notera nu att jag säger ”ungefär” när det gäller de här siffrorna. Det är inte för att jag är dåligt påläst eller tycker om att göra överlagsräkningar av någon speciell anledning. Det är helt enkelt därför att ingen vet de exakta siffrorna.

Precis som Riksrevisionen skriver i rapporten är oredan så stor att myndigheterna inte ens räknar samma saker eller på samma sätt. Men en sak är helt säker: Tiotusentals människor som borde lämna Sverige omgående gör inte det. Det är för att i Sverige är ett nej inte ett nej, utan det är snarare ett nja. Eller, om man är tillräckligt duktig på att gömma sig under tillräckligt lång tid, så kan ett nej i stället vara ett ja.

Sverigedemokraterna har i årtal försökt uppmärksamma inte bara den här regeringen utan även tidigare regeringar på alla problem som finns när det gäller att ett nej ska vara ett nej. Det gäller alltså i praktiken grunden till all reglerad invandring. Det handlar om att den som inte har rätt att befinna sig i landet också ska lämna landet. Att det sker frivilligt är naturligtvis det absolut bästa, men annars får det ske med det tvång som nöden kräver.

Jag lyssnade här tidigare på Erik Ottoson. Jag tycker att det är jättebra att han tog upp Moderaternas åtta punkter för ett ökat återvändande. Det är nästan till och med lite gulligt, med tanke på att alla åtta punkter fanns med i Sverigedemokraternas särskilda yttrande till Migrationskommittén. Jag kan höja med ytterligare 25 punkter som finns med i våra motioner rörande skuggsamhället och den illegala migrationen. Jag hoppas naturligtvis att Moderaterna gärna står bakom de 25 punkterna när de ska tas upp här i kammaren under året.

Fru talman! Hela samhället måste samarbeta för att hitta och utvisa dem som helt enkelt saknar rätt att befinna sig här i Sverige. Sverige måste sluta skicka dubbla signaler. Det kan inte vara okej att de som har utnyttjat asylsystemets generositet till sin egen fördel när de får utvisningsbeslutet bara ska kunna strunta i det och gå under jorden med statens goda minne. Vi måste avskaffa målkonflikter som spårbytet innebär och avveckla gymnasieamnestin.

Vi måste se till att det blir den ordning och reda som alla talar om men som få verkar vara beredda att göra någonting för att genomföra. Antingen har vi en reglerad invandring, eller så har vi det inte. Det vore klädsamt om alla partier kunde berätta var de står i den frågan. Det verkar lite otydligt på vissa håll.

Var Sverigedemokraterna står i den frågan tror jag inte att någon behöver tveka om. Ska vi nå det nettominus inom asylrelaterad migration som krävs i dag, efter 2010-talets totalt huvudlösa migrationspolitik, behöver vi ett återvändande som är effektivt och rationellt.

Våra myndigheter behöver rätt verktyg för att kunna verkställa det uppdrag de har. Det går inte bara att stå och säga: Vi ska ha världens bästa återvändande, eller vad Socialdemokraternas och regeringens slogan kan vara just i dag. Den regering som suttit vid makten i sex år talar fortfarande om vad den ska göra i framtiden. Varför har ni inte gjort någonting? Det är min fråga.

Fru talman! En bra början hade kunnat vara att lyssna på vad Riksrevisionen säger i sin rapport: Det saknas ett helhetsperspektiv både inom och utom berörda myndigheter. Trots att Migrationsverket, eller dåvarande Statens invandrarverk, fick ett helhetsansvar för återvändandeverksamheten redan 1999 är som nämnts tidigare ansvaret i praktiken i dag uppdelat mellan tre olika myndigheter: polisen, Kriminalvården och Migrationsverket.

Fru talman! Det verkar rimligt att koncentrera en större del av verksamheten till *en* myndighet, och då förslagsvis Migrationsverket. Där ligger redan hela processen som rör invandring till Sverige, och effektiviteten skulle förhoppningsvis öka om man fick ansvaret på riktigt även för återvändandeverksamheten. Det skulle speciellt gälla om man får i uppdrag av regeringen att prioritera just det här området.

Regeringen bör alltså snarast se över myndigheternas uppdrag och ansvarsfördelning samt överväga en förändring av myndighetsorganisationen på området i linje med vad Riksrevisionen föreslår.

Med det yrkar jag bifall till reservation 1 under punkt 1 och står bakom utskottets förslag i punkt 2.

Anf. 63 FREDRIK MALM (L):

Fru talman! Vi debatterar nu frågan om återvändande i migrationspolitiken. Utifrån mina liberala utgångspunkter, om jag tittar tillbaka på mitt politiska engagemang som nu sträcker sig längre än ett kvarts sekel, har jag alltid stått upp för att vi ska ha en tolerant och human migrationspolitik.

Det finns många människor runt om i världen – faktiskt hundratals miljoner, eller miljarder om vi ska vara ärliga – som inte är lika lyckligt lottrade som jag är. De är inte födda i ett land med frihet och demokrati. De tvingas kanske växa upp i krigsområden eller där de riskerar att bli gripna av säkerhetstjänsten och torterade och så vidare.

Det är oerhört viktigt att Sverige har en migrationspolitik där vi hjälper människor som är i behov av skydd. Hela förutsättningen för att det ska fungera är att de personer som inte har tillräckligt starka behov av skydd enligt vår lagstiftning också accepterar och respekterar de svenska myndighetsbesluten.

Fru talman! Jag skulle vilja säga att i det längre perspektivet är det omöjligt att upprätthålla idén och systemet för Sverige där Sverige är ett invandringsvänligt land om vi inte har ordning och reda i vår migrationspolitik.

Jag kan förstå dem som är starkt invandringsfientliga. De vill ha mycket återvändande. Det kan jag mycket väl förstå, eftersom det innebär att människor lämnar Sverige. Men det är lika viktigt för mig som en varm

anhängare av en human och mänsklig flyktingpolitik att regelverken upprätthålls. Annars underminerar vi hela legitimiteten för den ordning vi ska ha i Sverige där vi ställer upp och hjälper dem som är i behov av skydd.

Det underminerar också i förlängningen hela asylrätten. Asylrätten innebär inte rätten att få uppehållstillstånd i ett annat land. Asylrätten innebär rätten att få prövas för att kunna få uppehållstillstånd. Undermineras den rätten kommer det i förlängningen i slutändan att drabba flyktingarna och dem som verkligen har behov av skydd.

Ju fler människor som belastar det svenska mottagningssystemet, ju fler människor som på olika sätt försöker att fixa och tricksa, undgå regelverk, stanna kvar i landet fastän de har fått en lagakraftvunnen dom om att lämna landet, ju fler personer som gör det, desto mer undermineras legitimiteten för hela det svenska mottagandet, och desto mindre resurser, kraft och engagemang kan vi lägga på de personer som är mest behövande i systemet.

Fru talman! Riksrevisionen har gått igenom 23 000 ärenden där personer har fått avslag på sina asylansökningar från 2013 och framåt. Det visar sig att i bara drygt hälften av fallen har personerna faktiskt lämnat landet. Sedan är det en fjärdedel som på olika sätt har hållit sig undan så att preskriptionstiden på fyra år har löpt ut. Sedan är det den sista fjärdedelen, som man kan kalla för potten med övriga, där de flesta förmodligen ändå har lyckats få uppehållstillstånd på grund av att man har uppfunnit några nya skäl eller så som man har fått stöd för och sedan kunnat stanna kvar i alla fall.

Men det är alltså bara varannan person i de 23 000 ärenden som man har gått igenom som har lämnat Sverige, trots att våra myndigheter och domstolar har fattat beslut om att de ska göra det.

Det visar sig att i hälften av dessa 23 000 fall har inte personen lämnat landet frivilligt. Då har man tvingats från Migrationsverkets sida att överlämna ärendena till polisen. När polisen får tag i ärendena och ska verkställa dem och hitta de här personerna måste de prioritera detta bland all annan polisiär verksamhet, det vill säga gängskjutningar, rån, inbrott och allt möjligt.

Det visar sig också att det bara är i en tredjedel av de fall som kommer till polisen som det finns en registrerad utresa från Sverige fyra år senare.

Fru talman! Det är inte rimligt någonstans att det fungerar på det här sättet. Det är därför en majoritet – en majoritet innebär alla partier förutom regeringspartierna – i socialförsäkringsutskottet, som ansvarar för detta, har beslutat att man ska se över ansvarsfördelningen mellan de tre myndigheterna, Migrationsverket, polisen och Kriminalvården, för att kunna få rätsida på de här frågorna.

Därtill, fru talman, vill jag avslutningsvis säga att det blir väldigt märkligt när nästan alla politiker samfällt står på barrikaderna i Sverige och säger: Vi måste ha ordning och reda. Vi behöver en ordnad och långsiktigt hållbar migrationspolitik. Men samtidigt genomför man ju olika typer av särregler, undantagsregelverk, nya bestämmelser och tillfälliga bestämmelser, vilket i förlängningen leder till att man snarare skapar en oreda i politiken.

Det tydligaste exemplet på detta är den så kallade gymnasielagen, där nästan 9 000 personer som alla har fått lagakraftvunnen dom om att lämna Sverige på ett bräde ges möjligheten att stanna kvar i alla fall. När sedan nya bekymmer dyker upp under resans gång gör man nya ändringar, och nu har man ytterligare ändringar skickade på remiss och så vidare. Så kan vi inte heller ha det.

Vi måste i Sveriges riksdag orka stå upp för att Sverige har en reglerad invandring. I förlängningen är det också bara detta system som garanterar att de personer som har allra störst behov av skydd kan få stanna i Sverige och få möjlighet till en god integration och etablering i vårt land.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 20.)

§ 17 Kompletterande bestämmelser till utträdesavtalet mellan Förenade kungariket och EU i fråga om medborgarnas rättigheter

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2020/21:SfU5
Kompletterande bestämmelser till utträdesavtalet mellan Förenade kungariket och EU i fråga om medborgarnas rättigheter (prop. 2019/20:178)
föredrogs.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 20.)

§ 18 Behandling av känsliga personuppgifter i testverksamhet enligt utlänningsdatalagen

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2020/21:SfU7
Behandling av känsliga personuppgifter i testverksamhet enligt utlänningsdatalagen (prop. 2020/21:5)
föredrogs.

Anf. 64 IDA GABRIELSSON (V):

Fru talman! Även i detta ärende är jag i dag reserv, så ni får ursäkt mitt lite torftiga inlägg. Men jag hoppas att jag ska få fram vad Vänsterpartiet tycker i frågan.

Egentligen är mina favoritfrågor höjda pensioner eller trygghet sjukförsäkring, men nu får jag ta mig an en annan viktig fråga.

Den personliga integriteten är av särskilt stor betydelse för individens frihet och i förlängningen också för säkerheten. Det är viktigt att påminna om detta i tider då friheten beskärs av olika direktiv och lagförslag. Det gäller också när vi i dag diskuterar detta ärende om behandlingen av känsliga personuppgifter i testverksamhet enligt utlänningsdatalagen.

Prot. 2020/21:33
11 november

*Riksrevisionens
rapport om
återvändande-
verksamheten*

*Behandling av känsliga
personuppgifter i test-
verksamhet enligt
utlänningsdatalagen*

Fru talman! Det är viktigt att tillräcklig testverksamhet och liknande kan genomföras innan it-system sätts i drift. Det är dock beklagligt att regeringen i detta fall inte i tillräcklig utsträckning har tagit hänsyn till de problem och risker som finns med att tillåta en mer omfattande testverksamhet. Flera remissinstanser har efterlyst en närmare analys av risker för enskildas personliga integritet, och alternativa mindre integritetskränkande tillvägagångssätt har framlagts.

Många har också efterfrågat en analys av om det finns ett behov som motiverar att förbud mot att behandla känsliga personuppgifter i testverksamheten helt slopas. Det har också påtalats att det är oklart vad som utgör ”behandling av biometrisk data” och att det behövs ytterligare vägledning när det gäller bedömningen av vad som utgör en ”absolut nödvändig” behandling.

Fru talman! Bristerna i regeringens nu liggande förslag är så stora att lagförslaget inte bör antas. Frågorna om den personliga integriteten bör ges större vikt i ett lagstiftningsärende av detta slag. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med ett mer genomarbetat förslag för att kunna möjliggöra just denna testverksamhet. Förslaget måste innefatta en mer gedigen analys av riskerna när det gäller den personliga integriteten. Sammantaget har alltså regeringens förslag enligt vår uppfattning så stora brister att det bör avslås.

Jag yrkar därför bifall till Vänsterpartiets reservation 1 under punkt 1.

Anf. 65 CARINA OHLSSON (S):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till socialförsäkringsutskottets förslag i betänkandet *Behandling av känsliga personuppgifter i testverksamhet enligt utlänningsdatalagen* och avslag på reservationerna.

Vi ställer oss bakom regeringens förslag till ändringarna i utlänningsdatalagen. Förslaget innebär att Migrationsverket, Polismyndigheten och utlandsmyndigheterna i sin verksamhet enligt utlännings- och medborgarskapslagstiftningen kan få behandla känsliga personuppgifter för att till exempel kontrollera att befintliga it-system fungerar på ett effektivt och rättssäkert sätt eller pröva och utveckla ny teknik för att kunna delta i det internationella samarbetet.

Fru talman! Vi delar regeringens bedömning att det är nödvändigt att kunna behandla känsliga personuppgifter i testverksamhet. I likhet med regeringen anser vi att samma krav bör gälla för behandling av känsliga personuppgifter i testverksamhet som vid behandling i skarp drift och att behandlingen bara ska vara tillåten om uppgifterna är absolut nödvändiga för syftet med behandlingen.

Konstitutionsutskottet, som har yttrat sig över regeringens lagförslag i fråga om skyddet för den personliga integriteten, har inte heller något att invända mot att propositionen bifalls. Lagändringen föreslås träda i kraft redan den 1 december i år.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 20.)

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2020/21:SfU8
Direktåtkomst för Migrationsverket
föredrogs.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 20.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 13.38 på förslag av förste vice talmannen att
ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 16.00.

§ 20 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

KU2 Behandlingen av riksdagens skrivelser

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU6 Förskottsbetalning i vissa ärenden om utlämnande av allmän handling

1. utskottet

2. res. (V)

Votering:

50 för utskottet

5 för res.

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 11 M, 10 SD, 5 C, 3 KD, 3 L, 2 MP

För res.: 4 V, 1 MP

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -
Annika Hirvonen Falk (MP) anmälde att hon avsett att rösta ja men mar-
kerats ha röstat nej.

KU7 Höjd åldersgräns för uttag av ålderspension

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU9 Tystnadsplikt vid utkontraktering av teknisk bearbetning eller lagring av uppgifter

Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU13 Anpassade tillståndskrav för tjänstepensionskassor
Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU36 Extra ändringsbudget för 2020 – Förlängd rätt till ersättning för riskgrupper med anledning av coronaviruset

1. utskottet

2. res. (SD)

Votering:

45 för utskottet

10 för res.

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 11 M, 5 C, 4 V, 3 KD, 3 L, 3 MP

För res.: 10 SD

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

NU5 Kapacitetsbrist i elnäten

Utskottets förslag till beslut med godkännande av

1. utskottets motivering

2. motiveringen i res. (SD)

Votering:

45 för utskottet

10 för res.

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag till beslut med godkännande av utskottets motivering.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 11 M, 5 C, 4 V, 3 KD, 3 L, 3 MP

För res.: 10 SD

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

NU6 Elcertifikat – stoppregel och kontrollstation 2019

Punkt 1 (Elcertifikatssystemet avslutas)

1. utskottet

2. res. 1 (SD)

3. res. 2 (L)

Förberedande votering:

10 för res. 1

3 för res. 2

42 avstod

294 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

42 för utskottet

10 för res. 1

3 avstod

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 11 M, 5 C, 4 V, 3 KD, 3 MP

För res. 1: 10 SD

Avstod: 3 L

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

Prot. 2020/21:33

11 november

Punkt 2 (Vissa övriga frågor om elcertifikat)

1. utskottet

2. res. 4 (V)

Votering:

38 för utskottet

4 för res. 4

13 avstod

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 11 M, 5 C, 3 KD, 3 MP

För res. 4: 4 V

Avstod: 10 SD, 3 L

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

NU7 Riksrevisionens rapport om samverkansprogram och strategiska innovationsprogram

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Förtydliganden i regleringsbrev och utvärdering av program)

1. utskottet

2. res. 1 (M, SD, KD)

Votering:

31 för utskottet

24 för res. 1

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 5 C, 4 V, 3 L, 3 MP

För res. 1: 11 M, 10 SD, 3 KD

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

Punkt 3 (Effektivitetsmål för samverkansprogram)

1. utskottet

2. res. 2 (SD)

Votering:

45 för utskottet

10 för res. 2

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 11 M, 5 C, 4 V, 3 KD, 3 L, 3 MP

För res. 2: 10 SD

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

SfU6 Riksrevisionens rapport om återvändandeverksamheten

Punkt 1 (Återvändandeverksamheten)

1. utskottet

2. res. 1 (M, KD)

3. res. 2 (V)

Förberedande votering:

24 för res. 1

4 för res. 2

27 avstod

294 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

27 för utskottet

24 för res. 1

4 avstod

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 5 C, 3 L, 3 MP

För res. 1: 11 M, 10 SD, 3 KD

Avstod: 4 V

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

Punkt 2 (Ansvar för återvändandeverksamheten)

1. utskottet

2. res. 3 (S, MP)

Votering:

33 för utskottet

18 för res. 3

4 avstod

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 S, 11 M, 10 SD, 5 C, 3 KD, 3 L

För res. 3: 15 S, 3 MP

Avstod: 4 V

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

Kenneth G Forslund (S) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

SfU5 Kompletterande bestämmelser till utträdesavtalet mellan Förenade kungariket och EU i fråga om medborgarnas rättigheter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SfU7 Behandling av känsliga personuppgifter i testverksamhet enligt utlänningsdatalagen

Prot. 2020/21:33
11 november

Punkt 1 (Behandling av känsliga personuppgifter i testverksamhet enligt utlänningsdatalagen)

1. utskottet

2. res. 1 (V)

Votering:

51 för utskottet

4 för res. 1

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 11 M, 10 SD, 5 C, 3 KD, 3 L, 3 MP

För res. 1: 4 V

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

Punkt 2

Kammaren biföll utskottets förslag.

SfU8 Direktåtkomst för Migrationsverket

Kammaren biföll utskottets förslag.

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 16.13 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.35.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 16.35.

§ 21 Bordläggning

Följande dokument anmälades och bordlades:

Motioner

med anledning av prop. 2020/21:35 Regelbundna överväganden av vårdnadsöverflyttning och särskilda lämplighetskrav för offentliga biträden 2020/21:3753 av Juno Blom m.fl. (L)

2020/21:3755 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M, C, KD)

med anledning av skr. 2020/21:31 Riksrevisionens rapport Vägen till arbete efter nekad sjukpenning

2020/21:3761 av Bengt Eliasson m.fl. (L)

2020/21:3762 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M)

2020/21:3763 av Julia Kronlid och Linda Lindberg (båda SD)

2020/21:3764 av Solveig Zander m.fl. (C)

2020/21:3765 av Hans Eklind m.fl. (KD)

§ 22 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 10 november

2020/21:119 Integrationspolitikens utgångspunkter

av *Ludvig Aspling* (SD)

till statsrådet Åsa Lindhagen (MP)

2020/21:120 Sveriges säkerhetspolitiska linje

av *Pål Jonson* (M)

till utrikesminister Ann Linde (S)

§ 23 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 10 november

2020/21:384 Resolution i FN:s generalförsamling

av *Björn Söder* (SD)

till utrikesminister Ann Linde (S)

2020/21:385 Avfallsförbränningsskatten

av *Mattias Bäckström Johansson* (SD)

till finansminister Magdalena Andersson (S)

2020/21:386 Vätgasstrategi för Sverige

av *Mattias Bäckström Johansson* (SD)

till statsrådet Anders Ygeman (S)

2020/21:387 Svenska gästarbetare i Norge

av *Ann-Sofie Alm* (M)

till statsrådet Anna Hallberg (S)

2020/21:388 Egen försörjning

av *Lars Beckman* (M)

till arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S)

2020/21:389 Nationellt register för hyresnivåer

av *Cecilie Tenfjord Toftby* (M)

till statsrådet Per Bolund (MP)

2020/21:390 Den nationella politiken för flygverksamhet i hela landet

av *Anders Åkesson* (C)

till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S)

2020/21:391 Utredning av fiberinstallatörer och deras regelefterlevnad

av *Martina Johansson* (C)

till statsrådet Anders Ygeman (S)

2020/21:392 Kommande anskaffning av isbrytare

av *Mikael Larsson* (C)

till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S)

2020/21:393 Ökad förutsägbarhet vid vindkraftsutbyggnad

av *Rickard Nordin* (C)

till försvarsminister Peter Hultqvist (S)

2020/21:394 Ersättningsmodell för digital post

av *Mikael Larsson* (C)

till statsrådet Anders Ygeman (S)

Prot. 2020/21:33

11 november

2020/21:395 Artificiell intelligens och Kinas kommande femårsplan och långsiktiga mål

av *Hans Wallmark* (M)

till statsrådet Anna Hallberg (S)

2020/21:396 Hongkong och Taiwan i förhållande till Kinas kommande femårsplan och mål

av *Hans Wallmark* (M)

till utrikesminister Ann Linde (S)

§ 24 Kammaren åtskildes kl. 16.35.

Sammanträdet leddes

av förste vice talmannen från dess början till och med § 13 anf. 25 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter till och med § 16 anf. 59 (delvis),

av förste vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 13.38 och

av tredje vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

EMMA PAAKKINEN

/Olof Pilo

Innehållsförteckning

§ 1 Justering av protokoll	1
§ 2 Anmälan om sammansatt utrikes- och försvarsutskott	1
§ 3 Anmälan om fördröjt svar på interpellation	2
§ 4 Anmälan om granskningsrapport	3
§ 5 Ärenden för hänvisning till utskott	3
§ 6 Ärenden för bordläggning	3
§ 7 Behandlingen av riksdagens skrivelser	4
Konstitutionsutskottets betänkande 2020/21:KU2	4
Anf. 1 HANS EKSTRÖM (S)	4
Anf. 2 IDA DROUGGE (M)	5
Anf. 3 MIKAEL STRANDMAN (SD)	7
(Beslut fattades under § 20.)	8
§ 8 Förskottsbetalning i vissa ärenden om utlämnande av allmän handling	8
Konstitutionsutskottets betänkande 2020/21:KU6	8
Anf. 4 MIA SYDOW MÖLLEBY (V)	8
Anf. 5 IDA KARKIAINEN (S)	9
Anf. 6 ERIK OTTOSON (M)	10
Anf. 7 FREDRIK LINDAHL (SD)	11
(Beslut fattades under § 20.)	12
§ 9 Höjd åldersgräns för uttag av ålderspension	12
Konstitutionsutskottets betänkande 2020/21:KU7	12
(Beslut fattades under § 20.)	12
§ 10 Tystnadsplikt vid utkontraktering av teknisk bearbetning eller lagring av uppgifter	12
Konstitutionsutskottets betänkande 2020/21:KU9	12
(Beslut fattades under § 20.)	12
§ 11 Anpassade tillståndskrav för tjänstepensionskassor	12
Finansutskottets betänkande 2020/21:FiU13	12
(Beslut fattades under § 20.)	12
§ 12 Extra ändringsbudget för 2020 – Förlängd rätt till ersättning för riskgrupper med anledning av coronaviruset	13
Finansutskottets betänkande 2020/21:FiU36	13
Anf. 8 ÅSA WESTLUND (S)	13
Anf. 9 EDWARD RIEDL (M)	14
Anf. 10 IDA GABRIELSSON (V)	16
Anf. 11 HANS EKLIND (KD)	18
Anf. 12 JULIA KRONLID (SD)	19
(Beslut fattades under § 20.)	20
§ 13 Kapacitetsbrist i elnäten	20
Näringsutskottets betänkande 2020/21:NU5	20
Anf. 13 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD)	20
Anf. 14 PATRIK ENGSTRÖM (S)	21
Anf. 15 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD) replik	23
Anf. 16 PATRIK ENGSTRÖM (S) replik	23

Anf. 17	MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD)	
replik.....		23
Anf. 18	PATRIK ENGSTRÖM (S) replik	24
Anf. 19	LOTTA OLSSON (M)	24
Anf. 20	NIELS PAARUP-PETERSEN (C).....	26
Anf. 21	BIRGER LAHTI (V).....	27
Anf. 22	CAMILLA BRODIN (KD)	29
Anf. 23	JOAR FORSSELL (L)	30
Anf. 24	MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD)	
replik.....		31
Anf. 25	JOAR FORSSELL (L) replik	32
Anf. 26	MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD)	
replik.....		32
Anf. 27	JOAR FORSSELL (L) replik	33
Anf. 28	LORENTZ TOVATT (MP)	33
Anf. 29	LOTTA OLSSON (M) replik.....	35
Anf. 30	LORENTZ TOVATT (MP) replik	35
Anf. 31	LOTTA OLSSON (M) replik.....	36
Anf. 32	LORENTZ TOVATT (MP) replik	36
Anf. 33	ANN-CHARLOTTE HAMMAR	
JOHANSSON (M)		37
(Beslut fattades under § 20.).....		37
§ 14 Elcertifikat – stoppregel och kontrollstation 2019		38
Näringsutskottets betänkande 2020/21:NU6		38
Anf. 34	MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD).....	38
Anf. 35	BIRGER LAHTI (V).....	39
Anf. 36	JOAR FORSSELL (L)	39
Anf. 37	PATRIK ENGSTRÖM (S).....	40
Anf. 38	MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD)	
replik.....		42
Anf. 39	PATRIK ENGSTRÖM (S) replik	42
Anf. 40	MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD)	
replik.....		43
Anf. 41	PATRIK ENGSTRÖM (S) replik	43
Anf. 42	JOAR FORSSELL (L) replik	43
Anf. 43	PATRIK ENGSTRÖM (S) replik	44
Anf. 44	JOAR FORSSELL (L) replik	44
Anf. 45	PATRIK ENGSTRÖM (S) replik	45
Anf. 46	LOTTA OLSSON (M)	45
Anf. 47	NIELS PAARUP-PETERSEN (C).....	46
Anf. 48	CAMILLA BRODIN (KD)	48
Anf. 49	LORENTZ TOVATT (MP)	48
(Beslut fattades under § 20.).....		49
§ 15 Riksrevisionens rapport om samverkansprogram och strategiska innovationsprogram		49
Näringsutskottets betänkande 2020/21:NU7		49
Anf. 50	ANN-CHARLOTTE HAMMAR	
JOHANSSON (M)		49
Anf. 51	TOBIAS ANDERSSON (SD).....	51
Anf. 52	CAMILLA BRODIN (KD)	52

Anf. 53 ANNA-CAREN SÄTHERBERG (S)	53
Anf. 54 NIELS PAARUP-PETERSEN (C)	55
Anf. 55 BIRGER LAHTI (V)	56
Anf. 56 JOAR FORSSELL (L)	56
(Beslut fattades under § 20.)	58
§ 16 Riksrevisionens rapport om återvändandeverksamheten	58
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2020/21:SfU6	58
Anf. 57 CARINA OHLSSON (S)	58
Anf. 58 ERIK OTTOSON (M)	59
Anf. 59 IDA GABRIELSSON (V).....	61
Anf. 60 HANS EKLIND (KD)	62
Anf. 61 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP)	64
Anf. 62 JONAS ANDERSSON i Skellefteå (SD).....	66
Anf. 63 FREDRIK MALM (L)	67
(Beslut fattades under § 20.)	69
§ 17 Kompletterande bestämmelser till utträdesavtalet mellan Förenade kungariket och EU i fråga om medborgarnas rättigheter.....	69
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2020/21:SfU5	69
(Beslut fattades under § 20.)	69
§ 18 Behandling av känsliga personuppgifter i testverksamhet enligt utlänningsdatalagen	69
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2020/21:SfU7	69
Anf. 64 IDA GABRIELSSON (V).....	69
Anf. 65 CARINA OHLSSON (S)	70
(Beslut fattades under § 20.)	70
§ 19 Direktåtkomst för Migrationsverket.....	71
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2020/21:SfU8	71
(Beslut fattades under § 20.)	71
Ajournering.....	71
Återupptaget sammanträde.....	71
§ 20 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde.....	71
KU2 Behandlingen av riksdagens skrivelser.....	71
KU6 Förskottsbetalning i vissa ärenden om utlämnande av allmän handling.....	71
KU7 Höjd åldersgräns för uttag av ålderspension.....	71
KU9 Tystnadsplikt vid utkontraktering av teknisk bearbetning eller lagring av uppgifter	71
FiU13 Anpassade tillståndskrav för tjänstepensionskassor	72
FiU36 Extra ändringsbudget för 2020 – Förlängd rätt till ersättning för riskgrupper med anledning av coronaviruset	72
NU5 Kapacitetsbrist i elnäten	72
NU6 Elcertifikat – stoppregel och kontrollstation 2019.....	72
NU7 Riksrevisionens rapport om samverkansprogram och strategiska innovationsprogram.....	73
SfU6 Riksrevisionens rapport om återvändandeverksamheten	74

SfU5 Kompletterande bestämmelser till utträdesavtalet mellan Förenade kungariket och EU i fråga om medborgarnas rättigheter	74
SfU7 Behandling av känsliga personuppgifter i testverksamhet enligt utlänningsdatalagen	75
SfU8 Direktåtkomst för Migrationsverket	75
Ajournering	75
Återupptaget sammanträde	75
§ 21 Bordläggning	75
§ 22 Anmälan om interpellationer	76
§ 23 Anmälan om frågor för skriftliga svar	76
§ 24 Kammaren åtskildes kl. 16.35	77

Prot. 2020/21:33
11 november
